هەرێمی كوردستان - عێراق
پەرلەمانی
كوردستان - عێراق

پرۆتۆكۆلەكان

54

سالَی/ 2009 – بەرگی پەنجاوچوار

چاپی یەكەم/ سالَی 2009

پێرست

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی دەسپێك خولی سێیەمی هەڵبژاردن – پێنج شەممە 2009/8/20 ل 5

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (1)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2009/9/8 ل 39

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (2)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2009/9/9 ل97

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (3)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2009/9/15 ل 155

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (4)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2009/9/16 ل213

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (5)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2009/10/6 ل221

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (6)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2009/10/19 ل 245

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (7)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2009/10/21 ل 273

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (8)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن – دووشەممە 2009/10/26 ل 339

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (9)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2009/10/28 ل 441

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (1)ی نائاسایی خولی سێیەمی هەڵبژاردن – یەك شەممە 2009/11/15 ل 487

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (10)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2009/11/17 ل 569

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (11)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2009/12/2 ل 585

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (12)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2009/12/15 ل 591

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (13)ی خولی سێیەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2009/12/29 ل 641

بەڕێز فرسەت احمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەو پرۆژەیە ئەمڕۆ گەیشتە دەستم.

بەڕێز عمر عبدالعزیز بهاء الدین:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمە لە 22ی مانگ تەقدیمی سەرۆكایەتیمان كردووە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

خاڵی دووەم بخوێننەوە.

بەڕێز عونی كمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

خاڵی دووەمی بەرنامەی كار: خوێندنەوەی یەكەمی پرۆژەی یاسای دەستەی گشتی جێگە ناكۆكەكان لە هەرێمی كوردستان-عیراق، ئەم پرۆژەیە .

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

ئەم پرۆژەیە ئاراستەی لێژنەی یاسایی و لێژنەی ناوەخۆ و ئەندامە بەڕێزەكانی پەرلەمانی كوردستان ئەكرێت، بۆ تاوتۆكردنی، بۆ خاڵی سێیەم.

بەڕێز عونی كمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

خاڵی سێیەم: خوێندنەوەی یەكەمی پرۆژەی یاسای دەستەی سەربەخۆی مافەكانی مرۆڤ لە هەرێمی كوردستان-عیراق.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

خاڵی سێیەم لە سێ پرۆژە پێك هاتووە، لە ژمارە 3936 لە 12/3 2009 تەقدیم كراوە، لە حكومەتەوە بۆمان هاتووە، یەكەم پرۆژە یاسای پاراستن و چاككردنی ژینگە لە هەرێمی كوردستان-عیراق، دوو:پرۆژەی یاسای دەستەی گشتی جێگە ناكۆكەكان لە هرێمی كوردستان-عیراق، سێ: پرۆژەی یاسای دەستەی سەربەخۆی مافەكانی مرۆڤ لە هرێمی كوردستان-عیراق، خاڵی سێیەم بۆ لێژنەی مافی مرۆڤ، لێژنەی یاسا تەقدیم دەكرێ، پاشان هەر لێژنەیەكی تر كە دیتی پەیوەنداره بەوە، داوا لە سەرۆكایەتی ئەكەن بۆ ئەوەی ئیزافەی بكەن، بچن لەگەڵ لێژنەكان دابنیشن بۆ ئیزافە كردنی، بۆ ئەوە و بۆ پرۆژەكانی تریش، هەر لێژنەیەك كە لێرە ئەمڕۆ ناوی نەهات، بە پێویستتان زانی كە بەشدار بن لە دانیشتنەكە، داوا لە سەرۆكایەتی ئەكەن و تەحویلتان ئەكەین و بەرەسمی ئەتوانن بەشدار بن و دوایی نوسخەشتان بۆ تەحویل ئەكرێ و پێتان ئەدرێ، بۆ خاڵی چوارەم.

بەڕێز عونی كمال سعید بەزاز:

هەرێمی کوردستان - عێراق
پەرلەمانی
کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆلەکان

62

سالّی/ 2010 – بەرگی شەست ودوو

چاپی یەکەم/ سالّی 2010

پێرِیست

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (1)ی نائاسایی خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2009/1/21 ل

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (2)ی نائاسایی خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2009/2/11 ل

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (3)ی نائاسایی خولی دووەمی هەڵبژاردن – پێنج شەممە 2008/2/12 ل

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی دەسپێك خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2008/3/2 ل

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (1) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2009/3/10 ل

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (2) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2009/3/25 ل

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (3) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2009/3/31 ل

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (4) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2009/4/6 ل

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (5) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2009/4/14 ل

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی ژمارە (6) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2009/4/15 ل

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، كاك ڕەفیق كەرەم بكە.

بەڕێز د.رفیق صابر قادر:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەو داوایەی وەزارەتی خوێندنی باڵا پێشكەشی كردووە، بەنووسراوێكی ڕەسمی بە ئێوە، چوار خاڵە، چوار پاساوە، لەبەر ئەوە تكای لە بەڕێزتان كردووە بخوێندرێتەوە لەبەردەم ئەندامانی پەرلەمان، ئەوەی كە هاوكارم بەڕێز كاك عومەر كردی، بەڕاستی ئەمە نەخوێندنەوەی نامەكەیە، نە ڕەنگ پێدانی زانیارییەكی تەواوە لەبارەی ناوەڕۆكی ئەو داوایەی كە وەزارەتی خوێندنی باڵا داوای كردووە، لەبەر ئەوە من داوا دەكەم بفەرموون..

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

سوپاس، كاك شێروان حەیدەری كەرەم بكە.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەو پرۆژەیە لە ساڵی (2008)وەیە، ئەو موهلەتەی كە درا بە بەڕێز وەزیری خوێندنی باڵا لەسەر فشاری پەرلەمان بوو، كە گوتی پێویستە لە سێ مانگدا پرۆژەیەك پێشكەش بكرێت، بۆ ئەوەی تەنزیمی ئەو زانكۆ ئەهلیانە بكات لە هەرێمی كوردستان، پاشان وەزیری خوێندنی باڵا لە كابینەی پێنجەم بە ڕێگای حكومەتەوە ئەو پرۆژەیەی ناردووە، حكومەتیش موافیق بووە، بەڵام لەبەر ئەوەی دەورەی پێشوو نەیتوانی ئەم پرۆژەیە گفتوگۆی لەسەر بكات سەرەڕای ئەوەی هەموو ئیش و كارەكانی لیژنەی ئەو سەردەمە كۆتایی پێ هاتبوو، بۆیە لەلایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمانەوە ئەم پرۆژەیە دووبارە تەقدیم كراوە، پاشان جەنابی وەزیر خۆی بە ڕاپۆرتێك هەموو مولاحەزاتی خۆی لەسەر ئەو پرۆژەیە داوە، یەكە، مولاحەزاتی جەنابی وەزیر بە نەزەر ئیعتیبار وەرگیراوە، جگە لەوەش ناكرێت ڕۆژێك پێشی موناقەشە جەنابی وەزیر كتاب بنێرێت، بڵێت ئەو پرۆژەیەم بۆ دوا بخەن، لەبەر ئەوەی من مولاحەزاتم هەیە، دەمەوێت قانونی ڕەقەم (10) تەعدیل بكەم، بۆیە من لەگەڵ ئەوەم كە گفتوگۆ لەسەر ئەم پرۆژەیە بكرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

كەرەم بكە.

بەڕێز د.سەروەر عبدالرحمن عمر:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمە کەسمان گومانمان لەوە نییە، کەوا گرنگە ئەو یاسایە دەربچێت، بەڕێز وەزیری خوێندنی باڵا لێرەدا روون کردنەوەکەی نارد، وەکو هاوکارانم باسیان کردو کۆمەڵێك شتی تری تیادایە، بەڵام یەکێك لە پاساوەکانی نەیتوانی ئامادە بێت، لەبەر ئەوەی لە کۆبوونەوەیەکی تر، کە پێشتر دانراوە لەگەڵ بەڕێز سەرۆکی هەرێمدا بەشداری دەکات، بۆیە من پێموایە ناکرێت پرۆژە یاسایەك لێرەدا گفتوگۆی لەسەر بکرێت، کە وەزیری پەیوەندیدار لێرەدا ئامادە نەبێت، چونکە ئەو یاسایە بۆ ئەو وەزارەتە دەردەکرێت، ئەگەر بێتو لێرەدا لەکاتی گفتوگۆ کردندا بیرو راکانی جەنابی وەزیر وەرنەگیرێت، پێموایە ئەمە خەلەل دەکەوێتە نێو بەرنامەکەوە، هەر بۆیە من پێم باشە کەوا تەئجیل بکرێت، تا دەرفەتێکی زۆر، یان کەم، چەندتان پێ باشە ئێوە، ئەوەندە بێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، ئێستا جەنابی وەزیر رەئی خۆی داوە لەو وەرەقەیەی کە هاتۆتە ئێرە، ئیحتیرام بۆ رەئیەکەی دەگرین، بەڵام خۆی لێرە نییە، کە دیفاعی لێ بکاتن، لەبەر ئەوە ئێستا ئەو دوو پێشنیارەی هاتووە، کە دەڵێت گفتوگۆ لەسەر فەقەرەی یەك دوا بخرێت، بکرێتە فەقەرەی دوو، ئێستا گفتوگۆ لەسەر فەقەرەی دوو بکەین، هەتا جەنابی وەزیر کە هاتە ئێرە، ئینجا دەیخوێنینەوە، ئینجا گفتوگۆی لەسەر دەکرێت، کە خۆی لێرە بوو، ئێستا خۆی لێرە نییە دیفاعی لێ بکاتن، بۆ ئەوەی بیخوێنینەوە هەم دیسان دەڕواتن، ئێستا بۆ دواخستنی بڕگەی یەك و گفتوگۆ کردنی بڕگەی دووەم دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، چوار کەس لەگەڵدا نییە، بەزۆرینەی دەنگ پەسند کرا، ئێستا لیژنەی پەروەردەو خوێندنی باڵا بۆ شوێنی خۆتان کەرەم بکەن، خاڵی دووەم/ خستنەڕوو و گفتوگۆ کردنی پرۆژە یاسای قەرە بوو کردنەوەی راگیراوانی بێ پاساوی یاسایی لە هەرێمی کوردستان – عێراق.

داوا لە لیژنەی یاسایی و لیژنەی ناوخۆ و لیژنەی دارایی و لیژنەی مافی مرۆڤ دەکەین کەرەم بکەن بۆ سەر مەنصە، لیژننەی یاسایی کەرەم بکەن بۆ دەست بەکار بوونتان، بۆ جێ بەجێ کردنی بڕگەی دوو، کە بووە بڕگەی یەك/ خستنەڕوو و گفتوگۆ کردنی پرۆژەی یاسای قەرەبوو کردنەوەی راگیراوانی بێ پاساوی یاسایی لە هەرێمی کوردستان – عێراق، کەرەم بکە.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان.

ئێستا دەقی راپۆرتی لیژنەی هاوبەش دەخوێنمەوە، سەبارەت بە راپۆرتی لیژنەی هاوبەش بەنیسبەت پرۆژە یاسای قەرەبوو کردنەوەی راگیراوانی بێ پاساو، کە لایەن هەردوو لیژنەوە دارێژراوە، ئیعادەی نەزەری تێدا کراوە، بەم راپۆرتە، ئێستا بە زمانی عەرەبی دەیخوێنمەوە، پاشان هاوکارانم بە زمانی کوردی دەیخوێننەوە، بەڵام پێش ئەوەی راپۆرتەکە بخوێنمەوە، حەز دەکەم ئیشارەت بەوە بدەم کە ئەسڵی

پرۆژەكە بریتی بوو لە شەش مادده، حاڵەتەكان زۆر زۆر بە لاوازی نووسرا بوو، هەندێك حاڵەت هەبوو ئەسڵەن برگەو ماددەی بۆ دانەنرا بوو، بۆیە ئێمە هەردوو لیژنە رێككەوتین لەسەر ئەوە، كە دوا دارشتنەوەی بۆ بكەین بەشێوەیەك، كە مەسەلەكە تەفسیلی بێت بەنیسبەت هەموو حاڵەتەكان، ئەو حاڵەتانەی كە ئێستا لە راپۆرتەكەدا هاتووە، ئێستا دەقی راپۆرتەكە دەخوێنمەوە بەزمانی عەرەبی.

الى/ رئاسة برلمان كوردستان _ العراق

م/ تقرير مشترك حول مشروع قانون تعويض الموقوفين والمحكومين دون حجج قانونية

اجتمعت لجان الشؤون القانونية والشؤون الداخلية والأمن والمجالس المحلية والمالية والشؤون الاقتصادية بصورة مشتركة بتاريخ 30/گەلاْرێزان/2710 كوردي المصادف ليوم الاثنين 22/11/2010 ميلادي، لدراسة مشروع قانون (تعويض الموقوفين والمحكومين دون حجج قانونية)، المقدم من قبل العدد القانوني لاعضاء البرلمان والمحال الى اللجان بعد القراءة الأولى له في البرلمان بجلسته الاعتيادية المرقمة (13) في 29/12/2009. وبعد المناقشة والمداولة توصلت اللجان الى اعادة صياغة المشروع بالشكل الآتي:

مشروع قانون تعويض الموقوفين والمحكومين عند البراءة والافراج

م (1):

أ- يحظر حجز او توقيف اي شخص الا وفقاً للقانون وبناء على قرار صادر من جهة قضائية مختصة، ولكل شخص الحق في محاكمة عادلة وسريعة امام المحاكم المختصة.

ب- لا يجوز التوقيف الا في الاماكن المخصصة لذلك وفق القانون وعلى ان يكون مشمولة بالرعاية الصحية والاجتماعية وخاضعة لسلطة الحكومة، ويجب احترام المعتقدات الدينية والمبادىء الاخلاقية للموقوف.

ج - ليست لاية جهة غير حكومية ان تمتلك مكانا لحجز الاشخاص او ان تحتجز شخصا معينا بحجة سياسية او امنية.

م (2):

كل من تم توقيفه تعسفيا او تجاوزت مدة موقوفيته الحد القانوني او حكم عليه بعقوبة سالبة للحرية من قبل الجهات القضائية المختصة دون سند قانوني، ثم صدر قرار برفض الشكوى او الافراج عنه وغلق الدعوى او الحكم ببرائته واكتسب القرار الدرجة القطعية بموجب القوانين النافذة، له حق المطالبة بالتعويض المادي والمعنوي عن الاضرار التي لحقته من جراء التوقيف او الحكم.

م (3):

تختص محكمة بداءة محل اقامة المدعي او محل التوقيف او الحكم بالنظر في دعوى طلب التعويض.

م (4):

يكون طلب التعويض وفق الضوابط الآتية:

1- تقام الدعوى على حكومة اقليم كوردستان – العراق ممثلة بوزارة المالية والاقتصاد وتتحمل الوزارة تبعات التعويض بعد اكتساب القرار الدرجة القطعية.

2- لا تسمع دعاوي التعويض بموجب هذا القانون بعد مضى ستة اشهر على اكتساب قرار الافراج او الحكم بالبراءة الدرجة القطعية.

3- ينتقل حق التعويض عند وفاة صاحب الحق الى الزوج والاولاد والوالدين فقط.

4- يتوجب حضور عضو الادعاء العام كممثل للحق العام في المرافعات وله حق الطعن وفقا لقانون الادعاء العام.

م (5):

1- يكون تقدير التعويض الادبي على اساس ما عاناه المتضرر من الم ومعاناة وما تأثرت به سمعته او مكانته الاجتماعية او الوظيفية.

2- يقدر التعويض المادي على اساس ما فاته من كسب وما اصابه من ضرر خلال فترة التوقيف او الحكم.

3- على مجلس القضاء نشر قرارات الحكم والبراءة لمن ثبتت براءتهم في صحيفتين يوميتين في الاقليم.

م (6):

لوزير المالية اضافة لوظيفته حق الرجوع على المشتكي او المخبر او الشاهد المتسبب لواقعة التوقيف او الحكم غير القانونية بما دفعه من تعويض اذا ثبت كيدية الشكوى او الاخبار الكاذب اوشهادة الزور.

م (7):

اذا وجد مجلس قضاء اقليم كوردستان من المعلومات المتوفرة لديها او بناء على توصية من رئيس محكمة استئناف المنطقة او رئيس محكمة الجنايات المختصة بأن خطأ في الاجراءات القضائية او خطأ صادرا من قاض ادى الى توقيف متهم دون وجه حق او الحكم عليه دون مسوغ قانوني، فعليه احالة القاضي المذكور الى لجنة شؤون القضاة وفق قانون السلطة القضائية في اقليم كوردستان رقم (23) لسنة 2007.

م (8):

لمجلس قضاء اقليم كوردستان اصدار التعليمات اللازمة لتسهيل تنفيذ احكام هذا القانون.

م (9):

تطبق احكام القانون المدنى وقانون المرافعات المدنية والاثبات بما لا يتعارض مع احكام هذا القانون.

م (10):

على مجلس الوزراء والجهات ذات العلاقة تنفيذ احكام هذا القانون.

م (11):

ينفذ هذا القانون اعتبارا من تاريخ نشره في الجريدة الرسمية (وقائع كوردستان).

الاسباب الموجبة

من اولى الضمانات التي يتطلبها مبدأ سيادة القانون وحماية حقوق المواطنين المحافظة على الحرية الشخصية ولما كان الاصل ان الانسان برىء حتى تثبت ادانته بمحاكمة عادلة توفر له فيها كافة الضمانات لممارسة حق الدفاع و لما كان التوقيف اجراء قد تقتضيه الضرورة او يوجبه القانون في بعض الجرائم ولما كان استعمال

هذا الحق منوطا بالقضاة وبغية معالجة حالات تعويض الموقوفين والمحكومين دون سند قانوني ودفعا لكل تجاوز على حريته واستمرار عيشه بكرامة ولرفع الحيف عن المتضرر وبغية التعويض عما لحقته من الاضرار المادية والادبية من جراء هذا التجاوز على حريته، فقد شرع هذا القانون.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کوردیەکەش کەرەم بکەن.

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بۆ/ سەرۆکایەتی پەرلەمانی کوردستان _ عێراق

بابەت/ راپۆرتی هاوبەش لە بارەی پرۆژە یاسای قەرەبووکردنەوەی راگیراو و حوکمدار بەبێ بەڵگەی یاسایی

لیژنـەی کاروبـاری یاسـایی و کاروبـاری نـاوخۆ و ئاسـایش و ئەنجومەنـە خۆجییـەکان و دارایـی و کاروبـاری ئابووری بەهاوبەش لە 1/سەرماوەز/2710ی کوردی بەرامبـەر ڕۆژی دووشـەممە 2010/11/22 زاینـی کۆبوونەوە بۆ لێکۆڵینەوە لە پڕۆژە یاسای (قەرەبوکردنەوەی راگیراو و حوکمـدارو بـەبێ بەڵگـەی یاسـایی)، کە لەلایـەن ژمـارەی یاسایی ئەنـدامانی پەرلەمانـەوە پێشـکەش کـراوە، لـە دوای خوێندنـەوەی یەکـەمی لـە پەرلـەمان لـە دانیشـتنی ئاسـایی ژمـارە (13)ی ڕۆژی 29 /2009/12 ڕەوانـەی لیژنـەکەمان کـراوە. دوای گفتوگۆ و تاوتوێ کردن، لیژنەکان گەیشتنە ئەوەی کە داڕشتنەوەی پرۆژەکە بەم شێوەیەی خوارەوە بێت:

پرۆژە یاسایی قەرەبووکردنەوەی ڕاگیراوان و حوکمدراوان لە کاتی بێ تاوانی و دەرچوونیان

م (1):

أ- نابێ هیچ کەسێك حجز بکـرێ، یـان بگیـرێ بـەپێی یاسـا نـەبێ و، لەسـەر بڕیارێـك نـەبێت، کـە لایـەنێکی دادوەریی تایبەت دەری چوواند بێت و، هەر کەسێکیش مافی ئەوەی هەیە، کە دادگا کردنـی دادپەروەرانـەو خێرا بکرێ لەبەردەم دادگای تایبەتمەند.

ب- نابێ گرتن ئەنجام بدرێ، تەنیا مەگەر شوێنی تەرخانکراو نـەبێ بـۆی، بـەپێی یاسـاو دەبێـت چـاودێری تەندروستی و کۆمەڵایەتی بیگرێتەوەو ملکەچی دەسەڵات بێت و، دەبێ ڕێز لـە بـاوەڕی ئـایینی و پرنسـیپە ڕەوشتیەکانی راگیراوەکە بگرێت.

ج- هیچ لایـەنێکی غـەیرە حکومی بـۆی نییـە شـوێنێکی هـەبێ، بـۆ حجزکردنـی کەسـەکان، یـان کەسـێکی دیاریکراو بەبیانوی سیاسی و ئاسایشی حجز بکات.

م (2):

هەر کەسێك بە نایاسایی راگیرا بێ، یان ماوەی گرتنەکەی لە ڕادەی یاسایی ڕەت بووبێ، یان بـە سـزایەکی وا حوکم درابێ، کـە ئازادییەکـەی لێ سـەندبێتەوە، لەلایـەن لایەنـە دادوەرییـە تایبەتیەکانـەوە، بـەبێ بەڵگـەی

یاسایی، له دواییدا بڕیارێك دەرچووە بە ڕەت کردنەوی سکاڵاکەی، یان بەردانەکەی و داواکارییەکەی داخرا، یاخود بە بەبێ تاوان حوکم دراو بڕیارەکەش ڕادەی قەتعی بەپێی یاسا جێبەجێ کراوەکان وەرگرتبێت، ئەوە ئەو کەسە بۆی هەیە داوای قەرەبووکردنەوەی ماددی و مەعنەوی بکات لە بارەی ئەو زەرەرو زیانەی لە ئەنجامی گرتن و حوکمدانی لێی کەوتووە.

م (3):

دادگایی بەرایی تایبەتمەندە بەشوێنی دانیشتنی داواکار، یان شوێنی گرتنەکە، یاخود حوکمەکە بۆ سەیرکردنی داواکاری داواکردنی قەرەبووکردنەوە.

م (4):

داوا کردنی قەرەبووکردنەوە بەپێی ئەم ڕێ و شوێن و مەرجانەی خوارەوە دەبێ:

1- داواکاری لەسەر حکومەتی هەرێمی کوردستان – عێراق پێشکەش دەکرێ، نوێنەری وەزارەتی دارایی و ئابووری و وەزارەت ئەنجامەکانی قەرەبووکردنەوەکە بەپێی یاسا دەگرێتە ئەستۆ، دوای وەرگرتنی پلەی کۆتایی.

2- گوێ لە داواکاری قەرەبووکردنەوە بەپێی ئەم یاسایە ناگیرێ، دوای تێپەڕبوونی شەش مانگ بەسەر وەرگرتنی پلەی قەتعی بڕیاری بەردانەکە، یاخود حوکمدان بە بەرائەت.

3- مافی قەرەبووکردنەوە لە کاتی مردنی خاوەن مافەکە، تەنیا بۆ هاوسەرو منداڵ و دایك و باوك دەگوازرێتەوە.

4- پێوسیتە ئەندامی داواکاری گشتی وەك نوێنەری مافی گشتی لە دادگایی کردنەکان ئامادەبێ و مافی تانە لێدانی هەیە، بەپێی یاسای داواکاری گشتی.

م (5):

1- خەملاندنی قەرەبووکردنەوەی ئەدەبی لەسەر بنچینەی ئازار چەشتن و زیان گەیاندن بە ئابڕوو، یان بە پایەی کۆمەڵایەتی، یان وەزیفی دەبێ.

2- خەملاندنی قەرەبووکردنەوەی ماددی لەسەر بنچینەی ئەوەی لە دەستی چووە لە کەسابەت و ئەو زیانەی لە ماوەی گرتنەکەدا، یان حوکمەکەی لێی کەوتووە.

3- پێویستە ئەنجومەنی دادوەریی بڕیارەکانی حوکم و بەرائەتی ئەو کەسانەی کە بێ تاوانییان ساغ بۆتەوە لە دوو ڕۆژنامەی ڕۆژانە لە هەرێمدا بلاّو بکاتەوە.

م (6):

وەزیری دارایی لە پاڵ فرمانەکەیەوە مافی ئەوەی هەیە بگەڕێتەوە سەر شکایەتکار، یان خەبەردەر، یاخود شاهید کە بوونەتە هۆی گرتنەکە، یان حوکمە نایاساییەکە لە بارەی قەرەبووکردنەوەی کە داویەتی، ئەگەر ساغ بووەوە کە شکایەتەکە فێڵە، یان خەبەردانەکە درۆیە، یانە شایەدییەکە ناحەقە.

م (7):

ئەگەر ئەنجومەنی دادوەریی هەرێمی کوردستان، بەپێی ئەو زانیارییانەی لەبەردەستی دایە، یان لەسەر ڕاسپاردەی سەرۆکی دادگای تێهەڵچوونەوەی ناوچەکە، یان سەرۆکی دادگای تایبەتی تاوانەکان بینی هەڵەیەك هەیە لە ڕێکارە دادوەریەکان، یان هەڵەیەك لە دادوەر قەوماوەو بووتە هۆی گرتنی بەگومان، بەبێ ڕووی حەق، یاخود حوکمدانی بەبێ بەڵگەیەکی یاسایی، دەبێ ئەو دادوەرە ناوبراوە بنێردرێ بۆ لیژنەی کاروباری دادوەران، بەپێی یاسای دەسەڵاتی دادوەریی لە هەرێمی کوردستان ژمارە (23)ی ساڵی 2007.

م (8):

ئەنجومەنی دادوەریی کوردستان بۆی هەیە، ڕێنمایی پێویست بۆ کارئاسانی جێبەجێ کردنی حوکمەکانی ئەم یاسایە دەربچوێنێ.

م (9):

حوکمەکانی یاسای مەدەنی و یاسای دادگایی کردنی مەدەنی و ئیسپات کردن پیادە دەکرێن بەجۆرێك کە لەگەڵ حوکمەکانی ئەم یاسایە ناکۆك نەبن.

م (10):

پێویستە لەسەر ئەنجومەنی وەزیران و لایەنە پەیوەندیدارەکان حوکمەکانی ئەم یاسایە جێبەجێ بکەن.

م (11):

ئەم یاسایە لە مێژووی بڵاوکردنەوەی لە ڕۆژنامەی فەرمی (وەقایعی کوردستان) جێبەجێ دەکرێ.

هۆیە پێویستیەکان

لە یەکەمین بارمتەکانی کە سەروەریی یاساو پاراستنی مافی هاووڵاتیان پارێزگاری کردنە لە ئازادی کەسایەتی، کە لە بنچینەدا مرۆڤ بێ تاوانە تاکو بە دادگایی کردنێکی دادوەرانە تاوانی لەسەر دەچەسپێ و هەموو بارمتەیەکی بۆ فەراهەم دەکرێ بۆ بەکارهێنانی مافی پارێزگاریی لە خۆکردنی و لەبەرئەوەی گرتن ڕێکارێك بووە، لەوانەیە زەرورەت پێویستی بووە، یان یاسا لە هەندێ تاوان بە واجبی زانیوە. لەبەر ئەوەی بەکارهێنانی ئەم مافە بە دادوەریی سپێردراوەو لە پێناوی چارەسەرکردنی حاڵەتەکانی قەرەبووکردنەوەی ڕاگیراوەکان و حوکمدراوەکان بەبێ بەڵگەیەکی یاسایی و، بۆ لادانی هەموو زێدە ڕۆییەك، بۆ سەر ئازادی و بەردەوام بوونی ژیانی بە کەرامەت، بۆ لابردنی غەدر لە زیان لێکەوتووان و لە پێناوی قەرەبووکردنەوەی ئەو زیانانەی ماددی و ئەدەبی، کە پێی گەیشتووە لە ئەنجامی ئەو زێدە ڕۆییە بۆ سەر ئازادییەکەی ، ئەم یاسایە دەرچوێنرا.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، ئەم پرۆژە یاسایەی کە ئێستا خوێندرایەوە ڕاپۆرتی موشتەرەکی لیژنەی یاسایی و ناوخۆ و داراییە، چونکە زۆر گۆڕانکاری بەسەر ئەسڵی پرۆژە یاساکەدا هات، بۆیە ئێستا دەیخەینە بەردەنگدانی ئێوەی بەڕێز، کە ئەمە ببێتە ئەسڵ، یان بگەڕێینەوە سەر پرۆژە ئەساسەکە، پاش ئەوەی لیژنەی مافی

مـرۆڤیش کـە راپـۆرتی خۆیـان هەیـە، راپۆرتەکـەیان بخوێننـەوە، ئینجـا خۆتـان حـازر بکـەن دەیخەینـە دەنگدانەوە، کەرەم بکەن.

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هەروەکو روون کردنەوەیەك لە دانیشتنەکانی پێشوودا پێمان سـپێردرا کـە راپۆرتێك ئامـادە بکـەین، وەکـو مەبدەئ پرۆژەکەمان لەلا پەسند بووەو چەند خاڵێکیشمان ئیزافە کردووە، بەڵام پێش ئەوەی ئەم راپۆرتـە بخوێنمەوە هیوادارم ئیستیناد بکرێتە سەر راپۆرتی هاوبەشی لیژنەی یاسایی و ناوخۆ و دارایی، بەڵام تەنها دەیخوێنمەوە.

بۆ/ بەڕێز سەرۆکایەتی پەرلەمانی کوردستان

ب/ راپۆرتی لیژنە

لیژنەی مافی مرۆڤ لـە رۆژانـی سـێ شـەمە 2010/11/2 و رۆژی یـەك شـەممە 2010/11/7 بـۆ گفتوگـۆ کردن لەسەر پرۆژە یاسـای قـەرەبوو کردنـەوەی راگیراوانـی بـێ پاسـاوی یاسـایی کۆبـۆوە، پرۆژەکـە لەلایـەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمانەوە پێشکەش کراوە لە بەرواری 2010/10/26 ئاراستەی لیژنەکـەمان کـراوە، دوای دیراسـە کـردن و وتوێـژ کـردن، بۆچـوونی لیژنەکـەمان بـەم شـێوەیە دەخەینـە روو، کـۆی ئەندامانی لیژنە وەکو پرەنسیپ پرۆژە یاساکە بە پێویست دەزانن:

ماددەی یەکەم بەم شێوەیە دابڕێژرێتەوە:

یەکەم: قەرەبوو کردنەوەی هەر کەسێك بە گومان دەستگیر دەکرێت پتر لەماوەی یاسایی.

دووەم: هەر کەسێك پێش ئازاد کردنی کۆچی دوایی بکات، کە دواتر دەردەکەوێت بێ تاوان بووە.

سێیەم: هەر کەسێك حوکم دەدرێت دوای حوکم دانی بە ماوەیەك دەردەکەوێت، کە بێ تاوانە.

ماددەی دووەم/ لیژنە بە باشی دەزانێت کە ماددەکانی دوو و سێ و چوار یەك بخرێت بەم شێوەیە:

(قەرەبووی ماددی و مەعنەوی بکرێتەوە لەپێناو گەڕانەوەی کەسایەتی و ناوبانگی کۆمەڵایـەتی و مافـە لـە دەستچووەکانی کاتێك لە زیندان بووە.

مـاددەی سـێیەم/ دەبێـت لایەنـە پەیوەندیـدارەکان رێنمـایی پێویسـت بـۆ جـێ بـەجێ کردنـی ئـەم یاسـایە دەربکات.

ماددەی چوارەم/ ئەم یاسایە لەدوای بڵاو بوونەوەی لە رۆژنامـەی فـەرمی (وەقـائیعی کوردسـتان) کـاری پـێ دەکرێت.

هۆکارە پێویستیەکانی

لەپێناو چەسپاندنی بنەماکانی مافی مرۆڤ و گەڕانـەوەی ژیـانێکی شایسـتە بـۆ ئـەو کەسـانەی بـەبێ پاسـاوی یاسایی زیندانی کراون، تووشی زیـانی مـاددی و مەعنـەوی بـوون، بـۆ ئـەوەی کەرامـەتی مـرۆڤ بەتـەواوەتی پارێزراو بێت، ئەم یاسایە دەرچووێنرا.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

دەستتان خۆش بێت، بەڕێزان، ئێستا ئەو بەڕێزانەی كە لەگەڵ ئەوەن راپۆرتی هاوبەش ببێتە ئەساس لەجیاتی ئەسڵی پرۆژە یاساكە، كە بە ژمارەی یاسایی تەقدیم كرا بوو، دەیخەینە دەنگدانەوە، كێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، كێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەكۆی دەنگ پەسند كرا، ئێستا ئەو راپۆرتە هاوبەشە بووە ئەساس، ماددەی یەكەم كەرەم بكەن.

بەڕێز د.ئاراس حسين محمود:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

المادة الاولى:

أ- يحظر حجز او توقيف اي شخص الا وفقاً للقانون وبناء على قرار صادر من جهة قضائية مختصة، ولكل شخص الحق في محاكمة عادلة وسريعة امام المحاكم المختصة.

ب- لا يجوز التوقيف الا في الاماكن المخصصة لذلك وفق القانون وعلى ان يكون مشمولة بالرعاية الصحية والاجتماعية وخاضعة لسلطة الحكومة، ويجب احترام المعتقدات الدينية والمبادىء الاخلاقية للموقوف.

ج - ليست لاية جهة غير حكومية ان تمتلك مكانا لحجز الاشخاص او ان تحتجز شخصا معينا بحجة سياسية او امنية.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەكوردیش كەرەم بكەن.

بەڕێز عونی كمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ناوی یاساكە:

(یاسای قەرەبوو كردنەوەی راگیراوان و حوكمدراوان لەكاتی بێ تاوانی و دەرچوونیان)

ماددەی یەكەم:

أ- نابێ هیچ كەسێك حجز بكرێ، یان بگیرێ بەپێی یاسا نەبێ و، لەسەر بڕیارێك نەبێت، كە لایەنێكی دادوەریی تایبەت دەری چوواند بێت و، هەر كەسێكیش مافی ئەوەی هەیە، كە دادگا كردنی دادپەروەرانەو خێرا بكرێ لەبەردەم دادگای تایبەتمەند.

ب- نابێ گرتن ئەنجام بدرێ، تەنیا مەگەر شوێنی تەرخانكراو نەبێ بۆی، بەپێی یاساو، دەبێت چاودێری تەندروستی و كۆمەلأیەتی بیگرێتەوەو ملكەچی دەسەلأت بێت و، دەبێ رێز لە باوەڕی ئایینی و پرنسیپە ڕەوشتیەكانی راگیراوەكە بگرێت.

ج- هیچ لایەنێكی غەیرە حكومی بۆی نییە شوێنێكی هەبێ، بۆ حجزكردنی كەسەكان، یان كەسێكی دیاریكراو بەبیانووی سیاسی و ئاسایشی حجز بكات.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

لیژنەی مافی مرۆڤ رەئیتان لەسەر ئەو ماددەیە.

بەرێز سالار محمود مراد:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەکو دەنگیشی لەسەر درا، هیوادارم هەر ئیعتیماد بکرێتە سەر ئەم راپۆرتە، من لەگەڵ تەواوی برگەکانیم، زۆر سوپاس.

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەرێزان، کێ دەیەوێت لەسەر ماددەی یەك قسە بکات دەستی بەرز بکاتەوە؟ ئێستا ئەم رێزدارانە دەیانەوێت قسە بکەن، (پەیمان عزالدین، بورهان رشید، حمە سعید، تارا ئەسعەدی، بێریڤان سەرهەنگ، سیوەیل عثمان، جمال طاهر، سمیرە عبداللە، نەریمان عبداللە، رەفیق صابر)، کەسی تر هەیە قسە بکات؟ پەیمان خان کەرەم بکە.

بەرێز پەیمان عزالدین عبدالرحمن:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

من تەنیا تێبینیم لەسەر ناوی پرۆژە یاساکەیە، کە (مشروع قانون تعویض الموقوفین والمحکومین عند البراءة والافراج)، بە رەئی من ئەگەر ئێمە بمانەوێت با بڵێین حەقی ئەو کەسانەی کە تەوقیف دەکرێن بەبێ پاساوی یاسایی، حەقیان بۆ دابنێین، حەقیان بۆ دەستەبەر بکەین، مەفروزە ناوەکە هەر بەبێ پاساوی یاسایی بمێنێتەوە، بۆ؟ لەبەر ئەوەی کاتێك دەگوترێت (عند البراءة والافراج)، ئەم دەسەڵاتە دەگەرێتەوە بۆ مەحکەمە، ئەو تاوانبارە، یان ئەو مەوقوفە بۆی نییە تەعن بگرێت لە مەحکومیەتەکەی، لە گرتنەکەی هەتاکو دوای دەرچوونی قەراری مەحکەمە، کە بە بەرائەتە، یان بە بەرائەت نییە، ئێمەش و ئەوانەی سەردانی زیندانیەکانیان کرد بێت، دەزانین لە کاتی مەحکومیەتە، چونکە هەیە لە کاتی مەوقوفیەتە، هەیە دوو ساڵە مەوقوفە، کە مودەی قانونی خۆی تێ پەراندووە، لێرە ئەمە حەقی تەعن، یان حەقی دیفاع نادات بەو مەوقوفە (عند البراءة) بێت، چونکە ئەسڵەن سەیری قەزیەکەی نەکراوە، زۆرترین خەڵکیش لەوانەی کە دوایی بە بەرائە دەردەچن، ئەوانەیە کە مودەیەکی زۆر دوورو درێژ بەبێ پاساو لە تەوقیفدا ماونەتەوە، کەواتە بەپێی ناوی ئەو قانونە بێت، ئێمە حەقی دیفاع کردنی ئەو کەسانە وەردەگرینەوە، چونکە تەئجیل دەبێت بۆ دوای حوکمی مەحکەمەکە بە بەرائەتە، یان بە ئیفراجە، بۆیە من پێشنیار دەکەم، کە ماوەکەی بەبێ پاساوی یاسایی بمێنێتەوە، نەك لەکاتی بەرائەتە، یان ئیفراجدا، سوپاس.

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار کاك بورهان کەرەم بکە.

بەرێز برهان رشید حسین:

بەرێز سەرۆکی پەرلەمان.

من له ماددەی یەكدا تەناقوزێكی قانونی دەبینم، كە لە بڕگەی (أ)ـەكە دەڵێت (يحظر حجز)، ئەگەر دەمجی بكەین (وبناءاً على قرار صادر من جهة قضائية مختصة)، هەندێ جار حجز لە قانونی عێراقی قەرارێكی قەزائی ناوێت، ئەگەر سەیری قانونی موحافەزاتی عێراقی بكەین، ئەو دەسەڵاتەی داوە بە مودیر ناحیە، قائیمقام، موحافز، هەندێ جار لە هەندێ حاڵەتەدا حەقی دەسەلاتی حجزی هەیە، لەكاتێكدا حكومەتی هەرێم ئیعتیراف بە جێ بەجێ كردنی یاسای ژمارە (21)ی موحافەزاتی عێراقی ناكات، بەڵكو لە تەتبیقاتی عەمەلیدا كار بە قانونی موحافەزاتی كۆن دەكات، ئەمە تەناقوزێك دروست دەكات لەگەڵ قانونی موحافەزاتی كۆندا، ئێمە نازانین قەصدی موشەریع لێرەدا ئەوەیە قانونی موحافەزاتی كۆن حاڵەتی حجز ئیلغا بكاتەوە، بەم نەصە كە نەصێكە دوای ئەوە دەیهێنێ، یان ئەوەیە مەبەستی لێی نییەو بەسەریدا تێپەڕیوە ئەم حاڵەتە، حاڵەتێكی تریش هەیە هەر لەم بڕگەی (أ)دا، برادەرانی یاسایی لە من دەگەن، بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان، حاڵەتێكی تر هەیە، حاڵەتمان هەیە لە تەجروبەی عەمەلیدا، لە مەحاكیمدا من خۆم دیومە، خەڵك هەبووە مەحكەمە خۆی قەراری ئیفراجی داوە، دادگا بڕیاری داوە، سەیری دەكەیت ئەو جیهەتە ئەمنیە، ئەو جیهەتە، ئەو جیهەتەی شورتە بەری نەداوە، هەتا وای لێ هاتووە، هەمان بووە لە دوای حوكم بە بەربوونی ئەو جیهەتە هەر گرتوویەتی، دەڵێ من قەناعەتم بە حوكمی مەحكەمە نییە، قەزیەمان هەبووە ئەگەر بە هەڵە نەچوو بم، پەستر پێرار جەمال ناوێك بوو دادگای جینایاتی سلێمانی بەریدا، ئەوە بوو ئەو جیهەتە هەر گرتییەوە، گوتی با دادگا بەریدا بێت، لە سجندا گیانی لە دەستدا، بڕگەی (أ) حاڵەتی ئەوەی عیلاج نەكردووە، ئەو حاڵەتانەش كە حاڵەتی دوای مانەوەی دادگا بە بەرائەت، یان بە ئیفراج، لەبەر ئەوەی حوكم بە بەرائەت و بە ئیفراج فەرقی هەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار حمە سەعید كەرەم بكە.

بەڕێز حمە سعید حمە علی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

منیش تێبینی یەكەمم لەسەر ناوەكەیە، كە ناوەكەی هەر راگیراوانی بێ پاساوی یاسایی بێت، نەك لەكاتی بەرائەت و ئیفراج، ئەوە خاڵێك، ئیتر زۆر درێژەی پێ نادەم.

خاڵێكی تر، لە بڕگەی (أ)دا باسی ئەوەی كردووە، كە لەبەردەم مەحكەمەیەكی عادل و خێرا، ئەو خێرایە مەتاتییە، ماوەی تەوقیفەكە لەوێ دیاری بكە، ئیتر باشتر دەبێت، ماوەیەك بۆ تەوقیف پازدە رۆژ، مانگێك دیاری بكات، چونكە سەریعەكە زۆر مەتاتییە، چەندێك دیاری دەكرێت؟ تەفسیر هەڵدەگرێت، زۆر سوپاستان دەكەم.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، وابزانم دیاری كراوە لە قانون، ئەوانە هەمووی مەعلومە، دیارە، رێزدار تارا ئەسعەدی كەرەم بكە.

بەڕێز تارا تحسین ئەسعەدی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من وای دەبینم خاڵی (أ) لەگەڵ خاڵی (ب) هەر هەمان شت ئەپێکێت، دەتوانین لەگەڵ یەکیان دابنێین (یحظر حجز او توقیف، لا یجوز التوقیف) هەردووکی بکرێت بە یەك و ماناکان بپێکێن.

دووەم/ شت زۆر لێرەدا دەڵێت (ولکل شخص الحق في محاکمة عادلة وسریعة امام المحاکم المختصة)، من خۆم یەکێك بووم لەو کەسانەی کە واژووم کرد لەسەر ئەوەی بێ پاساو، چونکە زۆر جار نەبۆتە دیاردە، بەڵام حاڵەتمان هەبووە شەش ساڵ و چوار ساڵ لەناو تەوقیفدا بووە، بەبێ ئەوەی مەحکەمە بکرێت، حاڵەتی کەمە، بەڵام مەوجود بوو، بە خۆشحاڵیشەوە ئیفراجیان بۆ دەرچووە، ئەوانە هەبووە، من لەبەر ئەو پاساو هێنانەوە بۆ ئەو کەسە، (المذنب بريء حتی یثبت ادانته)، لەبەر ئەوە بێ پاساوی زۆر زۆر گرنگە هەبێت، بۆ ئەوەی بتوانێت ئەو کەسەی کە دەگیرێت داوا بکات، بڵێت من بۆ گیراوم، ئایا (بأي دنب قتلت)، ئەوەندە ساڵە ماوم، راستە، هەتا ئێستا ئەدلە تەواو نەبووە، بۆ ئەوەی پێی بگات، بەڵام هەتا ئەو ئەدیلەیە دەبێ و بەرائە دەبێت، وابزانم ئەویش تەمەنێکی بردۆتە سەر، لەبەر ئەوە هەرێمی کوردستان زۆر دوورە لەو مەوزوعاتانە، بەڵام چەند حاڵەتێکمان هەیە، دەمانەوێت چۆن ئیمانمان بە دیموکراسیەت و بە مافی مرۆڤ هەیە، هەروەکو ئەوەی کە خۆشم ئەندامم لە لیژنەی مافی مرۆڤەوە داوا دەکەم، کە بەبێ پاساو جێی بکرێتەوە، کە لە مەشروعی قانونی مەوقوفین و مەحکومینی بێ پاساو، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار بێریڤان کەرەم بکە.

بەڕێز بێریڤان اسماعیل سەرهەنگ:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ناوی یاساکە لەگەڵ ماددەی یەکەم ناگونجێت، بۆیە بە رەئی من ماددەی یەکەم نەبێت، چونکە یاساکە کە ناوت داناوە، یەعنی ئەو کەسانە گیراون، بۆیە تۆ تەعویزیان دەکەیتەوە، بۆیە ماددەی یەکەم، ئەوە یاسایە پەیوەندی هەیە بە وەزارەتی ناوخۆ، دەبێت وەزارەتی ناوخۆ بزانێت، کە خەڵك نەگرێت بێ تاوان بێت، دوایی بگەڕێتەوە سەر ئەو یاسایە.

دووەمیش/ هەر پەیوەندی هەیە بە وەزارەتی ناوخۆ (أ و ب)، خاڵی (ج) ئەوە پەیوەندی هەیە بە یاسای حزبەکان، حزبەکان دەبێت ئاگادار بکرێنەوە بەپێی یاسا نابێت جێگایان هەبێت بۆ خەڵك گرتن، بۆیە ماددەی یەکەم زیادە، چونکە تەعریفی ئەوە دەکات، هێشتا کەسەکە هەر نەگیراوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار سیوەیل عثمان کەرەم بکە.

بەڕێز سیوەیل عثمان احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەت ناوی پرۆژەکە هەمان رەئی پەیمان خان و کاك حمە سەعیدم هەیە، ناوی پرۆژەکە وەکو خۆی بمێنێتەوە.

بەنیسبەت فەقەرەی (ج- لیست لایة جهة غیر)، حەقە لە بەینی (حزبیة) بنووسرێت، لەبەر ئەوەی زۆربەی هەرە زۆری، یان حزبەکان خەڵکی دەگرن، یان ئەگەر مەحکەمە بێتن، ئەگەر غەیر حکومیە بنووسرێت حزبیە پێم باشترە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار جەمال طاهر کەرەم بکە.

بەڕێز جمال طاهر ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تێبینیا من لەسەر خاڵە (ب و ج)ـە، پێشنیار دەکەم (ب) بەو شێوەیە بێتە نووسین (لا یجوز التوقیف الا في الاماکن المخصصة لذلك من قبل الحکومة وفق القانون.............)، (ج) دووبارە دەبێتەوە، بۆیە پێشنیار دەکەم، خاڵی (ج) بکرێت بە (لا یجوز لاي جهة غیر حکومیة ان تحتجز شخصاً معیناً بحجة سیاسیة او امنیة)، لێرە مەکان رۆیشتە سەری، تەنیا لێرە مافی حجز کردن دەمێنێت بە تەنیا، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار سمیرە عبداللە کەرەم بکە.

بەڕێز سمیرە عبداللە اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە ماددەی یەکەم، من لەسەر قەرەبوو کردنەوەی هاووڵاتیان مولاحەزەم هەیە، ئایا ئەو هاووڵاتیانەی تەنها لەناو هەرێم دەگیرێن، کە کوردن؟ یان ئەوانەی لە دەرەوەی هەرێم دەگیرێن؟ بەڵام دەزگایەکانی هەرێم دەیگرن، قەرەبوو دەیانگرێتەوە، یان نا.

ئەویتریش لەسەر ماوەی یاسایی چەندە؟ چونکە لێرە پێویستە روون بکرێتەوە، واتا ماوەی یاسایی دیاری بکرێت، ئەگەر هاتو ئەو کەسەی گیرا، بێ تاوان بوو، بەڵام ماوەی یاسایی تەواو نەبوو، دەرچوو، ئایا قەرەبوو دەیگرێتەوە؟ یان نا؟ سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار نەریمان عبداللە کەرەم بکە.

بەڕێز نەریمان عبداللە قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من تێبینیم هەیە لەسەر ئەسڵی ناوی پرۆژەکە، لەبەر ئەوە هەندێك کەموکوڕی تێدایە، دیارە ئەو مەوزوعەی ئێمە باسی دەکەین لە هەرێمی کوردستاندا هەست بە بوونی دەکەین و بوونی هەیە، لە هەردوو حاڵەتەکە هەیە، هەندێك گرتن هەیە بەپێی قانونە، حوکمیشە بەپێی قانونە، بەپێی محاکم رۆیشتووە،

بەلاّم هەندێکی تریش هەیە بەبێ محاکم بەشێوەیەکی نایاسایی ڕۆیشتووە، بۆیە من پێم باشە (بدون حجج قانونية)یەکە بمێنێتەوە بەم شێوەیە، وەکو بەڕێزانیش لیژنەی یاسایی تێبینی بکەن، بۆ ئەوەی هەردوو حاڵەتەکە بگرێتەوە، هەم ئەوانەی کە لە ڕووی یاساییەوە دەگیرێن، دوایی بێ تاوان دەردەچن، هەندێك ئەوانەش کە لە دەرەوەی یاسا دەگیرێن، بۆ ئەوەی ئەوانەش بگرێتەوە، ناوی پرۆژەکە بکرێت بە (مشروع قانون تعويض المحجوزين) واتا مەحوزینیشی بۆ زیاد بکرێت (والموقوفين والمحكومين بدون حجج قانونية او عند البراءة والافراج)، ئەمە لێرە هەموو حاڵەتەکان حەصر دەکەین لەناو یاساکە، بۆ ئەوەی بەبێ یاسا دەگیرێت، یان حجز دەکرێت، هەر ئەوانەش کە بە یاسا دەگیرێن و حجز دەکرێن و مەحکوم دەبن، دواییش بێ تاوان دەردەچن هەردووکیان حەصر دەکەین، بۆیە ناوی یاساکە هەمووی دەگرێتەوە، ئەگەر چی درێژ دەبێت، بەلاّم پێویست دەکات شامل بێت.

لە ماددەی یەکەم (أ)، ئەگەر لە کۆتاییەکەیدا سەیری (وسريعة امام المحكمة المختصة) بکرێت بە (امام القضاء)، ئیتر کاتیە مەحکەمەی موختەصە.

بۆ بڕگەی (ب- لا يجوز التوقيف او الحجز)، لێرە حجزەکە دەرهێنراوە، کەواتە ئێمە ڕێگا دەدەین ئەگەر حجزێك بکرێت، بۆیە (التوقيف او الحجز)، پێویستە بە یەکەوە بن، یان (التوقيف او الحجز)، لە کۆتایی بڕگەی (ب- لا يجوز التوقيف او الحجز الا في الاماكن المخصصة لذلك وفق القانون وعلى ان يكون مشمولة بالرعاية الصحية والاجتماعية وخاضعة لسلطة الحكومة، ويجب احترام المعتقدات الدينية والمبادىء الاخلاقية للموقوف ويعامل معاملة انسانية)، (يعامل معامله انسانيه) ئەوە زۆر زەرورییە لەو فەترەیەی ئیش دەکات، بەپێی قانونیش بێت، شوێنی موختەسیشی هەبێت، صحی هەبێت و موعتەقەداتی دینی و ئەوانەش مومارەسە بکرێت، پێویست دەکات موعامەلەی ئینسانیشی لەگەڵدا بکرێت، ئەوە بەزەروری دەزانم بۆی زیاد بکرێت.

بۆ بڕگەی (ج- ليست لاية جهة غير حكومية)، لێرە گوتمان (ليست لاية جهة غير حكومية مختصة)ی بۆ زیاد بکرێت، لەبەر ئەوەی زۆر جیهە هەیە حکومیە، بەلاّم موختەص نییە، کەواتە ئێمە ڕێگاماندا ئەگەر حکومی بێت شوێنێك بۆ خۆی دروست بکات، دەبێت لە حکومەتیشدا جیهە ڕەسمیەکانی حکومەت موختەصەی بۆ زیاد بکرێت، بکرێتە (ليست لاية جهة غير حكومية مختصة ان تمتلك مكانا...........) ،(بحجة سياسية او امنية) لا ببرێت، لەبەر ئەوەی تەنها حوجەکانی سیاسی و ئەمنی نییە، بکرێتە (بأي ذريعة)، یەعنی ئیتر هەموو بیانووەکان دەگرێتەوە، کە بەهیچ بیانوویەك نابێت بگیرێت، کە گوتمان (بحجة سياسية او امنية)، کەواتە لەوانەیە بە حوجەیەکی پارە، بە حوجەیەکی کێشەی شەخصی بتوانێت شتێك بکات، ئەو سیاسی و ئەمنیە لابرێت، بکرێت بە (بأي ذريعة)، من لەگەڵ ئەوەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ئەوەی بەڕێزت دەڵێی (ليست لاي جهة غير حكومية مختصة)، ئەوە غەڵەتە، (ليست لأي جهة حكومية غير مختصة)، ئەوە باشترە، ڕێزدار ڕەفیق صابر کەرەم بکە.

بەڕێز د.رفیق صابر قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەرچوواندنی ئەم پـرۆژە قانونـە، مـن بەهـەنگاوێکی گرنگـی دەزانم، بـۆ پاراسـتنی مـافی مـرۆڤ لـە هـەرێمی کوردستان، بەڕاستی ئەمە جێگەی خۆشحاڵیە، ئێمە لێـرە دانیشـتووین موناقەشـەی پرۆژەیـەکی لـەو جـۆرە دەکەین، من پێموایەو پێم باشە لە بڕگەی (ب) لەم پـرۆژە یاسایەدا لـە مـاددەی یەکـەم لـە پـاڵ ئـەوەی کـە دەڵێت (ویجب احترام المعتقدات الدينية و المبادیء الاخلاقية للموقوف)، بکرێتـە (احـترام المعتقـدات الدينيـة والسياسـية والمبـادیء الاخلاقيـة للموقـوف)، لەبـەر ئـەوە بـاوەڕ ناکـەم هـاوولاتی کوردسـتان هـەبێت، کـە موعتەقەداتێکی سیاسی نەبێت، ئەگەر تەنانەت ئەندامی حزبێکیش نەبێت.

حاڵەتی دووەمیان/ ئەو بڕگەی (ج- ليست لاية جهة غير حکومية)، من لەبەر ئەوەی دوا کەسم پشتگیری لە کاك نەریمان دەکەم لەو پێشنیارەی کردی بەو فۆرمەی کە جەنابت داتڕێشتەوە (غير مختصه) زیاد بکرێت، لە هەمان کاتدا پرسیارەکە ئەوەیە، ئەی ئەگەر کرا، چی بکرێت؟ یەعنی (ليست لاية جهة غـير حکوميـة ان تمتلك مکانا لحجز الاشخاص)، بەلآم ئەگەر هەیبوو؟ ئەگەر گرتی؟ ئەگەر خەڵکی زینـدانی کـرد؟ لـە پـرۆژە کۆنەکەدا بەشێوەیەك نیوەی ئەو مەسەلەیە چارەسەر کراوە، کە دەڵێت حەقی تەعویز دەبێـت ئـەو لایەنـە بیداتەوە، کە ناحکومیەو کـارێکی لـەو جـۆرە دەکـات، ئەمـە حـەقی تایبـەتی گیراوەکەیـە، ئـەی مـافی گشـتی؟ کەسـێك دەبێتـە شـەقاوەیەك، یـان لایـەنێك دێـت کۆمـەڵێك خـەڵك دەخاتـە زیندانـەوە، جگـە لـە قـەرەبوو کردنەوە، بەڕاستی زۆر گرنگە کە ئەو کەسـە، یـەعنی ئیجرائـاتی، یـان ڕێ و شـوێنی تـری یاسایی بەرامبـەر بگیرێت.

هاوکـارم سـەمیرە خـان مەلەسـەیەکی بـاس کـرد، ئـەویش مەسـەلەی ئەوانەیـە کـە لـە دەرەوەی هـەرێمی کوردسـتانن و هـاوولاتی هـەرێمی کوردسـتان نـین، دەگیرێـن، ئـەم پـرۆژە قانونـە لـە بنەڕەتـدا بـۆ ئینسـانە، لەوەش گرنگتر بۆ هەست پـێ کردنـی لایـەنی بەرپرسـیار، کـە زیـاتر هەسـت بـە بەرپرسـیاریەتی بکـەن لـە بەرامبەر گـرتنی خـەڵك، یـان حجـز کردنـی خـەڵك، ئینسـان، ئـەو ئینسـانە هـاوولاتی هـەرێم بێـت، یـان لـە دەرەوەی هەرێم بێت، ئینسان، هەر ئینسانە، لەبەر ئەوەی من پێم باشە ئەم پرۆژە قانونە هەر هاوولاتیەك بگرێتەوە، هەر کەسێك بگرێتەوە، کە هین بکرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێزان، ئەو بۆچوونانەی هاتن جێگای ڕێزن، بەلآم قەرەبوو کردنەوەی ئەو گیراوە بە عینوان ناکرێت، لە ناوەڕۆکی ماددەکە دیـاری کـردووە، مـاددە بـە مـاددە، ئەگـەر وا بێـت وا دەکرێـت، دوایـی دەڵێـت (شخصاً معيناً بحجة سياسية) هەر شەخصـێك، یـەعنی بـە عامـە، هـی دەرەوە بێـت، نـاوەوە بێـت، ئـەوە زۆر شتە، لیژنەی یاسایی ڕەئیتان، ئێستا بۆ وەرگرتنی ئەو مولاحەزاتانە، فەقەرە بە فەقەرە، بەس پێشـنیارێکی سەرۆکایەتی ئەگەر لەجیاتی (أ و ب و ج) بکرێتە (اولاً، ثانياً، ثالثاً) باشتر نابێت؟ فەرموون.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەوە لە ئەسڵی پرۆژەكەدا هاتووە، تەنها حاڵەتی مەوقوفین عیلاج دەكرد، مەحكومینی لەگەڵدا نەبوو، ئێمە دوای ئەوەی كە لەگەڵ برادەرانی مەحكەمەی تەمییزو ئەو حاكمانەی كە پەیوەندیدارن چەند كۆبوونەوەیەكمان كرد، ئێمە پێمان باش بوو، كە مەحكومینیش ئیزافە بكرێت، چونكە هەندێك حاڵات هەیە مەشمولە بە بەرائە محكومەكە ئیستیفادەی لێ دەكات، بۆیە عینوانی قانونەكەشمان بەو شێوەیە هێنا، مەوقوفین ئەوە دەگرێتەوە، كە هەندێك دەلیل هەیە لەسەری، بەلام دەلیلەكان زۆر لاوازن لە نەتیجەدا ئیفراج دەبێت ئەمە، بەلام ئەوەی كە بە بەرائە دەردەچێت ئەسڵەن هەر هیچی لەسەر نییە، دەلیلیش نییە، هیچ شتێكی وای لەسەر نییە، بۆیە فەرق لەنێوان ئیفراج و حوكمی بەرائە، ئەو مەسەلەیە، ئەوە لەلایەك.

لەلای دووەمەوە، ئێمە كە فەقەرەی (أ وب)مان داناوە، ئێمە زۆر باش دەزانین ئەو مەبدائانە لە هەندێك قانون هاتووە، بەلام بۆ بەهێز كردنی ئەو قانونە، بۆ دەوڵەمەند كردنی ئەو قانونە، بۆ بایەخدان بەو قانونە، كە ئێستا لە رۆژهەلاتی ناوەڕاستدا رەنگە سێیەم، یان چوارەم ولات بێت، ئێستا ئێمە دەریدەكەین لەسەرتانسەری عێراقیش تا ئێستا شتی وا نەبووە، بەلام بۆ بایەخدان بەو مەسەلەیە، ئێمە ئەو سێ بڕگەیە وەكو مەبادئی قانونی داخیلمان كرد، تا دێینە سەر قانونە ئەسڵەكە.

سەبارەت بەو مەسەلەیەی كە ئیشارەتی پێدرا، عەجەبە ئەوە تەعاروز دەكات لەگەڵ قانونی موحافەزات، یان تەعاروز ناكات؟ قانونی موحافەزات مەعلومی جەنابتانە چەند حاڵەتێك هەیە دەسەلاتی داوەتە موحافز، یان دەسەلاتی داوەتە قائیمقام، یان دەسەلاتی داوەتە مودیر ناحیە، حەوت رۆژ، بە پێنج رۆژ، بە سێ رۆژ، بۆ ئەوەی بۆ حالاتی ئەمنیە مەسەلەی حجز دەسەلاتیان هەیە، ئەو مەسائیلانە حجزێكی ئیدارییەو نافیزی مەفعولەو ئێستاش، بەلام رەنگە (أ)ـەكە لە فەقەرەی یەك پەڕی بێ دەڵێت (وبناء علی قرار صادر من جهة قضائیة مختصة)، راستیەكەی (أو بناءً علی قرار صادر من جهة قضائیة مختصة)، هەردوو لایەن دەگرێتەوە، هەم جانیبە ئیدارییەكە دەگرێتەوە، هەمیش جانیبە قەزائیەكە دەگرێتەوە.

باس لەوە كرا لەسەر ئەساسی ئەوەی هاوولاتی هەرێم، ئەوانەی لە دەرەوەن، لێرە ئیختیصاصی مەكانی هەیە، ئەو قانونە تەنها لە هەرێمی كوردستان نافیزە، بەلام ئەو قەراراتانەی لێرە دەردەچێت، مەسەلەن بەنیسبەت تەوقیف و بەنیسبەت ئەو بابەتانە، ئەكیدەن لە موقابیل تەنفیز دەكرێت، ئەگەر هاتو موتەهەمێك لەوێ بوو، بەلام ئیختیصاصی مەكانی لێرە بەنەزەری ئیعتیبار وەردەگیرێت بۆ جێ بەجێ كردنی ئەم یاسایە، سوپاس.

بەڕێز عونی كمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پەرلەمانتارانی كوردستانی بەڕێز.

سەبارەت بە تەحدید کردنی مودە، مودەی ئیجرائاتی تەحقیق، یان موحاکمە تەحدید کراوە بەپێی قەرارێکی بەرکار لە هەرێمی کوردستان، کە ژمارەکەی (669)ـە لە 1987/8/23 دەرچووە، بۆ محاکمی مەدەنی، جەزائی، مەراحیلی تەحقیق، هەتا موحاکمە دەکرێت لە مەحکەمەی جینایات، یان جنح، یان لە مەحکەمەی تەمییز سەقفی زەمنی هەیە، محاکم دەبێت ئیلتیزام بەو سەقفە زەمنیە بکات، بۆ حەسمی دەعوا، چ لە مەرحەلەی تەحقیق، هەتا کۆتایی هاتنی و دیتنەوەی لەلایەن مەحکەمەی تەمییزەوە، ئەگەر پێتان باشە بۆ ئەوەی زیاتر دڵنیا بوون لە ئیجرائاتەکان بۆتان بیخوێنمەوە، زۆر ئیعتیادیشە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

پێویست ناکات خۆیان دەیخوێننەوە، بەڕێزان، فەقەرەی (ج) ئەگەر وای لێ بکرێت (ليست لأي جهة غير حكومية او حكومية غير مختصة)، ئەگەر ئەمە وای لێ بکرێت، ئێستا بیخوێننەوە، بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگدانەوە، لیژنەی مافی مرۆڤ مولاحەزەتان نییە، کەرەم بکە، بیخوێنن لەگەڵ صیاغەکەی، ئەو فەقەرەی (ج)، هەرسێکی بێخوێننەوەو فەقەرەی (ج) چاك بکەن، فەرموو، نوقتەی نیزامیە، کەرەم بکە.

بەڕێز کوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی من تێبینیم کرد، هەندێك لە بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان، لەگەڵ ئەوەش نەبوون کە لە خاڵی (ج) ئەو بەحوجەی سیاسی و ئەمنیە لابرێت، جا ئەگەر ئەوەش چاك بکرێت، لە ئەخیری بڕگەی (ج) (بحجة سياسية او امنية).

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بوونەکەی باشترە، زیاتر زەخت دەکاتە سەر ئەو تەرەفە نەکرێت، کەرەم بکەن تکایە صیاغەکەی بخوێننەوە.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الاولى:

اولاً: يحظر حجز او توقيف اي شخص الا وفقاً للقانون أو بناءاً على قرار صادر من جهة قضائية مختصة، ولكل شخص الحق في محاكمة عادلة وسريعة امام المحكمة المختصة.

ثانياً: لايجوز التوقيف الا في الاماكن المخصصة لذلك وفق القانون وعلى ان يكون مشمولة بالرعاية الصحية والاجتماعية وخاضعة لسلطة الحكومة، ويجب احترام المعتقدات الدينية والمبادىء الاخلاقية للموقوف.

ثالثاً: ليست لاية جهة غير حكومية أو حكومية غير مختصة ان تمتلك مكانا لحجز الاشخاص او ان تحتجز شخصا معينا بأية ذريعة.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئـەو (معينـاً بحجـة سياسـية او امنيـة)، (بأيـة ذريعـة)، ئـەوە زۆر زۆر دروسـتە، بـەڕێزان، ئێسـتا دەیخەمـە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەسـتی بـەرز بکاتـەوە؟ زۆر سوپاس، یەك کەس لەگەڵدا نییە، بەزۆرینەی دەنگ پەسند کرا، بۆ ماددەکەی تر تکایە.

بەڕێز د.ئاراس حسين محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الثانية:

كل من تم توقيفه تعسفيا، او تجاوزت مدة موقوفيته الحد القانوني، او حكم عليه بعقوبة سالبة للحرية من قبل الجهات القضائية المختصة دون سند قانوني، ثم صدر قرار برفض الشكوى او الافراج عنه وغلق الدعوى، او الحكم ببرائته واكتسب القرار الدرجة القطعية بموجب القوانين النافذة، له حق المطالبـة بـالتعويض المـادي والمعنوي عن الاضرار التي لحقته من جراء التوقيف او الحكم.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەکوردیش کەرەم بکەن.

بەڕێز صباح بيت الله شكرى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی دووەم:

هەر کەسێك بە نایاسایی راگیرا بێ، یان ماوەی گرتنەکەی لە ڕادەی یاسایی ڕەت بووبێ، یان بـە سـزایەکی وا حوکم درابێ، کـە ئازادییەکـەی لێ سـەندبێتەوە، لەلایـەن لایەنـە دادوەرییـە تایبەتیەکانـەوە، بـەبێ بەڵگـەی یاسایی، لە دواییدا بڕیارێك دەرچووە بەڕەت کردنەوی سکالأکەی، یان بەردانەکەی و داواکارییەکـەی داخـرا، یاخود بەبێ تاوان حوکم دراو، بڕیارەکەش ڕادەی قەتعی بەپێ یاسا جێبـەجێ کراوەکان وەرگرتبێـت، ئـەوە ئەو کەسە بۆی هەیە داوای قەرەبووکردنەوەی ماددی و مەعنـەوی بکـات لـە بـارەی ئـەو زەرەرو زیانـەی لـە ئەنجامی گرتن و حوکمدانی لێی کەوتووە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی مافی مرۆڤ.

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە هاوڕاین و لەگەڵ دەقی ماددەکە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەندامانی بەڕێز، کێ دەیەوێت قسە بکات؟ ، کاك فرسەت موداخەلەیەکی هەیە، پێش ئەوەی ناوەکان بخوێنمەوە.

بەڕێز فرست احمد عبدالله/ سکرتێری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من راست کردنەوەیەکم هەیە، دەرەجەی قەتعی ئەوە بیست ساڵ زیاترە لە قەوانینی عێراقی و هی ئێمە نەماوە، لەجیاتی دەرەجەی قەتعیە، دەرەجەی بەتاتە، نازانم لیژنەی قانونی دوور نییە لەسەریان تێپەڕی بێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئەو بەڕێزانە دەیانەوێت قسە بکەن، رێزدار (د.احمد، د.زانا رەئوف، بورهان رشید، پەروین عبدالرحمن، شاهۆ سەعید، عبدالله مەلا نوری، سمیرە عبدالله، عبدالسلام بەرواری، نەریمان عبدالله، کاردۆ محمد)، کەسی تر هەیە ناوی نەنووسرا بێت؟ هەردوو رێزدار ئیزافە بوون، تارا ئەسعەدی، سیوەیل عثمان، رێزدار دکتۆر ئەحمەد کەرەم بکە.

بەڕێز د.احمد ابراهیم علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بێگومان ئەو یاسایە، یاسایەکی زۆر گرنگە، جێگای شانازییە لە هەرێمی کوردستان، کە یاسایەکی لەو جۆرە دەردەچێت، بەڕاستی بۆ پاراستنی مافی مرۆڤ و مافی بەندکراوان و مافی مەوقوفان، من تێبینیەکم لەسەر ماددەی دووەم هەیە، سەبارەت بەوانەی کە بەشێوەیەکی تەعەسوفی دەگیرێن، کە ماددەکە ئاماژەی پێداوە، بەڵام دواتر کە باس لەو دەکات، کە قەرارێك دەرچوو بێت، یاخود حوکمی بەرائەتی درا بێت، قەرارەکە دەرەجەی قەتعی وەرگرتبێت، حەقی تەعویزی هەیە، بەڵام ئەگەر لە دەرەوەی جیهاتی قەزائی کەسێك تەوقیف کرا بێت، پاشان حوکم نەدرا بێت، یاخود ئازاد بووە بەشێوەی بەرائەت نەبووە، یاخود ئەسڵەن ئەوراقی نەبووە، ئایا حەقی قەرەبووی هەیە؟ یان نییە؟

بەڕاستی من لەکاتی موناقەشە کردنی راپۆرتەکەش، ئەو سەرنجەم هەبوو لەسەر ئەو ماددەیە، خەڵکانێك هەیە لەکاتی مەوقوفیەتیاندا حوکم نەدراون و ئەوراقیان نەبووە، کە ئازاد کراون بەپێی ئەو یاسایە حەقی ئەوەیان نییە تەعویز بکرێنەوە، بۆ نموونە لە لێبوردنەکەی سەرۆکی هەرێم بەبۆنەی جەژنی قوربانی پیرۆزەوە کەسانێك هەیە بەربووە، کە ئێمە بینومانە زیاتر لە پێنج ساڵ گیراوە........

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز، ئێمە لێرە ناتوانین ئەوە تەحقیق بکەین، دروستە، یان دروست نییە، تکایە، رجائەن وەرە سەر ماددەکە، مەچوە سەر شتی تر، ئەوە دەتوانیت راپۆرتی خۆت بنووسی و بیهێنیتە لیژنەی مافی مرۆڤ، لیژنەی ناوخۆ، لیژنەی یاسایی، شکایەتی خۆت بکەیت، بەس لە ئێستاوە ئیتیهامی حکومەت بکەین بەوەی کە ئەمەی کردووە، وا نییە، ئەمە لێرە جێگاکەی ئەمڕۆ نییە، دەتوانیت بە راپۆرتێکی رێك و پێك ئەو

بـەڕێزەی بـەربووە بیهێنیـت، بەسەرچـاو، بـەڵام ئێسـتا مەوزوعەکـە مـاددەی دووە، تکایـە لـە ماددەکـە دەرمەچوون، رجات لێ دەکەم وەرە سەر ماددەکەو ڕەئی خۆت دەرببڕە.

بەڕێز د.احمد ابراهیم علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەسەر ماددەکەیە، بێگومان ئێمە باس لە مافی مرۆڤ دەکەین، باس لە مافی ئینسان دەکـەین، مـافی ئـەوەشمان هەیە قسە لەسەر ئەوە بکەین، ئێمە گوتمان کەسانێك کە بەر دەبێت، کە حوکم نەدراوەو ئـەوراقی نـەبووە، حەقی تەعویزی هەیە؟ یان حەقی تەعویزی نییە؟ یەعنی خـەڵکانێك کـە بـەربووە بـە لێبـوردن بـەربووەو قـەراری هەیـە، ئەمـە شـتێکی ڕەسمییـە، خـۆ ئیتیهامی حکومـەت نییـە، بـەڵام ئایـا مـافی ئەوانـە نییـە لـەو حاڵەتەدا قەرەبوو بکرێنەوە؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەس کاك دکتۆر ئەحمەد جەنابت لەسەر ڕاپۆرتەکە ئیمزات کردووە، ئـەو ڕاپۆرتـەی هـاتووە، ئـەم مـاددەی دووی تیایەو بەم شێوەیەی کە نووسراوە، جەنابت ئیمزات کردووە، زۆر سوپاس، ڕێـزدار دکتـۆر زانـا کـەرەم بکە.

بەڕێز د.زانا رؤوف حمە کریم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

مـن پێشـنیاز دەکـەم بـۆ ئـەم ماددەیـە بڕگەیـەك زیـاد بکرێـت، ئەگـەر مـەفهومی عەکسـی مـاددەی یەکـەم وەربگرین، کە دەڵێت (لیست لایة جهة غیر حکومیـة ان تمتلـك مکانـا لحجـز الاشـخاص او ان تحتجـز شخصـا معینا بحجة سیاسیة أو امنیة)، دەکرێت لێرە ئیزافەی بۆ بکـەین لـە دوای بڕگـەی کـە نووسـراوە (ثـم صـدر قرار برفض الشکوی او الافراج عنه وغلق الدعوی، او الحکم ببرائته واکتسب القرار الدرجة القطعیة بموجب القوانین النافذة، والشخص الذي تم حجزه خلافاً للقانون من قبل الجهات غیر القضائیة)، یەعنی ئـەم قانونـە لە بڕگەی سێیەمی ماددەی یەکدا، دەڵێت ئـەو جیهاتانـەی کـە غـەیری قـەزائین مافیـان نییـە کـەس حجـز بکەن، بەڵام ئەگەر مەفهومی عـەکسی ئەم عیبارەتـە وەربگـرین، لەوانەیـە تەسـەوری ئـەوە بکرێـت جیهـاتی قەزائیمان هەبێت خەڵك گل بداتەوە، حجزی بکات، با ئـەو حەقـەش لـەوان زەوت نەکـەین، وەك (الشـخص الـذي تم حجـزه خلافـاً للقـانون مـن قبـل الجهات غـیر القضـائیة)، ئـەویش مـافی ئـەوەی هـەبێت موتاڵەبـەی تەعویز بکات، بە هەمان ئیجرائات دەتوانێت لە تەفسیلەکەشیدا سوودی لێ وەربگیرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار بورهان کەرەم بکە.

بەڕێز برهان رشید حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەربارەی ماددەی دوو، من چەند تەحەفوزێکی قانونیم هەیە، ئەگەر بەڕێز لیژنەی یاسایی لەلای خۆی ئیشارەت بکات، کاك شێروان لەلای خۆی بۆ موراجەعەی ئەو تەحەفوزانەی من، سەرەتای ماددەکە کە دەڵێت (کل من تم توقیفە تعسفیا)، بە رەئی من (کل من تم توقیفە أو حجزە تعسفیا)، ئەمە ئەگەر لیژنەی یاسایی لەلای خۆی ئیشارەتی پێ بدا، لە شوێنێکی تردا دەڵێت (او حکم علیە بعقوبة سالبة للحریة من قبل الجهات القضائیة المختصة دون سند قانوني)، من حەز دەکەم لیژنەی قانونی بەڕێز کە لەوێدا بۆمان روون بکاتەوە، مەبەستی لە حالأتی ئیلغای عقوبەیە، کە لە ماددەی (270 و 276)ی قانونی ئوسولی موحاکەماتی جەزائیدا هاتووە، لە (دون سند قانونی)، یان مەبەستی ئەوە نییە، ئەگەر مەبەستی ئەوە نییە، یاسای ئوسولی موحاکەماتی جەزائی لە ماددەی (270) تەقریب شەش، حەوت حاڵەتی دیاری کردووە، بە (276)ش حوکمەکەی داناوە، کە حوکم دەدرێت بە ئیلغا، ئەگەر ئەو حاڵەتانە رووبدات، ئەگەر مەبەستی ئەوە نییە، حەقە حوکم بە ئیلغای عقوبەش دابنرێت، لەبەر ئەوەی یاسا چەند حاڵەتێکی ناساندووە، بۆ نموونە حاڵەتی قەزائی هەبووە لە سلێمانی من لە مەحاکم دیومە تەتبیقاتی قەزائی هەبووە، خەڵك ئیتیهامی خەڵکێکی تری کردووە، کە فلانە کەسی کوشتووە، دادگا لەسەر ئەساسی شەهادەی زورو و ئەم شتانە حوکمی ئەو شەخصەی داوە، دوایی دەرچووە ئەو کەسە زیندووە، دوای ماوەیەك پەیدا بۆتەوە لە وڵاتێکی تر بووەو هاتۆتەوە، یەعنی ئەم حاڵەتانە لە ماددەی (270)دا عیلاج کراوە، بە حالأتی ئیلغای عقوبە، بۆیە من رەئیم وایە حاڵەتی یەکەم حجزەکە کە (تم توقیفە تعسفیاً او حجزە)، لەگەڵ دووەم حاڵەتی ئیلغای عقوبە، کە لە ماددەی (270ت و 276)دا لە ئوسولی موحاکەماتدا باس کراوەو ئیزافە بکرێت، کاك شێروان لەلای خۆی ئیشارەتی پێ بدات، هەروەها حاڵەتی تر هەیە، حاڵەتێکی تریش ئیزافە بکرێت، (او عدم اخلاء سبیلە بعد الحکم علیە بالافراج او التبرءة او اکمل مدة عقوبتە)، وەکو عەرزی جەنابتانم کرد، موتەهەم هەیە کە مەحکەمە کراوە، حوکمی بەرائە، یاخود حوکمی ئیفراجی وەرگرتووە، دوایێ ئەو جیهەتەی کە لەلای بووە ئازادی نەکردووە، گلی داوەتەوە، حاڵەتمان هەبووە هەر مردووە لە دوای بەردانەکەی، ئەوە دەتوانرێت ئەوەشی بۆ ئیزافە بکرێت (او عدم اخلاء سبیلە بعد الحکم علیە بالافراج او التبریئة او اکمل مدة عقوبتە)، شتێکی تریش من پێم باشە لیژنەی یاسایی بەڕێز (الحکم ببراءة المتهم لعدم وجود الادلة) ئەدیلە جیا بکاتەوە لەو ماددەیە لە (الحکم بالافراج لعدم کفایة الادلة)، ئەو دوو حاڵەتە جیا بکاتەوە، سوپاست دەکەم.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار پەروین عبدالرحمن کەرەم بکە.

بەڕێز پەروین عبدالرحمن عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەت ماددەی دووەم، من پێم باشە قەرەبووە ماددیەکە دیاری بکرێت، بەلایەنی کەم رۆژێك، چونکە هەمانە زۆر دەگیرێت، هەشمانە کەم دەگیرێت، ئینجا ئەگەر ئێستا لێرە دیاری بکرێت قەرەبوو کردنەوەکە بەپێی ئەو رۆژانەی کە دەگیرێت، ئەو کاتە حەقی هیچ کەس نافەوتێ و دیاری دەکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار شاهۆ سەعید کەرەم بکە.

بەڕێز د.شاهۆ سعید فتح الله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

وەکو لەماددەی یەکەمدا جێگیر کرا، سێ حاڵەتی دەستگیر کردن و زیندانی کردنی نایاسایی هەیە:

حاڵەتی یەکەمیان/ ئەو لایەنە قەزائیانەی کەبەبێ سەندێکی یاسایی خەڵك دەگرن.

حاڵەتی دووەمیان/ ئەو لایەنە حوکمیانەی کە موختەس نین بە گرتنی خەڵك.

حاڵەتی سێیەمیان/ ئەو لایەنە غەیرە حوکمیانەی کە بە سەنەد، یاخود خەڵك دەگرن، ئەو مافەیان نییە خەڵك بگرن.

بۆیە لە هەرسێ حاڵەتەکان تەعویز موتەرەتیب دەبێت لەسەر ئەو لایەنەی، کە زیندانییە، یاخود هاوولاتییەك دەگرن، بۆیە من هاوڕای بۆچوونەکەی بەڕێز دکتۆر ئەحمەد و دکتۆر زانام، سەبارەت بەوەی کە هەر کەسێك بگیرێت، (کل من تم توقیفه او حجزه خلافاً للقانون او بناءاً على اوامر صادرة من غير جهات قضائية يترتب عليه التعويض)، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار عبدالله مەلا نوری کەرەم بکە.

بەڕێز عبدالله محمد نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەڕاستیدا من سەرنجی یەك شتم داوە، پێموایە کاتی خۆی ئامانج لە هێنانی ئەم یاسایە بۆ پەرلەمان، لەڕاستیدا هێندەی بۆ ئەوە بوو، کە ببێتە لەمپەرێك، یاخود رێگرێك لەبەردەم ئەو لایەنانەی لە دەرەوەی یاساوە خەڵك دەگرن، هێندە بۆ ئەوە نەبو، کە بابڵێین قەرەبووی ئەو کەسانە بکرێتەوە، کە لە رێگای دادگاو بە ئیجرائاتە ئوسولی و یاساکاندا دەڕۆن، چونکە پێموایە لە یاسا ئەمە موعالەجە کراوە، وەکو برادەرانی یاسایی دەیزانن، بۆیە من پێموایە وردە وردە ئەو یاسایە، ئەمە بە رەئی شەخصی خۆم ئەو یاسایە لە ئامانجە سەرەکیەکەی خۆی دوور دەخرێتەوە، من بە پێویستی دەزانم ئەو یاسایە بەشێوەیەك دابڕێژرێتەوە، بەتایبەتی ئەم ماددەیە کە هێڵی سوور دابنێت بۆ ئەو لایەنانەی، کە لە دەرەوەی یاسا پەنا بۆ گرتنی خەڵك دەبەن، یەعنی ئێمە خەڵکانێك دەناسین، بۆ نموونە دوێنێ شەو من لەگەڵ برادەرێکی خەڵکی کفری قسەم کرد، برایەکی هەشت ساڵە............

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تكايه، رجائەن وەرەوە سەر ماددەكە، رجائەن دەرمەچوو، كەسیش ئیتیهام مەكە، تكایـه، رجات لـێ دەكـەم، بـەڕێزان ئەنـدامانی پەرلـەمان، شـتێكتان هەیـە بەنووسـراو، بـە دیكۆمێنـت بیهێنن لـە لیژنەكـەی خۆتـان موناقەشـەی بكـەن، داوای لـێ بكـەن و ئینجا بـێن لەسـەری موناقەشـەی بكـەن، بـەڵام ئێسـتا ئێمـە باسـی ماددەكەیەك دەكەین، ئیتیهامی لایەنێك دەكەیت، ئەوە عیقابی لەسەرە، كەرەم بكە.

بەڕێز عبدالله محمد نوری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بـۆ موعالەجـە كردنـی هەنـدێك كێشـە، كـە لـەناو كۆمـەڵگادا هەیـە، بۆیـە پێویسـت دەكـات هەنـدێك جـار ئاماژەیان پێ بدەین، ببوورە، بۆیە من داوا دەكەم لە قەرەبووەكە، مافی ئەوەی هەیە پەنا بۆ قەرەبوو ببات؟ مافی ئەوەی هەبێت داوای قەرەبوو لەو كەسە وەربگیرێتەوە، كە تاوانەكەی ئـەنجام داوە، یـەعنی وەكـو گـوتم ئـەوەی كـە پەیوەنـدی بـە دادگـاوە هەیـە، ئـەوەی پەیوەنـدی بـە ئیجرائـاتی ئوسـولیەوە هەیـە، لـە ڕێگـەی پۆلیسەوە دەگیرێت،یاخود لە ڕێگەی دەزگایەكی یاساییەوە دەگیرێت، ئەمانە قانون موعالجەی كردووە، بەس لە قانوندا ئەوە نییە كە حزبێك كەسێك دەگرێت، كە دەزگایەكی نایاسایی كەسێك دەگرێت، بۆیـە داواكـارم بەشـێوەیەك قەرەبووەكـە دابڕێژرێتـەوە، ئـەو ماددەیـە بەشـێوەیەك دابڕێژرێتـەوە، كـە هێنـدە تونـد بێـت جارێكی تر هیچ حزب و لایەنێك زاتی ئەوە نەكەن لە دەرەوەی یاساوە پەنا بۆ گـرتنی خـەڵك ببـەن، ئەمـە یەك.

دوو/ من یەك پرسـیارم لـە برادەرانـی یاسـایی هەیـە، ئەوەیـە لەڕاسـتیدا لەبەرچـاوی مـن روون نییـە، ئـەم یاسایە بە چ جۆرێك موعالەجەی ئەو كەسـانەی كـردووە كـە زیـاتر لـە دە سـاڵە، دوازدە سـاڵە گیـراون بـەبێ ئەوەی لێپرسینەوەیان لەگەڵدا بكرێت، ئەوەش خاڵێكی زۆر گرنگە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار سمیرە عبدالله كەرەم بكە.

بەڕێز سمیرە عبدالله اسماعیل:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من هاوڕام لەگەڵ بۆچوونی پەروین خان، كە قەرەبووی ماددی دیاری بكرێت، بەڵام مولاحەزەیەكی تریشـم هەیە، ئەگەر ئەو كەسە بێ تاوان بوو، بەڵام ئازاد كرا لەماوەی یاساییدا، ئایا قەرەبوو دەیگرێتەوە؟ یـان نـا؟ سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار عبدالسلام بەرواری كەرەم بكە.

بەڕێز عبدالسلام مصطفى صدیق:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

سەرەتا من پێموایە ئەم ماددەیە یەك ئەركی هەیە، ئەویش پێناسە كردنی ئەو كەسەی كە مافی ئەوەی هەیە داوای قەرەبووكردنەوە بكات، بۆیە تەسەور دەكەم ئێمە شتی تر داوا دەكەین، كە تەحمیلی ئەو ماددەیە بكەین، ئەم ماددەیە تەنها تەعریفی ئەوە دەكات، كێ حەقی قەرەبوو كردنی هەیە؟ ئەوە یەك.
دوو/ من تەسەور دەكەم نەصەكە (تم توقیفه تعسفیاً)، ئەمە هەموو ئەو حالآتانەو نموونانەو ئیمكانیاتانە بەخۆ دەگرێت، بە ماددەی یەكەم و بە ئەوانەی تریش، بۆیە بە تەسەوری من ئەم نەصە كافیە، ئەمە دوو.
سێ/ من وەكو دەزانم هەر چ نەبێت، ئینسان لە فیلم دەبینێت هەر حوكمێك لە مەحكەمە دەربچێت، دەڵێت بەپێی ماددەی فلان ئەمە سزا دەدرا، بۆیە من لەو جوملەیە تێ ناگەم لە نەصە عەرەبیەكەی (حكم علیه بعقوبة سالبة للحریة من قبل الجهات القضائیة المختصة دون سند قانوني)، هیچ حوكمێك دەرناچێت، ئەگەر نەڵێت بەپێی فلان ماددە حوكم كرا، لێكدانەوەی من چیە، ئەو سەند قانونیە جێگای هەیە و گرنگیشە، بە تەسەوری من بێت پاش مودەی مەوقوفیەی حەددی قانونی، یەعنی ئەگەر لیژنەی قانونی لە من بگەن (او تجاوزت مدة موقوفیته الحد القانوني دون سند قانوني او حكم علیه.........)، چونكە مودەی مەوقوفیە هەندێك جار درێژ دەكرێت، بەلآم بە بڕیارێك، ئەگەر بەبێ بڕیار درێژ كرا، ئەگەر بتانەوێت وشەی سەند قانونی ببینن، تەبعەن تێبینیەكانی كاك بورهان من ئەوە لێی نازانم باسی هەندێك ماددەی كرد، یەعنی كورت و موختەسەر من دەمەوێت بڵێم ئەو كەلیمەی سەند قانونیە، ئەگەر مەبەست (حكم علیه بدون سند قانوني)، من تەسەور دەكەم هیچ حوكمێك دەرناچێت، ئەگەر نەڵێیت بەپێی ماددە.
دووەمیان/ ئیقتیراح دەكەم، ئەگەر بۆ تەقویەی (تجاوزت مدة موقوفیته دون سند قانوني) بێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار نەریمان كەرەم بكە.

بەڕێز نەریمان عبدالله قادر:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من لەگەڵ ئەوەم لە هەر شوێنێك، لەبەر ئەوەی لە یاساكەشمان وەها لە چەند ماددەیەكی سەرەتا لە بڕگەكانی ئاماژەی پێ كردووە، لە هەر كوێ وشەی تەوقیف هاتووە، دەبێت حجزیشی لەتەنیشت بێت، لەبەر ئەوە حجزیش ناقانونی هەیەو، تەجاوزی دەسەلآتی خۆی دەكات، بۆیە من پێم باشە ماددەی دووەم سەرەتایەكەی بكرێت بە (كل من تم توقیفه او حجزه تعسفیاً او غیر قانوني)، دوای تەعەسفی غەیرە قانونیەكەشی بۆ زیاد بكرێت، لەبەر ئەوە ئەسڵی داڕێژەرانی ئەو پرۆژەیە، من لەگەڵ بۆچوونەكەی كاك عبدالله مەلا نوریم بەڕاستی، ئەم یاسایە بە تەواوەتی دوور كەوتۆتەوە لە مەغزاو مانای پێشكەش كردنی پرۆژەكە لە ئەساسدا، لەبەر ئەوە ئەوەندەی بەبێ سەندی قانونی، بەبێ حوجەجی دوور لە یاساییەوە خەڵك دەگیرێن و سزا دراون و حجز كراون، ئەوەندە بەپێی قانون كەمتر خەڵك ئەوە كراوەو، هەروەها لێرەش ئیجرائات كردن تەنها و تەنها حەق دراوە بەو كەسانەی بەپێی قانون دەگیرێن لە مەركەزەكان، بەپێی بڕیاری دادگا، پاشان بەبڕیاری مەحكەمە، پاشان مەحكەمە بەرائەت و ئیغلاقی قەزیەكەو ئیفراج و

ئەوانە دەكات، پاش ئەوە حەقی دەداتێ بڕوا داوای مافی خۆی بكات، پێشووتریش ئێمە هێناومانە نابێت هیچ جیهەتێك، هیچ كەسێك بۆی هەبێت كەس بگرێت، بەلاّم سزامان بۆ دانەناوە، لێرەش ئەركەكەمان خستۆتە سەر حكومەت، ئەگەر تەعویزیدا حكومەت و وەزارەتی مالیە دەبێت تەعویزەكە بدات، ئەمە حەقی خۆیەتی لە كاتێكدا ئەگەر محاكم و دەزگا رەسمیەكانی حكومی دەركەوت بە ناحەق ئەم كەسەیان گرتووەو بەرائەتی بەدەست هێناوەو ئیفراج كرا، بەلاّم لەلایەكی ترەوە عقوبەی ئەو كەسانەمان دانەناوە، ئەگەر بەبێ حوجەجی قانونی، كە لەسەرەتاوە بە داخەوە، یەعنی سێ پەرلەمانتار زیاتر داوایان كرد، كە (بدون حجج قانوني)یەكە لەسەر ناوەكە، بەداخەوە نەخرایە دەنگدانەوە، بە داخەوە تێپەڕی، بۆیە ئەسڵی پرۆژەكە خۆی لەسەر (بدون حجج قانون)ی نییە كێشەكان، نەك قانونی، قانونیەكەش كارێكی باشە، ئەگەر هاتو خەڵكێك كە غەدری لێ كرا، تەعویز بكرێتەوەو حكومەتیش بیكاتەوە، بەلاّم ئەو كەسانەی بەبێ وجهەی یاسایی، ئەگەر هاتو سزای خەڵكیاندا، تەوقیفیان كرد، حجزیان كرد، ونیان كرد، ئەوانە سزاكان و ئەو كەسە بۆی هەبێت شكات بكاتەوە لەو كەسانە، تەعویزەكەش ئەو كەسانە دەبێت بیدەن، ئەگەر جەزائی كەوتە سەریان حوكمی جەزائی و تەوقیفیان بۆ ببڕێتەوە، كە ئەو نەحەقیەیان كردووە، ئەگەر ماددیش بوو، ئەو كاتەش تەعویزە ماددییەكە، ئەو كەسانە بیدەنە، بۆ حكومەت بیداتەوە، بۆیە من لەگەڵ ئەوەم ئێمە لە ئەسڵی فەلسەفەی دانان و چارەسەری كێشەی قانونەكە كە لەسەرەتاوە هاتووە نەچینە دەرەوە، بۆیە هەردوو حاڵەتەكە زەروورییە، ئێستا ئەوەی كە ئێمە دامانناوە، ئەگەر سەیری ماددەكان هەر هەموویان بكەین، دەڵێت (بعد اكتساب الدرجة القطعية)، ئەوە لە ماددەی چوار لە یەكەمدا هاتووە، پاشان دەڵێت پاش شەش مانگ (اكتساب قرار الافراج او الحكم بالبراءة)، پاشان لێرەوە دەڵێت تەوقیف وەزیری مالیە دێتەوە سەر شكایەتكەرو مودەعی و ئەوانە، بۆیە تەنها یەك جیهەت، یەك مەوزوع چارەسەر كراوە، ئەویش ئەوانەی كە بە قانونی دەگیرێن لەكاتێكدا ئەوانە بە قانونی دەگیرێن دەردەكەوێت كە بەرائەیە، بەلاّم ئەوانەی كە بە ناقانونی دەگیرێن و حجز دەكرێن و تەوقیف دەكرێن لە جیهەتی غەیر موختەسە، بۆیە من داوا دەكەم ماددەیەكی تر زیاد بكرێت، بۆ عقوبە دانی ئەوانەو، سكالاّكەریش بۆی هەبێت داوای تەعویزو ئیجرائاتی جەزائیش لەوانە بكات، كە بەرامبەری ئیجرائاتیان كردووە، بۆ حكومەت تەعویزی ئەوانە بدات، ئەو كەسانەی كە موخالەفەیان كردووە، ئەوانە خۆیان تەعویز بدەنەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار كاردۆ كەرەم بكە.

بەڕێز كاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

پشتیوانی لە ماددەی دوو دەكەم، بەلاّم دوای سەرنجی هاوكارانم، من پێموایە بۆ ئەوەی ماددەی دوو بتوانێت لەگەڵ ئەم دەقە گشتییانەی كە لە ماددەی یەك هاتووە بێتەوە، ئەم بڕگەیەی بۆ زیاد بكەین، كە

زۆربەی برادەران تەئکیدیان لێ کردەوە، ئەویش ئەوانە بگرێتەوە کە لە جیهاتی غەیری قەزائی موختەس دەگیرێن و بەرپرسیاریەتی قانونی بکەوێتە سەر ئەم جیهەتە بەپێی یاسا کارپێکراوەکانی هەرێمی کوردستان، ئەمە ئیزافە بکەین، پێموایە چارەسەری ئەم دەقە دەکات، دەقێکی زۆر باش دێتەوە لەگەڵ بۆچوون و سەرنجی برادەران، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار تارا ئەسعەدی کەرەم بکە.

بەڕێز تارا تحسین ئەسعەدی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پشتیوانیەکی تەواو لە ماددەی دوو دەکەم، چونکە روحی ئەو قانونە لێرە دایە، لە هەمان کاتدا هەر ئەو قانونە بوو، کە یەکەم جار بۆی پێشکەش کرا، روحەکەی لێرەدا دەبینینەوە کە بۆ مەوقوفە، چونکە ئێمە ئەگەر بێتو بۆ مەوقوفەکە ئەو بێ پاساویەی تیا نەبێت و شێوە قانونیەکەی بدرێتەوە، هەڵبەتە کە دەبێتە مەحکوم، ئەو شتی خۆی هەیە، سەندی خۆی هەیە، لەبەر ئەوە لێرەدا زۆر زۆر گرنگە ئەم ماددەیە.

دووەم/ شت پشتگیری لە کاك عبدالسلام بەرواری دەکەم، بەڕاستی لێرەدا هیچ کەسێك مەوقوف ناکرێت بەبێ سەندی قانونی بخرێتە پاڵ مەوقوفیەتەکەی، کە هەر هەمان مانا دەگرێتەوە، بەلاّم مودەی مەوقوفیەتی حەددی قانونی، زۆر کەس هەیە کە قانونەکە دەخوێنێ، یان موتەلیع نییە لەسەر قانونەکە، یان دەبێت ماندوبوونێکی تیا هەبێت، تا بگەڕێتەوە بزانێت چەندە حەددی قانونی تەوقیف؟ ئێستا زۆر جار هەیە دەچیت تۆ سەردانی سجنەکان دەکەیت و تەماشا دەکەیت، مومکینە ئێمە وەکو پەرلەمانتار واجیبمانە بزانین و قانونەکە دەزانین، بەلاّم ئەوەی دێت قانون دەخوێنێتەوە، ئەگەر بێتو مودەتەکە دابنرێت، وابزانم زیاتر ئەم خاڵە بەهێز دەکات، بە تەسەوری من بە چەند مانگێك مودەی مەوقوفیەت زیاتر نییە، ناگاتە ساڵەکان بمێننەوە بەبێ مەحکەمە کردن، کە ئەوەش زۆر کەمە.

سێیەم/ شت لێرەدا لە عەرەبیەکەی دەڵێت (له حق المطالبة بالتعويض المادي والمعنوي عن الاضرار)، وابزانم ئەوە هەر لەناو قانوندا هەیە، ئەوانەی قەوانینی نافیزن، هەر کەسێك حەقی هەیە موتاڵەبە بە تەعویز بکات، بەلاّم چی تازە دەکەین ئێمە لەم قانونە، ئەگەر ئێمە هەمان شت بکەین (له حق المطالبة)، کلتووری ئێمە مومکینە هەندێ کەسانێك هەیە، کە ئاستی رۆشنبیریان، یانیش ترسیان لەناو سجندا تازە هاتوونەتە دەرێ، ئایا دەتوانن بچن بڵێن ئێمە دەمانەوێت تەعویز بکرێین، راستە ئیمانمان بە دیموکراسیەتەو بوونیشە، بەلاّم ئەگەر بێتو یەکسەر خۆی تەعویز بکرێتەوە، ئەو کەسانەی کە دەزانن لە تەوقیفدا بێ پاساو، یان بەبێ سەندێك بەرائەتی دەرچوو، ئەگەر یەکسەر (تعويضه مادياً ومعنوياً) خراپ نییەو زیاتر بەهێزی دەکات، (عن الاضرار التي لحقت به من جراء التوقيف او الحكم)، نەك (لحقته)، لە عەرەبیەکە، ئەگەر زەحمت نەبێ ئەوەش چاك بکرێتەوە باشە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار سیوەیل عثمان کەرەم بکە.

بەڕێز سیوەیل عثمان احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من تێبینیەکی بچووکم هەیە لەسەر صیاغەی عەرەبی و کوردیەکەی، ئەگەر بە هەڵەدا نەچوو بم لە عەرەبیەکەی خوێندییەوە (کل من تم توقیفه تعسفیاً)، ئەوە لە عەرەبیەکە لەلامانە، بەس کوردیەکە لەلامان نییە، وابزانم کاك صباح خوێندییەوە، هەر کەسێك بە نایاسایی گیراوە، ئەگەر وا بێتن مانای وایە مانایەکەی تەواو نییە، لێرە عەرەبی و کوردیەکە زۆر فەرقیان هەیە، ئەگەر تەماشایەکی بکەن، چونکە کوردیەکە لەلامان نییە، ناتوانین موتابەقەی بکەین، بەس ئەوەندەی بە سەریعی خوێندییەوە وابزانم هەندێك لەبەرم کرد ئەو عیبارەتەی، ئەگەر وایە مانای یەك ناگرێتەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، لیژنەی مافی مرۆڤ ڕەئیتان، لیژنەی یاسایی و دارایی هەرسێ لا، ئەو شتانەی کە حازرن بۆ دەنگدان لەسەری، بۆیە ئەوانە بخرێنە بەر موناقەشەوەو دیاری بکرێت، ئینجا چەند کەسێك دیفاعی لێ بکات، چەند کەسێکیش لە دژی بێتن، کاك شێروان کەرەم بکە.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

چەند خاڵێك هەیە لێرە من دەمەوێت روونی بکەمەوە:

یەکەم/ ئەوەیە بەنیسبەت سقوفی زەمەنی، بەنیسبەت مەوقوفین لە مەراحیلی تەحقیقی سقوفی زەمەنی هەیە، شەش مانگە، قابیلی تەجدیدە بە موافەقەتی مەحکەمەی جینایات، ڕەنگە ئەو ماوەیە هەندێ لە بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان ئیشارەتی ئەوە بکەن کە زۆر بێت، ئێمەش لەگەڵ ئەوەینە، کە ئەو ماوەیە زۆرە، بە حەقیقەت پێویست بەوە دەکات ئێمە ئیعادەی نەزەر بکەینەوە لەو قەوانینەی کە دەسەڵاتێکی زۆری داوەتە حاکمەکان سەبارەت بە مەسەلەی تەوقیف، واتا لێرەدا ئەو مەسەلەیە چارەسەر ناکرێت.

خاڵی دووەم/ ئێمە بە قەراری قەتعی دەستکاری بڕگە جەزائیەکانمان نەکردووە، چ بەنیسبەت قانونی ئوسول موحاکەماتی جەزائی، چ بەنیسبەت قانونی عقوبات.

سێیەم/ ئێمە تەنها لەو قانونە دەمانەوێت تەعویز بدەینە ئەو خەڵکانەی کە شعور دەکەن غوبنیان لەسەرە، مەسەلەن کێ غوبنی لەسەرە؟ (یعتبر توقیفاً تعسفیاً) کە دەڵێن مەسەلەن، لە موخالەفات ئەسڵەن حاکم تەحقیق حەقی تەوقیفی نییە، ئیلا ئەگەر هاتو جێگایەکی سوکنای موعیەنی نەبوو، تەنیا لەو حاڵەتەدا حەقی تەوقیفی هەیە، بەقیەی حاڵەتەکان لە هیچ حاڵەتێکی موخالەفە حاکم تەحقیق حەقی تەوقیفی نییە، ئەگەر هاتو هەر کەسێکی تەوقیف کرد بە موخالەفە غەیری ئەو بڕگەیەی کە گوتم، ئەوە ئیعتیبار دەکرێت بە تەعەسوف، لێرەدا مەسەلەی تەعویز دێتە گۆڕێ، ئەگەر چەند رۆژ تەوقیف کرا بێت

تەعەسوفەن، حەقی ئەوەی هەیە داوای لە دەوڵەت بکات بە تەعویز، هەروەها بەنیسبەت حاڵاتی تریش ئەوەی جونحە بێت، ئەوەی غەیری جونحەش بێت.

چوارەم/ کە ئیشارەتی پێ دەدەم (دون سند قانونی)، یەعنی ئەوانەی کە خارجی ئەوە دەگیرێن، بەڕێزان، من حەز دەکەم ماددەیەك هەیە، ئەگەر سەرۆکی پەرلەمان ئیجازەم پێ بدات زۆر ئیسارەی ئەو مەسەلەیە کرا، کە ئەوانەی لە خارجی موئەسەسات دەگیرێن، ئێمە ماددەیەکی سەریحمان هەیە دەیخوێنمەوە بۆتان، کە پەیوەندی بە ئازادی ئینسان و ئازادی مرۆڤ و حورمەتی مرۆڤیە، ئەویش ماددەی 421 لە قانونی عقوبات دەڵێت (یعاقب بالحبس من قبض على شخص او حجزه او حرمه من حريته باية وسيلة كانت بدون امر من السلطة المختصة في غير الاحوال التي تصرح فيها القوانين والانظمة بذلك، وتكون العقوبة السجن مدة لاتزيد على عشر سنين في الاحوال التالية)، حاڵەتەکان هاتووە، یەکە، یەکە دەست نیشان کراوە، کەواتە وەختی خۆی کە ئێمە راپۆرتمان نووسی بۆ ئەو بابەتە، گوتمان هەندێ قەزایە موعالەجن لەم بابەتە، ئەمە ئەم قەزایانەیە کە موعالەجن لە قانونەکە، بۆ ئێمە دووبارە بێینەوە دایبڕژینەوە، ئێستا ئەوەی ئێمە دەمانەوێت دایبڕێژینەوە، تەنها ئەو حاڵەتانەیە کە تەعویز دەگرێتەوە.

پێنجەم شتیش کاك بورهان باسی لە مەسەلەی ئیفراجی شەکوا کرد، ئەگەر ماددەی (109) بخوێنێتەوە، ئەم حاڵەتانەی هەمووی جیانە، لە ئوسول موحاکەماتی جەزائی ماددەی (109) بخوێنەوە، حاڵەتی رەفزی شەکوای تێدایە، حاڵەتێکی موعیەنە، غەلقی شەکوای تێدایە، حاڵەتێکی موعیەنە، غەلقی دەعوای موئەقەتەن، حاڵەتێکی موعیەنە، ئەمانە هەمووی بابەتی جیا جیانە لە قانونی ئوسول موحاکەماتی جەزائیدا هاتووە، ئەو تەعویزەی کە دانراوە، هەموو ئەو حاڵەتانە دەگرێتەوە لە ماددەی (109)دا هاتووە لە قانونی ئوسول موحاکەماتی جەزائی، مەسەلەی حجزەکە، من تەئیدی کاك زانا دەکەم، ئەگەر ئیمکان بێت هەرچەندە مەسائیلی حجزەکان مەسەلەیەکی کەمە، من هەر هی سوڵتاتی ئیداری دەزانم، لەو بابەتانە زیاتر نازانم، بەڵام ئیمکان هەیە، ئەگەر هاتو حجزەکەش تەعەسوفی بوو، ئیمکان هەیە ئێمە لە پاڵ مەوقوفیەتەکە ئەو قانونە داخیلی بکەین، ئەو کەسەش حەقی بکەوێت، ئەگەر هاتو حجزێکی تەعەسوفی هەبێت، ئەوە زۆر ئیمکان هەیە داخیلی بکەین، بەڵام حەق وا بوو ئەو بابەتانەو ئەو بابەتانەی کە کاك بورهانیش گوتی دەبوایە لە لیژنەی قانونی ئەوانەیان بە تەفسیل بە ئێمە گوتبا، تا ئیشمان لەسەر کرد بوایەو داخیلی پرۆژەکەمان کرد بوایە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك عەونی کەرەم بکە.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

کاك شێروان تەوزیحێکی باشیدا سەبارەت بەو خاڵانەی کە برادەران ئیسارەیان کرد، بەڵام بۆ زیاتر مەعلومات، تەبیعی بەپێی قانونی کارپێکراو لە کوردستان حاکم بۆی هەیە خەڵکی بگرێت، ئەگەر ئەو

ماددەی پێی ئیتیهام کرا عقوبەکەی سجنی موئەبەد بوو، یان ئیعدام بوو، واتا ئیلزامیە حاکم خەڵکی بگرێتن، ناکرێت حاکم دەستی ببەستین بڵێین خەڵکی مەگرە، چیە، بە حوجەی ئەوەی مافی مرۆڤە، یان جەریمەی کردووە، هەتا جەریمەکە لەسەری سابت نەبێت، بۆ تەحقیق، بۆ بەرژەوەندی تەحقیق، دەبێت حاکم ئیجرائاتی خۆی بکات، بەڵام وەکو دیار کرا بۆ ماوەیەکی کەم بێت بەپێی قانون، ماوەکانیش دیاری کراوە، ئەگەر حاکم هاتو تەجاوزی ئەو ماوانەی کرد، واتا تەعەسوفی کرد لە تەوقیفەکە، یان خەتەئێکی قەزائی کرد، ئەو وەختی ئیجرائات لەگەڵ حاکمەکەش دەکرێت، بەپێی ئەو پرۆژەیەی کە لە ماددەکانی ئەخیری، وابزانم لە ماددەی حەوتە ئیشارەتی پێ دراوە.

دووەم/ پەروین خان ئاماژەی بەوەدا، کە هەندێك ئەندامانی پەرلەمانی تریش کەوا تەعویز تەحدید بکرێت لە قانونەکە، تەعویز لە قانون تەحدید ناکرێت، مەحکەمەی مەعنی خۆی بەپێی ئەحکامی ماددەی (202) لە قانونی مەدەنی هەتا (236) تەعویز چۆن دەدرێت؟ مەحکەمە چۆن تەقدیم دەکات؟ حالات جیاوازە، ناکرێت لە قانونێکی موعیەن مەبلەغێکی موعیەن دابنێین بڵێین تەعویزە بۆ ئەو کەسانەی کە دەگیرێن، یان حوکمدراون، ئەوە دەسەڵاتی مەحکەمەی مەعنییە، مەحکەمەی مەعنی بە ڕێگای خەبیر ئەوانە تەقدیر دەکات، تەعویزیش بەگوێرەی حالاتی دەعواکان تەقدیر دەکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کاك شێروان کەرەم بکە.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دوو خاڵ مابوو بەڕاستی لەبیرم چوو، یەکەمیان/ ئەوەیە لە هەموو حاڵەتەکان حاکم تەحقیق ناتوانێت مەوقوفیەتی هەر موتەهەمێك لە روبعی عقوبەی لە تەوقیف زیاتر بەجێ بێڵێتەوە عەدا ئیعدام نەبێت، ئەمە مەبدەئێکە لە قانونی ئوسول موحاکەماتی جەزائیدا هاتووە.

دوو/ ئەوەی کاك عبدالسلام لەبیرم چوو جوابی بدەمەوە، بەڕاستی مەسەلەی بەرائەتەکە چیە؟ مەسەلەی ئەو مادده قانونیە چیە کە لە مەحکەمە دەردەچێت؟ راستە، لە مەحکەمە زۆر جار موتەهەم حوکم دەدرێت، مادده قانونیەکانیش بۆی دیاری دەکرێت، بەڵام دوای تورقی تەعن، دوای ئیعادەی موحاکەمە، یاخود دوای مەحکەمەی تەمییز، ئەو کابرایە بە بەرائەت دێتەوە، ئەسڵەن هیچ توهمە لەسەری نامێنێ، ئێمە مەقصودمان لەو قانونە تەعویزی ئەو حوکمدراوە بکەین، کە حوکمی بەرائەتی دەرچووە لە جینایات، یاخود لە تورقی تەعنی قانونی ئەو حەقەی بۆ ئیعادە کراوە، حەقی بەرائەتەکەی بۆ ئیعادە بۆتەوە، لە دوای ئەوەی کە لەلایەن جینایاتەوە حوکم کرا، ئێمە مەبەستمان تەنها ئەو حاڵەتانەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، ئەو شتانەو ئەو موداخەلانەی ئەندامانی بەڕێز هەمووی دروستە، بەلام زۆربەی هەرە زۆری بە قانون عیلاج کراوە، خۆی موعالەجە کراوەو یاسای پێ دەرچووە، هەموو یاساکان ناکرێت لە ماددەیەك لەناو ئەم یاسایە جێی بکرێتەوە، ئەمە نوقتەیەك.
ئەوەی حجز بزەبت ئیزافە بکرێت، مەسەلەن ئەو کەسەی کە دەڵێت ئەوەی کە خەڵك دەگرێت، خەڵك ئەوە خۆی تاوانە، یەعنی ئەوەی خەڵکێکە غەیرە موختەسە، بەبێ ئەمری قازی دەچێت خەڵکێك دەگرێت، ئەوە خۆی بۆخۆی جەریمەکەیە، ئەو تەعویز دەکرێتن، پێویستە ئێمە ئەو یاسایانەی هەمانە بیخەینە بواری کارکردنەوە، شوێنی غەیری موختەس، تۆ خۆت لێرە دەڵێی غەیری موختەس، مانای وایە تاوانی کردووە، موخالەفەی قانونی کردووە، پێویستە عقاب بدرێت، زابتێك، پۆلیس لە بازاڕ یەکێك دەگرێت، ئەوە موخالەفەیە، رەنگە رقی لە یەکێك بێت، یان تووشی موشکیلە بێت عیقاب دەدرێت، ئەوانە هەمووی قانون عیلاجی کردووە، ئەگەر باشتر بیخوێنن، من تەمەنام دەکرد، ئەو بەڕێزانەی کە زیاتر لە ئێمە سەریان لە یاسا دەردەچێت، ئەوان موداخەلەیان بکردایە، زۆر وازیحتر دەبوو، بۆیە ئێستا حجزی کاك زانا ئیشارەتی پێ کرد ئیزافەی بکرێتن، ئەوەی کە دەڵێت غەیری موختەس یەکێك دەگرێت، ئەو قەرەبووی دەکاتەوە، هەم عیقاب دەکرێت، هەمیش قەرەبوو دەکرێتەوە، نوقتەی نیزامی، کاك نەریمان کەرەم بکە.

بەڕێز نەریمان عبدالله قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوەی کە جەنابت دەفەرمووی و کاك شێروان فەرمووی، راستە، بەلام ئەوە حەقی دەعوای جەزائی هەیە، حەقی دەعوای تەعویزو مەدەنی نییە، بۆیە ئێمە داوامان کردووە....

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە دانیشە، ئەوەی جەزائی بێت مەدەنیشی هەیە، ئەوە زۆر وازیحە، تکایە جەنابیشت قانونیت بڕۆ منیش ناقانونیم هەردووکمان بڕۆینە لای حاکمێك بزانین هەیە، یان نییە، تکایە ئێستا صیاغەکەی بخوێننەوە بە ئیزافەی ئەوەی حجز بخرێتە سەری و بدرێتە دەنگدانەوە، کەرەم بکەن.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الثانية:

كل من تم حجزه أو توقيفه تعسفيا، او تجاوزت مدة موقوفيته الحد القانوني، او حكم عليه بعقوبة سالبة للحرية من قبل الجهات القضائية المختصة دون سند قانوني، ثم صدر قرار برفض الشكوى او الافراج عنه وغلق الدعوى، او الحكم ببرائته واكتسب القرار الدرجة القطعية بموجب القوانين النافذة، له حق المطالبة بالتعويض المادي والمعنوي عن الاضرار التي لحقت به من جراء الحجز أو التوقيف او الحكم.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەکۆی دەنگ پەسند کرا، بۆ ماددەی سێ کەرەم بکەن.

بەڕێز صباح بيت الله شكری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الثالثة:

تختص محكمة بداءة محل اقامة المدعي او محل التوقيف او الحكم بالنظر في دعوى طلب التعويض.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کەرەم بکەن بە کوردیش

بەڕێز صباح بيت الله شكری:

ماددەی سێیەم:

دادگای بەرایی تایبەتمەند بەشوێنی دانیشتنی داواکار، یان شوێنی گرتنەکە، یاخود حوکمەکە، بۆ سەیرکردنی داواکاری داواکردنی قەرەبووکردنەوە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی مافی مرۆڤ رەئیتان.

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لەگەڵ ئەو دەقەین کە لە راپۆرتەکەدا هاتووە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، دەزانن ئەمە یەعنی لە لوبی قانونە، وابزانم پێویست بە موناقەشە ناکات، بەس کەرەم بکە کاك زانا.

بەڕێز د.زانا رؤوف حمەکریم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لەگەڵ هاوکارانیشم، لەگەڵ لیژنەی قانونی موناقەشەی ئەم فیکرەیە کرا، تەبیعی ئەمە جۆرێکە لە خیلاف لە بەینی قانونێکی تونسی و قانونێکی جەزائی و فەرەنسی لەسەر ئەم تەوەرەیەدا، ئایا چ مەحکەمەیەك موختەس بێت بە سەیر کردنی ئەم دەعوایە؟ ئەوەی کە بە نموونە هاتۆتەوە لە قانونی جەزائیریدا لە فەرەنسی وەرگرتووە، لیژنەیەك دروست کراوە بەناوی لیژنەی تەعویزاتەوە، لیژنەکە لیژنەیەکی قەزائییە، ئەم لیژنەیە سەرۆکایەتیەکەی لەلایەن سەرۆکی مەحکەمەی عولیاوە سەرپەرشتی دەکرێت، بۆ دیاری کردنی بڕی قەرەبووەکە بە ئامادە بوونی دوو دادوەر، هەروەها داواکاری گشتی، نیابە عامەشی تێدا تەواجودی هەیە، مەبەستەکەش، بۆیە من پێشنیار دەکەم ئەمە ببێتە لیژنە، چونکە ئەگەر قەزیەکە بچێتە مەحکەمەی بەدائە، تەسەور دەکەم ئەم موماتەلەو تەئجیل کردن و تەعتیل کردنەکە،

لەوانەیە کەسێکمان لە نەتیجە دروست ببێت نیوەی ژیانی لە سجندا بەسەر بردووە، نیوەکەی تریشی بەدوای مەحکەمەیە، بەدوای حەقەکەی خۆیدا دەگەڕێت لە مەحکەمە، یەعنی بەردەوام وەڕەقەیەکی بەدەستەوەیە، جاری وا هەیە بە گیراوی، جاری وا هەیە بە بەردراوی، یەعنی بەردەوام لە یەك حاڵەت دایە، ئەگەر فەرەزەن وەکو خۆی مایەوە، بەڵام من پێشنیاز دەکەم لیژنەیەکی قەزائی بێت، بۆ ئەوەی کە سورعەتێك هەبێت لە وەرگرتنی تەعویزدا، نەك هەر بۆ ئەوەندە بێت، کە تۆ شکایەت بکەیت و ئیتر بەردەوام خەریکی موراجەعات بێت، ئەگەر بەم شێوەیەش کرا، من پێشنیاز دەکەم لەسەر ئەم ماددەیە بڕگەیەکی تری بۆ زیاد بکرێت، واتا بەو شێوەیەی کەخۆی هەیە (تختص محكمة بداءة محل اقامة المدعي او محل التوقيف او الحكم بالنظر في دعوى طلب التعويض دون الاخلال بحق المتضرر في اللجوء الى محكمة استئناف المنطقة وفق احكام المادة (286) من قانون المرافعات المدنية للشكوى من القضاة)، لە هەمان کاتدا با شکایەتی خۆی بکات، دەعواکە بکات، دوایی لەسەر وەزارەتی مالییە، بەڵام لە هەمان کاتدا ئیخلالیش بە حەقی خۆی نەکات، کە بچێت شکایەتیش بکات لە دادوەر، لە قانونی موراڤەعاتی مەدەنی لە ماددەی (286)دا ئاماژە بەوە دەدات، ئەگەر زانی قازیەکە لەبەر هەر سەبەبێك، کە حاڵەتەکانی تیایە تەحدید کردووە، سەرەڕای داوا کردنی تەعویزەکە، سەرەڕای ئەوەی کە ئەو قانونە من دەزانم ئاماژە دراوە بەوەی کە پێویستە لە مەجلیسی قەزا لیژنەیەك دروست بکرێت، بۆ ئیحالە کردنی ئەو قازیەی کە موخالیفە، بەڵام لە هەمان کاتدا ئەو ماددەی (286)یش موختەسە بە داوا کردنی تەعویز بۆ ئەو شەخصە، یەعنی راستە بەپێی قانونەکە، ئەم قانونە پاشان دیاری کراوە، کە وەزارەتی دارایی دەگەڕێتەوە سەر موشتەکی، یان موخبیر، بۆ ئەو حاڵەتانە، بەڵام مافی ئەوەشی هەبێت سکالاً تۆمار بکات، هەتا ئەو ماددەیەی لێرەدا هەیە نەبێتە بەدیلێك، بۆ ئەوەی نەتوانێت پەنا بەرێتە بەر ماددەی (286) لە قانونی موراڤەعات، بۆ ئەوەی سکالاً تۆمار بکات لەسەر دادوەرەکە، داوای تەعویزیش لەوان بکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار کاك عبدالسلام کەرەم بکە.

بەڕێز عبدالسلام مصطفى صديق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من تەنها دەمەوێت لەنەصە کوردی و عەرەبیەکە حەز دەکەم بیخوێنن، دوو شتی زۆر سەیرو عەنتیکە لە یەکتر دوورن، لێرە لەکوردیەکە دەڵێت (دادگای بەرایی)، یەعنی هەموو دادگا بەراییەکان تایبەتمەندە بەچی؟ بە شوێنی دانیشتن و، یان شوێنی گرتن، دادگاکە تایبەتمەند نییە بە شوێنەکە، دادگای بەرایی لەو شوێنی کارو شوێنی ئەو موختەسە بە سەیر کردن، وایە، یان نا؟ واتا نەصەکە سەرو بن کراوە، سەرەڕای لاوازی من لە زمانی کوردی پێشنیاری ئەم صیاغەیەی خوارەوە دەکەم دەڵێم (تایبەتمەند بە سەیر کردنی داواکاری داوا کردنی قەرەبوو کردنەوە، دادگای بەراییە لە شوێنی دانیشتنی داواکار، یان شوێنی گرتنەوەکانیان)، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار کاردۆ کەرەم بکە.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە پڕ هاتە سەر ماددەی دوو، دەنا خۆی تێبینیەکی قانونیم هەبوو لەسەر ماددەی یەك.......

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە، رجائەن وەرە سەر ماددەی سێ، هیچ باس مەکە، ئەوە (لایجوز)ـە، تکایە وەرە سەر ماددەی سێ، ئەگەر شتێکت هەیە، باشە، ئەو تەواو رۆیی، ڕێزدار عبداللە مەلا نوری کەرەم بکە، سوپاس، لیژنەی یاسایی دووبارە رەئیتان، بە حەقیقەت ئەوەی کاك زانا باسی کرد وجهە نەزەرێکی تیایە، بۆ ئەوەی زۆر تەئخیر نەبێتن، ئینجا ئەگەر یەکێك ماوەی دوو ساڵ، لەوە چەند وەختێك ببات هەتاکو ئەوە قەرەبوو دەکرێتەوە، لەوەی ئەگەر وەفاتیش بکات، ئەگەر ڕێگایەکی زووتر هەبێت بۆی زۆر باشترە، کەرەم بکەن کاك شێروان.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە دەزانین کە مەحاکمی ولایەی عامەی هەیە لەسەر هەموو کێشەکان، بۆیە یەك لەو کێشانەیە کە ئاراستەی مەحاکم دەکرێت، ئەمە لەلایەك.

لە لایەکی تریش هەیە، هەموو هاووڵاتیان یەکسانن بەرامبەر بە یاسا، کەواتە ئەوەی موتالەبە دەکات بە تەعویز، یان ئەوەی قەرزیشی هەیە، لە یەك موستەوانە لەو موتاڵەبەیە بە تەعویز.

نوقتەی سێیەمیش/ ئەوەیە، راستە هەندێك وڵات بە لیژنە وەریگرتووە، پێمانوایە هەمان تورقی تەعنی داناوە، کە ئەو تورقی تەعنانەی کە لێرە هەیە، بۆیە بەنیسبەت ئەوەی ئێستا ئێمە دەیبینین لەو قۆناغەدا محاکم سەرپەرشتی بکات باشترە، راستە ئەو ئەندامانە، مومکینە ئەندامی قازینە هەمووی، بەڵام ئێمە کە مەحکەمەیەکمان هەیە، کە حوکم بتوانێت بدات، کە تورقی تەعنی خۆی هەبێت، کە هاووڵاتی بتوانێت موراجەعە بکات، بۆ ئەو وەزعە تێك بدەین، دەتوانێت بچێت لە هەمان مەحکەمە، لە مەحکەمەی بیدائی ئەو شوێنە، کە ڕووداوەکەی لێیە، یان بەو زەوابتەی کە تێدا هاتووە داوای حەقی خۆی بکات، ئەو وەختە دەتوانێت هەردوولا تورقی تەعنی خۆشیان ئیستیعمال بکەن، دوا رەئیش رەئی مەحکەمە دەبێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

کەرەم بکە کاك عونی.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی (30) لە یاسای موڕافەعات تەحدیدی کردووە (لایجوز لاي محكمة ان تمتنع عن الحكم بحجة غموض القانون او فقدان النص او نقصه والا عد القاضي ممتنعاً عن احقاق الحق ويعد ايضاً ان التأخر غير المشروع عن اصدار الحكم امتناعاً عن احقاق الحق)، واتا نابێت حاكم تاخیری حەسمی دەعوا بكات و سەقفی زەمەنیشمان هەیە، مەحاكم مولتەزیمە پێی، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێزان، ئێستا ئەو پێشنیارەی كاك زانا، من و كاك فرسەتیش هاوڕاین دەیخەینە دەنگدانەوە، كێ لەگەڵ ئەوەیە بۆ ئەو مەبەستە لیژنە دابنرێت، هەیئەتێكی قەزائی موختەسە دابنرێت دەستی بەرز بكاتەوە؟ (49) كەس لەگەڵە، زۆر سوپاس، كێ لەگەڵ نەصی ماددەكەیە وەكو خۆی هاتووە دەستی بەرز بكاتەوە؟ (27)، زۆر سوپاس، بەزۆرینەی دەنگ پەسند كرا، لیژنەیەكی قەزائی بۆی دادەنرێت، زۆر سوپاس، ئێستا دەچینە ماددەی چوار، پاشان ئەو لیژنەیە لەكێ پێك دێت؟ ئەو هەیئەتە كە دادەنرێت، ئێستا ماددەی چوار، كەرەم بكەن.

بەڕێز د.ئاراس حسین محمود:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

المادة الرابعة:

يكون طلب التعويض وفق الضوابط الآتية:

1- تقام الدعوى على حكومة اقليم كوردستان – العراق ممثلة بوزارة المالية والاقتصاد وتتحمل الوزارة تبعات التعويض بعد اكتساب القرار الدرجة القطعية.

2- لا تسمع دعاوي التعويض بموجب هذا القانون بعد مضي ستة اشهر على اكتساب قرار الافراج او الحكم بالبراءة الدرجة القطعية.

3- ينتقل حق التعويض عند وفاة صاحب الحق الى الزوج والاولاد والوالدين فقط.

4- يتوجب حضور عضو الادعاء العام كممثل للحق العام في المرافعات وله حق الطعن وفقا لقانون الادعاء العام.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەكوردیش كەرەم بكەن.

بەڕێز د.رۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەی چوارەم:

داوا كردنی قەرەبووكردنەوە ئەم ڕێكارانەی خوارەوەی دەبێ:

1- داوا لەسەر حکومەتی هەرێمی کوردستان – عێراق پێشکەش دەکرێ، کە وەزارەتی دارایی و ئابووری نوێنەرایەتی دەکات و وەزارەت قەرەبووکردنەوەکەی بەپێی یاسا دەگرێتە ئەستۆ، دوای وەرگرتنی پلەی کۆتایی.

2- گوێ لە داواکاری قەرەبووکردنەوە بەپێی ئەم یاسایە ناگیرێ، دوای تێپەڕبوونی شەش مانگ بەسەر وەرگرتنی پلەی کۆتایی بڕیاری بەردانەکە، یاخود حوکمدان بە بەرائەت.

3- مافی قەرەبووکردنەوە لە کاتی مردنی خاوەن مافەکە، تەنیا بۆ هاوسەرو منداڵ، یان دایك و باوك دەگوازرێتەوە.

4- پێویستە ئەندامی داواکاری گشتی وەك نوێنەری مافی گشتی لەکاتی دادگایی کردن ئامادە بێ و مافی تانە لێدانی هەیە، بەپێی یاسای داواکاری گشتی.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، کێ دەیەوێت قسە بکات لەسەر ئەو ماددەیە؟ ئەو بەڕێزانەی کە داوایان کردووە قسە بکەن، ڕێزداران (شێرزاد حافز، نەریمان عبداللە، کاروان صالح، کاردۆ محمد، عمر عبدالعزیز، هاژە سلیمان، برهان رشید)، ئەم سێ ڕێزدارە سۆزان شهاب، پەیمان عزالدین، تارا ئەسعەدی ئیزافە بوو، کەسی تر نییە؟ کاك شێرزاد کەرەم بکە.

بەڕێز شێرزاد عبالحافظ شریف:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

لە خاڵی یەکەمدا (تقام الدعوى على حكومة اقليم كوردستان – العراق ممثلة بوزارة المالية والاقتصاد وتتحمل الوزارة تبعات التعويض بعد اكتساب القرار الدرجة القطعية)، من لێرە پێموایە ئەم خاڵە هەمووی هەر نابێت حکومەتی هەرێم ئەو تەعویزە بداتەوە، یان وەزارەتی مالیە، چونکە زۆر شتی تر هەیە لە فڕاندن و کوشتن و ئەو شتانە هەیە، کە ئەمە گرووپێك وا دەکات، مەسەلەن حزبێك دەیکات، یان شتێکی تر دەیکات، ئەوە وا بکرێت کە ئەم تەعویزە، ئەو کەسە بیداتەوەو تەحەمولی ئەوە بکات، کە ئەو کەسە بە کارەکە هەڵستاوە.

دووەم/ ئەوەی شەش مانگەکە، من شەش مانگەکەم پێ کەمە، ئەگەر بکرێت زیاد بکرێت بیری لێ بکەنەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار نەریمان کەرەم بکە.

بەڕێز نەریمان عبداللە قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی چوار لە بڕگەی دوو، من تێبینیم هەیە، دەڵێت (لا تسمع دعاوي التعويض بموجب هذا القانون بعد مضي ستة اشهر)، لێرە پێویست دەکات (بدون عذر شرعي) بۆ زیاد بکرێت، لەبەر ئەوە هەندێ

جار هەیە کەسێك توانای نییە لەو مودە عوزری شەرعیشی هەیەو لە قانونیشدا ئەم عوزرە شەرعیە لە هەموو شوێنێکدا هاتووە، بۆ ئەم حاڵەتانە، بۆیە (بدون عذر شرعي)ـەکە پێویست دەکات بۆی زیاد بکرێت.
بڕگەی سێ (ینتقل حق التعویض عند وفاة صاحب الحق) لێرە نووسراوە (ینتقل حق التعویض عند وفاة صاحب الحق الی الزوج والاولاد والوالدین فقط)، بۆیە من داوا دەکەم ئەمە لابرێت، لە قانوندا ئەصحابی حەقی شەخصی هاتووەو دیاری کراوە، بەڕێزانی لیژنەی یاسایی دەزانن ئەصحابی حەقی شەخصی کێیە، فراوانترە لەوە، بۆیە بۆ ئەوەی ئەو حەقە نەفەوتێ، بکرێتە (اصحاب الحق الشخصي)، (بدون عذر مشروع)ـەکەش بۆ شەش مانگەکە زیاد بکرێت، لەبەر ئەوە هەندێ جار عوزر هەیە، کە ناتوانێت شکایەت بکات، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار کاروان صالح کەرەم بکە.

بەڕێز کاروان صالح احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێموایە داوا کردنی قەرەبوو کردنەوە بەپێی ئەو رێ و شوێن و ئەو مەرجانەی کە دانراوە، مافی کۆمەڵێك خەڵك لەو بڕگانە پێشێل دەکات، بۆیە ئەو یاسایە حەق وایە بڕگەیەکی بۆ زیاد بکرێت، بۆ ئەوەی ئەو یاسایە ئەسەری رەجعی هەبێت، چونکە ئێمە پێمان خۆش بێت، یان پێمان ناخۆش بێت، بەپێی زورفێکی نائاسایی لە هەرێمی کوردستان لە دوای ساڵی 1991ـەوە، ئەو بیست ساڵە تاکو ئێستا دەیان کەس ئەو مافی قەرەبوو کردنەوەیان هەیە، لەکوێ داوا بکات؟ لەکوێ شوێنی بۆ دەکەیتەوە؟ کە خەڵکێك ماددی و مەعنەوی زەرەرمەند بوو بێت، یان ئەندامێکی لەشی لەدەست دابێت، یان خانەوادەیەك، خێزانێك، تاکێکی ئەو خێزانەی لە دەستدا بێت، کێ قەرەبووی دەکاتەوە؟ بەپێی چ یاسایەك، ئەگەر ئەسەری رەجعی نەبێت، ئەگەر بڕگەیەکی بۆ زیاد نەکرێت لەو یاسایە، پێموایە ئێمە نابێت لەوە بترسین حاڵەتێك بووەو روویداوە، هەر هەمووومان تێدا بەرپرسیارین، دەبێ ئەو لایەنە، ئەو کەسە، هەر کێ، ئەو قەرەبوو کردنەوەیەش شمول بکات، دەبێت دەفعی بکات، بەپێی یاساش شوێنی بۆ بکرێتەوە، نەك ئیلا ئەوانەی لە قەزا، لە دادگا داوای قەرەبوو کردنەوەیان بۆ بکرێت، ئەوانەی ئیلا لە دادگا شتیان تۆمار کردووە، چونکە زۆر کەسیش هەیە لە دەرەوەی دادگا ئیجرائاتی لەگەڵ کراوە، لە دەرەوەی دادگا گیراوە، لە دەرەوەی دادگا............

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە رجائەن، وەرەوە سەر ماددەکە، رجائەن، خەڵك ئیتیهام مەکەن لە بەلاش، پێشتر گوتمان بەبێ بەڵگە، بەبێ ئەوەی لەناو لیژنەکەت کۆبوونەوەت کرد بێت، راپۆرتت هەبێتن لە خۆڕایی ئیتیهامی خەڵك مەکە، ئەوە پەرلەمانی کوردستانە، تکایە، رجائەن وەرەوە سەر ماددەکەی خۆت، کەرەم بکە.

بەڕێز کاروان صالح احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەوە ئیتیهام نییە، ئەوە حەقیقەتە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئیتیهامە، دانیشە رجائەن، تکایە دانیشە، کاك کاردۆ کەرەم بکە.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من پێموایە لە ماددەی چوار بڵێین حکومەت تەحەمولی تەبیعاتەکە دەکات، نەك وەزارەت لەم ماددەیەدا، چونکە راستە وەزارەت نوێنەرایەتی دەکات، بەڵام تەحەمول کردنەکە دەکەوێتە ئەستۆی حکومەت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار عمر عبدالرحمن کەرەم بکە.

بەڕێز عمر عبدالعزیز بهاءالدین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەت ماددەی چوارەوە، من پێموایە بەو پێیەی کە سێ، چوار حاڵەتمان لەم یاسایە ئیقرار کردووە، وەکو ئیحتیمالات نموونەشی فیعلەن هەیە، مەسەلەی دەستگیر کردنی تەعەسوفی، یان تێپەڕینی ماوەی یاسایی دەستگیر کراو، یان حوکم کراو، یان تەنانەت سزای نایاسایی بۆ دەستگیراوان، کە سەلبی ئازادی لە خیلالی ئەو سزایەوە، ئەوە لە ماددەی دوو ئیقرارمان کرد، من بۆ ئەم مەسەلەیە ئاماژە بەوە دەکەم، کە ئەم حاڵەتانە، ئەگەر نادریش بن، زۆری حاڵەتەکان و ئەگەرەکان، دووبارە بوونەوەی ئەگەرەکان وا دەکات، کە ئێمە باسی میزانیەیەك بکەین بۆ ئەو مەوزوعە، کە وابزانم جێگەکەی لێرەیە، ئەگەر کاك شێروان و کاك عەونیش لەبیریان بێت لە کۆبوونەوەیەکی تایبەت باسی سندوقێکمان کرد، کە مەجلیسێك لە مەجلیسی قەزا بێت، یان لە کوێ بێت موناقەشەمان کرد هەندێ بە سوپاسەوە ئێمەش بەشداریمان تیا کرد بوو، لەبەر ئەوە پێم باشە لەم بڕگەیە، لەم ماددەیە فەقەرەیەك بەم عینوانە، یان بەم عیبارەتە زیاد بکەین (تخصص میزانیة لهذا الغرض من المیزانیة العامة للاقلیم)، چونکە لەوێش باسمان لێ کرد، کە مەجلیسی قەزا سندوقێکی لەبەردەست بێت، دوایی بە ئالیەتێك لە بەینی وەزارەتی دارایی و مەجلیسی قەزا، ئەوە من بە سەغرەیەکی دەزانم، کە لە یاسایەکە باسی نییە، چونکە دەبێت زەمانێك هەبێت، یان کێشە بۆ دارایی دروست نەبێت.

نوقتەی دووەم/ منیش وا دەزانم بەنیسبەت خاڵی دووەوە، کە تەسك کردنەوەی سەقفی زەمەنی دەستگیر کراوان و قەرەبوو کراوانی بێ پاساوی یاسایی، یان هەرچی ناوی دەنێی، تەسك کردنەوەی ئەو سەقفە زەمەنیە لە شەش مانگە ئیجحافە بە حەقی زۆرێك لە هاووڵاتیان، کە وا نازانم لە رێگاکانی تری یاسایی،

چونكە هەموو جارە بە زەريعەى قەوانينى تر هەيە، دەكرێت دەعواو شەكوا قەيد بكەن، ئێمەش ئەگەر تێدەپەڕێنين، بەلأم بە فيعلى حالأت هەيە، من وا دەزانم ئيعادەى نەزەرى ئەو سەقفە زەمنيە بكەين، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكى پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار هاژە كەرەم بكە.

بەڕێز هاژە سليمان مصطفى:

بەڕێز سەرۆكى پەرلەمان.

دەربارەى ماددەى چوارەم، بڕگەى يەكەم، منيش وەكو ئەو هاوكارانەى لەپێشم باسيان كرد (تقام الدعوى على حكومة اقليم كوردستان)، وابزانم ئەوە نابێت، چونكە دەبێت لەسەر (تقام الدعوى على الجهة المنفذة)، يەعنى ئەو كاتە بە ئيجرائاتەكەى دێتە خوارەوە، ئەو كاتە حكومەتى هەرێمى كوردستان لە موازەنەكەى بڵێين لە وەزارەتى ماليە پارەكە تەخصيص دەكرێت.

دوايى خاڵى دووەم (لا تسمع دعاوي التعويض بموجب هذا القانون بعد مضي ستة اشهر)، من پێموايە بكرێتە (سنة)، چونكە وەكو ئەوەى مامۆستا عمريش باسى كرد، لەوانەيە هەندێ كەس نەتوانێت لەو ماوەيە ئەو تەعويزە داوا بكات، بۆيە من پێشنيار دەكەم بكرێت بە يەك ساڵ، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكى پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار برهان كەرەم بكە.

بەڕێز برهان رشيد حسين:

بەڕێز سەرۆكى پەرلەمان.

دەربارەى ماددەى چوار لە ياساكە، من حەز دەكەم تەوزيحێك بدەم لە دوو خاڵى ياسايى:

يەكەميان/ بۆ داواكردنى تەعويز تەتبيقاتى قەزائى لە دادگاكانى هەرێمى كوردستاندا، تەتبيقاتى مەيدانى، لە حاڵەتى وجودى ئيتيهامى كەيديە دادگاكانى بەدائە دەعواى تەعويز وەردەگرن، هەر چ كەسێك، من بە ناحەق گيرا بم، ئيتيهامێكى كەيدى كرابم لەلايەن كەسێكەوە، داواى تەعويز لەو كەسە بكەم، بەڕاستى حەق نييە لە مەوزوعى ئيتيهامى كەيديە، كە لە تەتبيقاتى قەزائى خۆماندا وجودى هەيە، تۆ حەقت هەيە شەكوا بكەيت لەو كەسەى بسەنى كە ئيتيهامە كەيديەكەى پێ كردووى، تۆ لێرە بێيتەوە هەر دەمجى بكەيتەوە لەگەڵ وەزارەتى ماليە، ئەمە بەڕێز كاك شێروان لەلايان وازيحە.

حاڵەتى دووەم هەيە، لە حاڵەتى دووەم خۆمان باش دەزانين لە ئيتلاقى سەراح، لە ئازاد كردندا دوو حاڵەت هەيە (الحكم بالبراءة لعدم وجود الادلة)، (الحكم بالافراج لعدم كفاية الادلة)، حوكمدان بە بەرائەت وجودى ئەدلە هەر وجودى نييە لە ئەساسدا، ئەمە ئەم كەسە حەقى خۆيەتى داواى تەعويز بكات، بەلأم حوكمدان بە ئيفراج، لەبەر تەواو نەبوونى ئەدلە، كيفايەت نييە، ئەدلە هەيە، بەلأم كيفايەت نييە بۆ حوكم، قەرينەيەك هەيە، ياخود شايەتێك هەيە، ياخود سەيرى دەكەيت دوو شايەت هەيە، دەبێت دادگا حوكمى

ئەو کەسە بدات، حوکمی زیندانی بۆ دەربکات، بەڵام سەیر دەکات شایەتەکە ژنن لەسەر مێردەکەی، یان مێردەکە لەسەر ژنەکەی بووە مەسەلەن، کە بەپێی یاسا پێویستە ئیهداری شایەتی ژن لەسەر مێردەکەی، یان مێرد لەسەر ژنەکەی بکات، لەو حاڵەتە، بۆیە مەحکەمە حوکمی نەداوە، ئەدیلە هەبووە، بەڵام کیفایەت نەبووە، لەوە بە رەئی من حەق نییە لەوە، ئەو کەسە حەق حەقی تەعویزی هەبێت، لەبەر حاڵەتی یەکەم گوتم ئیتیهامی دی، ئیتیهامی تر دادگا حەقی داوەتە تەتبیقاتی قەزائی، یان ئەوەی کە ئیتیهامی کردووین داوای تەعویزی لێ دەکەیت، حاڵەتی دووەم/ حاڵەتی ئیفراج لەبەر نەبوونی کیفایەتی ئەدیلە، ئەوە ئەدیلە هەیە، بەڵام موتەکامیل نییە، یان نیوەی ئیهدار کراوە، ئەوە برادەرانی قانونی و ئەو بەڕێزانەی لە دادوەری ئیشیان کردووە، ئەوان باشتر دەزانن.

حاڵەتی سێیەم/ بەڕاستی (بدون ایه تعليق)، حاڵەتێك باس کرا، کە قانونەکە ئەسەری رەجعی هەبێت، بەڕاستی سەرۆکی پەرلەمان، حەقە ئەسەری رەجعی هەبێت، گیراوی سیاسی لەگەڵ رێزمان هەبووە، من خۆم یەکێك بووم لەوانە، کە لە سجنی گرتووخانەی حزبیدا سجن بووم، سوپاست دەکەم.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار سۆزان شهاب کەرەم بکە.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سەبارەت بە ماددەی چوار، لەبەر ئەوەی زۆر باس لەوە کرا، کە جیهاتێکیش هەیە، یاخود بڵێین ئەو شوێنانەی کە ناقانونین، یاخود غەیر موختەسن، هەڵدەستن بەم کارە، بۆیە لێرە ناکرێت تۆ تەنها دەعوای تەعویزەکە بەرز بکەیتەوە لەسەر حکومەتی هەرێمی کوردستان، بەتایبەتی وەزارەتی دارایی، بۆیە من دەڵێم (تقام الدعوى على حكومة اقليم كوردستان – العراق ممثلة بوزارة المالية والاقتصاد أو الجهة التي قامت بالحجز)، چونکە ئەوە دەتوانێت تەعویز بداتەوە، کە بڵێین ئەو لایەنانەی هەڵستاوە بە حجز کردنەکە.

یەك خاڵی تر هەیە لێرەیە، من دەمەوێت پرسیاری لەسەر بکەم، دەزانین تەعویزی ئێمە زیاتر دائیمەن لایەنە ماددیەکە دەگرێتەوە، بێ لەوەی کە لە ماددەی پێنجەمدا هاتووە لایەنە ئەدەبیەکەش چۆن چارەسەر دەکرێت، بەڵام حاڵەتێك هەیە دوورو درێژی ئەو ماوە حجزە کارێك دەکات لەسەر ئەوەی ئەو کەسە، ئەگەر وەزیفەیەکیشی هەبێت فەسل دەکرێت لە وەزیفەکەی، ئەگەر بگوترێت دەگەڕێتەوە بۆ وەزیفەکەی پاش بەرائەتەکەی، ئەویش حاڵەتێکە زۆر زۆر بە زەحمەتی دەکرێت، من خۆم لە گەڕاندنەوەی چەند کەسێکدا بەشدار بووم، بەڵام ئەو کارە زۆر بە زەحمەت کراوە، بۆیە لێرەدا جێگەی خۆیەتی باس بکرێت، چونکە ئەگەر تەجاوزی مودەیەك بکات ئەمری فەسلی بۆ دەردەچێت، گەڕاندنەوەی زۆر زەحمەتترە لەوە، یەعنی دەبێت ئیعادەی تەعین بکرێتەوە جارێکی تر، حاڵەتی دیکەی وا روویداوە، بۆیە من ئەو قسەیە لە بەلاش ناکەم، بۆیە حاڵەتی وا هەیە، لەبەر ئەوە من داواکارم تەنانەت رەچاوی ئەو

فەترەیەش بکرێت، کە هەشت ساڵ کابرا لە حجزدا بووە بۆ نموونە، کێ تەعویزی ئەو هەشت ساڵە دەداتەوە وەکو خدمە؟ ئەی باشە ئەو تەعەسوف بووە، لە دواییدا دێتە دەرەوە حەقی ئەوەی هەیە تەعویزی ماددی بکرێت، بەڵام ئەی ئەو مودەیەی بە ناحەق لە ژوورەوە بووەو لە خزمەتی دەوامەکەو وەزیفەکەیدا رۆیشتووە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار پەیمان کەرەم بکە.

بەڕێز پەیمان عزالدین عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لەم ماددەیە قسەم لەسەر بڕگەی یەك و دووی هەیە، چونکە بڕگەی یەك لەگەڵ ماددەی دوودا ناکۆك دەبێت، ئەگەر بەم شێوەیە بمێنێتەوە، ئێمە لە ماددەی دوودا کە تەصویتمان لەسەر کرد، هەموو ئەوانەی کە تەوقیفی تەعەسوفی کراون، یان با بڵێین مودەی مەوقوفیەتیان تەجاوزی کردووە، بەڵام هاتووین لێرە ئەوانەی کە دەتوانن تەلەبی تەعویز بکەن، ئەوانەن لە دوای (بعد اکتساب القرار الدرجة القطعیة)، یەعنی ئێمە دەزانین لە کاتی گرتنی کەسێکەوە هەتا دەچێتە بەردەمی مەحکەمەی موختەس، کۆمەڵێك مەراحیل هەیە، یەکێك لەو مەرحەلانە مەحکەمەی تەحقیقە، کە جائیزەو دەکرێت، زۆر حاڵەتی واش هەیە، ئێستا لە مەحاکیمەکانی هەرێمی کوردستاندا، ئەوانە پێش ئەوەی ئیحالە بکرێن حاکمی تەحقیق لەبەر نەبوونی ئەدیلە ئیفراجیان دەکات، یان بەرائەیان دەکات، کە ئەمە پێویستی بە ئیکتیسابی دەرەجەی قەتعی نییە، لەبەر ئەوەی ئەسڵەن نەچۆتە بەردەم مەحکەمەی موختەس، ئەمانە لەکوێ تەعویز وەردەگرن؟ یەعنی ئەمە پرسیارە بۆ لیژنەی یاسا، ئەمانە چۆن داوای تەلەبی تەعویز دەکەن، لەکاتێکدا ئەسڵەن نەچۆتە خانەی ئیکتیسابی دەرەجەی قەتعی، چونکە گرتنەکەیان بە تەعەسوفی بووە، حاکمی تەحقیق هەر رێگەی نەداوەو زۆر حاڵەتی لەوانەش هەیە، یەکێك لەوانە حاکمی هەڵەبجە بوو لەو ئەخیرانەوە، ئێمە بۆ خۆمان لیژنەی مافی مرۆڤ سەردانمان کرد، کە کەسێك سەرەتا بەبێ ئەمری حاکم گیرا بوو، دواتر لەبەر ئەوەی ئەمری حاکم نەبوو بەردرا بوو، دوایی حاکم ئەمرێکی دەرکرد بوو لە حاکمی تەحقیقی دوای ئەو گۆڕا بوو بە حاکمی تەحقیقێکی تر، لەبەر عەدەم کیفایەتی ئەدیلە، لەبەر ناڕاستی ئەدیلەکان ئیفراج کرا، ئەم کەسە ئیکتیسابی دەرەجەی قەتعی ناکات، لەبەر ئەوەی مەحکەمەی موختەسی نییە، لە کوێ داوای تەعویز دەکات؟ کە زۆرینەی خەڵکەکانی ئێمە، بەشێکی هەرە زۆریان لەوانەن، کە ناچێتە مەحکەمەی موختەس، لە ئەسنای تەحقیقدا ئیفراج دەبن، یان بەرائەیان بۆ دەکرێت.

سەبارەت بە بڕگەی دووش، من قسەم لەسەر ماوەی شەش مانگەکە هەیە، پێموایە ئەگەر زیاد کردنی بە (نەبوونی عوزرێکی مەشروع)، یەعنی عوزری مەشروعی بۆ زیاد نەکرێت، بۆ ئەو بڕگەیە، دەبێت شەش مانگەکە زیاد بکرێت، چونکە ئەو شەش مانگە کەمە بۆ رەفعی دەعوا، لە زۆربەی حاڵەتەکانیشدا ساڵ هەیە، سێ ساڵ هەیە، لەگەڵێشیدا دان بەوەدا دەنرێت، کە ئەگەر عوزرێك هەبوو، یان زروفێکی قاهیر

هەبوو، نەیهێشت ئەو کەسە رەفعی دەعوا بکات، ناچێتە ئەو مودە زەمنیەوە، لەبەر ئەوە بەو نەوعە عیلاج بکرێت، یان شەش مانگەکە بکرێت بە ساڵێك، یان ئەو عوزرە مەشروعەی بۆ زیاد بکرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار تارا ئەسعەدی کەرەم بکە.

بەڕێز تارا تحسین ئەسعەدی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من بڕگەی یەکەم وا دەبینم، (تقام الدعوى على حكومة اقليم كوردستان – العراق ممثلة بوزارة المالية والاقتصاد وتتحمل الوزارة تبعات التعويض أو اخذ التعويض في مدة اقصاها شهر واحد)، یەعنی تەحدید بکرێت (بعد اكتساب القرار الدرجة القطعية)، لێرەدا ئەهمیەتی ئەوە پیشان دەدرێت، کاتێك وەردەگرێتەوە چۆن ئەو شەش، حەوت ساڵ رۆیشتووەو لە تەوقیفدا بووە، هاتۆتە دەرێ، یان حوکم بووە، دوایی بەرائە دەرچووە، دەبێت بەلای کەمی مودەکەی بۆ دابنرێت، ئەگەر مانگێکیش نەبێت، مودەیەکی تایبەتی بۆ دابنرێت، تاکو ئەویش دڵنیا بێت لە وەرگرتنەوەی بە زووترین کات.

پشتگیریش لە سۆزان خان دەکەم بەڕاستی، لە جیهەتی ئەو کەسە تەنها بەس مەحکەمەکە نەبێت تەعویزی بکاتەوە، بەڵکو جیهەی تریش هەبێت، سنینی خزمەت بۆی حیساب بکرێت لەو کاتانەی لە کارەکەی خۆی خراوەتە سجن و سەلبی حوریەتی لێ کراوە، ساڵانی خزمەتی بۆ حیساب بکرێت، کە بگەڕێتەوە بۆ کار کردن، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەڕێزان، ئێستا لیژنەی یاسایی ئەگەر ئەو موداخەلانەی کران، کامەیان وەردەگرن؟ کامەشی بۆ دەنگدان، کەرەم بکەن.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەو موداخەلانەی کە کران، دەتوانم بەچەند خاڵێك روونی بکەمەوە، سەبارەت بە مەوزوعی حەقی شەخصی موتاڵەبە بە تەعویز، حەز دەکەم برای بەڕێزم کاك نەریمان بزانێت حەقی شەخصی شتێکە، موتاڵەبە بە تەعویز شتێکی ترە، ئەوە عادەتەن حەقی شەخصی لە دەعوایەکەوە بۆ دەعوایەکی تر، مومکینە گۆڕانی بەسەردا بێت، چونکە مودەعی بە حەقی شەخصی تەعریفی کراوە لەقانونەکان، کێیەو کێ نییە، غەرز لێرە موتاڵەبەی تەعویز ئینتیقال ناکات، تەماشای زۆر قەوانینمان کرد، لەو حدودەی تەجاوزی نەکردووە، کە ئێمە دیاریمان کردووە، بۆیە بەنیسبەت تەعویزەکە ئێمە حەصرەن ئەو حدودەمان پێ باش بوو، کە لە زەوج و ئەولادو والیدەین زیاتر نەڕوات، ئەمە خاڵی یەکەم.

بەنیسبەت ئەسەر رەجعی، زۆر لە بەڕێزان ئەنـدامانی پەرلـەمان، باسـی ئەسـەری رەجعیـان کـرد، بـەڕێزان، ئێمە ئەگەر ئەسەر رەجعیەکەی دابنێین، بەڕاستی ئێمـە حکومـەتی هـەرێمی کوردسـتان تووشـی قـەیرانێك دەکەین، رەنگە هەر لەبنی دەرنەچێت، ئەمە خاڵی یەکەم.

دوو/ ئەسەر رەجعیمان دانا، لە چ تاریخێك دابنێین؟ لە ئینتیفازەوە دابنێین، لە ساڵی 2003ـەوە دابنـێین، لەو رووداوانە دابنێین بەسەر هەرێمی کوردستان داهات، ئیمکان نییە ئـەوە حکومـەتی هـەرێمی کوردسـتان تەحەمولی ئەو تەعویزاتانە بکات، ئەوە خاڵی دوو.

خاڵی سێیەم/ بەحەقیقەت ئێمە بڕگە یەکمان هەیە لەنیزامی داخیلی خۆمـان، دەڵێـت ناکرێـت ئێمـە هـیچ نەفەقاتێك زیاد بکەین، کە تەحمیلی ئەرکی حکومەتی هەرێم بکەین و باری قورس بکەین، باشە ئایا ئەمـە بار قورس کردنی حکومەتی هەرێمی کوردستان نییە؟ بۆیە حەق وایـە ئێمـە ئەوەلـەن شـانازی بـەو یاسـایە بکـەین، کـە یاسـایەکی نەموزەجیـە، یاسـایەکی حەزارییـە، یاسـایەکە رەنگـە لـە جیهـاتی نێودەوڵـەتی و رێکخراوەکان تەقیم دەکرێتن، بۆیە نەفازەکەی دامانناوە لەسـەر نـەفازەتی، کـەی ئـەو قانونـە تـەنفیز کـرا، ئـەو وەختـە جـێ بـەجێ دەکرێـت، لەبـەر ئـەو سـەبەبانەی ئیشارەتمان پێـدا، ئێمـە لەگـەڵ ئەسـەر رەجعـی دانەبووین، رەنگە هەندێ لـە بـەڕێزان لەگـەڵ ئەسـەر رەجعـی دابـوون، بـەڵام داوای ئامارێکمـان کـرد، هـەتا نـەتوانرا ئامارێکمـان بـدەنێ، بڵـێین ئەگـەر هـاتو پـاش سـاڵی 2003ـەوە بـوو، ئامـارێکیش نییـە، کەواتـە حاڵەتێك لێـرەو لـەوێ هەیـە، ئێمـە نـاڵێین نییـە، رەنگـە ئـەو حاڵەتانـە هـەبێت، بـەڵام ناکرێـت ئێمـە ئـەم قورساییانە بخەینە سەر حکومەتی هەرێمی کوردستان، چونکە موخالیفی نیزامـی داخیلـی خۆمانـە، لەبـەر ئەو ئەسبابانەی دیاریمان کرد.

مەسەلەی حکومەتە، یان وەزارەتی دارایی، بەڕاستی وەزارەتی مالیە ئەو جیهەتەیە، کە واریداتی حکومـەتی لەلایە، بۆیە ئەوەمان کردە تەرەف، خەصم لە دەعوا، حکومەتیش بێت هەر دەچێتە وەزارەتی مالیە، فەرق ناکات، عادەتەن لە تەخصیصاتی سەنەوی، دەبێت رەچاوی ئەو مەسەلانە بکات، کـە کـاك عومـەر ئیشارەتی پێـدا، لەمـەودوا دەبێـت لـە تەخصیصـاتی مـالی، ئینجا وەزارەتـی مالیـە تەحـەمولی کـرد، دەبێـت ئێمـە لـە موازەنـە ئـەوە ئیسـارە بکـەین، کـە ئـەو بابەتـە هاتۆتـە ئـاراوە، پێویسـتە حیسـابی ئـەم تـەعویزە بکـەین، بەگوێرەی فلان یاسا لە پەرلەمانی کوردستان پەسند کراوە.

بەنیسبەت ئەوەی مودەتی تەقادومەکە ببێتە ساڵێك، ئێمە هیچ مانیعمان نییە، وەکو لیژنەی یاسایی ببێتە ساڵێك، خاسەتەن دوای ئەوەی بووە لیژنە، رەنگە مەوزوعەکە بە ئاراستەیەکی دیکە بڕواتن، ئەگـەر سـاڵێك بێت، ئێمە مانیعمان نییە، شەش مانگەکە بکرێتە سـاڵێك، بـەڵام نـەك مانگێـك، هـەروەکو تـارا خـان گـوتی، چونکە بە مانگێك ئێمە حەقی مواتینەکە دەخۆین، رەنگە هـەر عیلمیشـی لـێ نـەبێت، جگـە لـەوەش حـەز دەکەم بە پەیمان خان بڵێم، قەراراتی حاکمی تـەحقیق هـەر هـەموویان چ بـە ئیفـراج بـوو، یـان بـە رەفـزی شەکوا بوو، یان بە غەلقی تەحقیق بوو، هەمووی پاشـی یـەك مـانگ ئیکتیسـابی دەرەجـەی قـەتعی دەکـات، واتا سەقفی زەمەنی بۆ ئیفراج و رەفزی شەکواو غەلقی شەکوا دانراوە، ئەویش مانگێکە، کە حاکم تەحقیق

قەراریـدا ئیفراجـی ئـەو شەخصـە بکـات، هـەتا مانگێـك ئـەو شەخصـە هیچـی پـێ ناکرێـت، دوای مانگێـك قەرارەکـە ئیکتیسـابی دەرەجـەی قـەتعی دەکـات، ئینجـا دەتوانێـت موتالەبـەی تـەعویز بکـات، لـە رۆژی ئیکتیسابی قەراری ئیفراج ئیکتیسابی دەرەجەی قـەتعی کـرد، لـەو رۆژەوە ئـەو سـەقفە زەمنیـە دەست پـێ دەکات، ئینجا ئەو شەش مانگەی کە موفتەرەح بوو، ئێمەش مانیعمان نییە ببێتە ساڵێك.

بەنیسبەت ئەوەی سۆزان خان کە ئیشارەتی پێدا رەدی ئیعتیبار، ئێمە لەگەڵ بۆچوونەکەی سـۆزان خـانین، بەڵام بەداخەوە قانونی رەدی ئیعتیبـار زیـاتر لـە بیست و پێـنج، سـی سـاڵە لـەغو کراوەتـەوە لـە عێراقـدا، لێرەش پیادە ناکرێت، پێویستە ئەو قانونە ئیعادەی نـەزەری تێـدا بکرێتـەوە، قـانونی رەدی ئیعتیبـاری پـێ دەربێنن، ئەو حاڵەتانەی کە ئێمە ئیشارەتمان پێداوە، روویدا بوایە، ئۆتۆماتیکیەن ئێمە ئیعـادەی وەزیفـەی خۆی دەبۆوە، بەبێ ئەوەی پەنا بۆ هیچ لایەك ببات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، هەندێك لە موداخەلەی ئەندامانی بەڕێز هات، ئەسەر رەجعی هەبێت، زیاتر لە ئەندامێك، لەبـەر ئەوە پێویستە ئەوە بخرێتە دەنگدانەوە، شەرح کرا، ئەوانـە دیفـاعی خۆیـان کـرد لەسـەر ئەسـەری رەجعـی، کەرەم بکە نوقتەی نیزامیت هەیە؟

بەڕێز احمد سلیمان عبدالله(بلال):

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

داوای لێبوردن دەکەم، نەمدەویست لە قسەکردنی جەنابت ببڕم، بەس مادام ئەوە ماددەیەکە بۆ زیاد کردنە، پێویستە چەند کەسێك دیفاعی لـێ بکـات، و چـەند کەسـێکیش دژی بوەسـتێت، ئەگـەر کەسـێك هەیـە دژی بوەستێت؟ من پێشنیار دەکەم.....

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

دیفاعیان لێ کرد، جوابیشیان دایەوە، من مولاحەزەی هەردوولام کـرد، ئـەو بەڕێزانـەی باسـیان کـرد جـوان دیفاعیان لە ئەسەری رەجعی کـرد، لیژنـەی یاسـاییش دوانیـان قسـەیان کـردو وەڵامیـان دایـەوە، شـتەکەش وازیحە، ئەسەر رەجعی هەبێت، یان نا، ئێستا ئەو نوقتەیە دەخەینە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵ ئەوەیـە ئەسـەر رەجعی هەبێت دەستی بەرز بکاتەوە؟ (31) کەس لەگەڵ ئەوەیە ئەسەر رەجعـی هـەبێت، زۆر سـوپاس، کـێ لەگـەڵ ئەوەیـە لـە تـاریخی دەرچـوونی یاسـاکەوە دەسـت بـەکار بێـت دەسـتی بـەرز بکاتـەوە؟ (49) کـەس لەگەڵدایە، سوپاس، بۆیە لە تاریخی دەرچوونیەوە دەبێـت، خـاڵێکی تـر هـەبوو، بکرێتـە یـەك سـاڵ، مـودەی تەقادوم بکرێتە یەك ساڵ، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەسـتی بـەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەکۆی دەنگ کرایە یەك ساڵ، ئێستا تکایە ماددەکە بخوێنەوە، بە وەرگرتنی ئەو دوو تەعدیلەی کە کرا، بۆ ئەوەی بخرێتە دەنگدانەوە، لیژنەی یاسایی کەرەم بکەن.

بـەڕێزان، مـاددەی چـوار پەیوەنـدی بـە مـاددەی سـێیەوە هەیـە، کـە هەیئەکـە دادەنرێـت، موناقەشـە کـراو دیفاعی لێ کرا، تەنیا بۆ دەنگدان ماوە، ئیعادەی صیاغەی بەشێوەیەکی رێك و پێك بکرێت، ئـەویش ئێسـتا

ڕەكیـك دەردەچـێت، دەیهێڵینـە سـبەی، ئێسـتا دەچـینە سـەر مـاددەی پێنجـەم، لـەبیرتان نەچـێت ماددەكـە موناقەشەی كرا، كەس موداخەلەی نەماوە، تەنیا صیاغەكەی دەمێنێت و سبەی تەصویتی لەسـەر دەكـەین، ئێستا بۆ ماددەی پێنجەم كەرەم بكەن.

بەڕێز د.ئاراس حسین محمود:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

المادة الخامسة:

1- يكون تقدير التعويض الادبي على اساس ماعاناه المتضرر من الم ومعاناة وما تأثرت به سمعتـه او مكانتـه الاجتماعية او الوظيفية.

2- يقدر التعويض المادي على اساس مافاته من كسب وما اصابه من ضرر خلال فترة التوقيف او الحكم.

3- على مجلس القضاء نشر قرارات الحكم والبراءة لمن ثبتت براءتهم في صحيفتين يوميتين في الاقليم.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەكوردیەكەش كەرەم بكەن.

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەی پێنجەم:

1- خەملاندنی قەرەبووكردنەوەی ئەدەبی لەسەر بنچینەی ئازار چەشتن و زیـان گەیانـدن بـە ئـابروو، یـان بە پایەی كۆمەڵایەتی، یان وەزیفی دەبێ.

2- خەملاندنی قەرەبووكردنەوەی ماددی لەسـەر بنچینەی ئـەوەی لـە دەسـتی چووە لـە كەسابەت و ئـەو زیانەی لە ماوەی گرتنەكەدا، یان حوكمەكەی لێی كەوتووە.

3- پێویستە ئەنجومەنی دادوەریی بڕیارەكانی حوكم و بەرائەتی ئەو كەسانەی كە بێ تاوانییان ساغ بۆتەوە لە دوو ڕۆژنامەی ڕۆژانەدا لە هەرێمدا بلاو بكاتەوە.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێزان، كێ دەیەوێت لەسەر ئەو ماددەیە قسە بكات كـەرەم بكـە؟ بـۆ ئـەم ماددەیـە سـێ ڕێـزدار دەیـەوێت قسە بكەن، ئەویش (برهان رشید، بێریڤان سەرهەنگ، عمر عبدالرحمن)، كەسی تر دەیـەوێت قسـە بكـات؟ كەرەم بكە كاك بورهان.

بەڕێز برهان رشید حسین:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

قسەكانم لەسەر بڕگەی دووی ماددەی پێنجە، كە دەڵێت (يقدر التعويض المادي على اساس مافاتـه مـن كسـب وما اصابه مـن ضـرر خـلال فـترة التوقيـف او الحكـم)، شـەرت نییـە ئـەو زەرەرە ماددیـە بـەر ئـەو شەخصـە كەوتووە، تەنها (كسب وما اصابه مـن ضـرر خـلال فـترة التوقيـف)، ڕەنگـە ئـەو كەسـە لـە ئەسـنای تـەوقیف

کردنیدا شەڕ روویدا بێت، یان شتێك روویدا بێت تووشی دەرەجەیەكی عەجز هات بێت، تووشی ئەوە بێت ئەندامێكی تووشی دەرەجەی عەجزی لە 15٪ بووە، یان لە 60٪، 70٪ بۆی دروست بوو بێت، بۆیە حەقە تەنها حەصر نەكرێت بەو شەرحەی كە لە بڕگەی یەك و دوودا كراوە، هەندێك حالاّتی تریشی بۆ زیاد بكرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

هەر لە بڕگەی دوو (وما اصابه من ضرر خلال فترة التوقیف)، هەموو شتێكە، زۆر سوپاس، ڕێزدار بێریڤان كەرەم بكە.

بەڕێز بێریڤان اسماعیل سەرهەنگ:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

لە ماددەی پێنجەمدا باسی قەرەبوو كردنەوەی ماددی و مەعنەوی كراوە، مەعنەویەكە دیاری كراوە، كە بگەڕێتەوە سەر وەزیفەی خۆی و ناویشی لە كۆمەڵ چاك بكرێتەوە، بەلاّم بۆ من زۆر گرنگ ئەوەیە قەرەبوو كردنەوەی چارەسەر كردنی تەندروستی، چونكە لە كاتی گرتنی لەناو سجن تووشی نەخۆشی دەبێت، هەروەها بەتایبەتی تووشی نەخۆشی دەروونی دەبێت، زۆر پێویستەو ئەركی حكومەتە ئەوە چارەسەر بكات لە سەنتەرەكان، سەنتەری چارەسەر كردنی نەخۆشی دەروونی، ئێمە كوردەكان لە ئەوروپا زۆربەیان كە بێ تاوان لە ژێر ئەوەی سەددام حوسین گیرا بوون لەسەر كوردایەتی، لەسەر رەئی جیاواز بێت، كە دەچیە دەرەوەی ولاّت پێش هەموو شتێك چارەسەر كردنی باری تەندروستی دەروونیت بۆ دەكەن، ئەگەر رۆژێكیش گیرا بێت، یان دوو رۆژیش گیرا بێت، یان مانگێك گیرا بێت، هەر بێ تاوانی، بەلاّم دەروونیت نەخۆش دەكەوێت، بۆیە زۆر پێویستە لەگەڵ مەعنەویەكەی دیاری بكرێت و تەحویل بكرێت بۆ نەخۆشخانەكان، لەوانەیە تووشی نەخۆشیش بووە لەو ماوەیەدا، نەخۆشی جەستەیی، یان دەروونی، بۆ ماوەیەكی دیاری كرا ساڵێك لە ژێر چاودێری چارەسەر كردنی تەندروستی بێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، لە دەرەوە بە هەزارانیان شێتیش كردووە، یەعنی بە حەقیقەت چارەسەریان ناكەن، ئەوانەی تەقدیمی دەكەن زۆربەی لەبەر مەحارەبەی عەصەبی لەگەڵیان تووشی ئەعصاب بووینە، ڕێزدار عمر عبدالرحمن كەرەم بكە.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

من خۆم لە راپۆرتەكەدا موشارەكەم كردووە، بەلاّم ئێستا شتێكم دیت لە ماددەی پێنج، ئەلم بكرێتە ئالام، فەقەرەی سێشی (على مجلس القضاء نشر قرارات الحكم والبراءة)، ئەگەر بڵێین (قرارات الحكم والبراءة)، قەراری حوكم جائیزە بە ئیدانەش بێت، جائیزە بە بەرائەش بێت، لەبەر ئەوەی پێویستە بكرێتە (قرارات الحكم بالبراءة والافراج)، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، لیژنەی یاسایی بۆ ئەو موداخەلانەی كە كران.

بەڕێز عونی كمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئەو پێشنیارانەی كە پێشكەش كران، پێشنیاری چاكن، ئێمە وەكو لیژنەی یاسایی لاریمان نییە ئەوانە ئیزافە بكرێت لەسەر ماددەكە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

باشە ئیعادەی صیاغەی ماددەكە بكەنەوە، بۆ ئەوەی بخوێندرێتەوەو بدرێتە دەنگدانەوە، بەس ئیزافەكان ئەوانەی وەرتانگرت پێمان بڵێن رجائەن.

بەڕێز عونی كمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەكە وای لێ دێت:

المادة الخامسة:

1- يكون تقدير التعويض الادبي على اساس ماعاناه المتضرر من آلام ومعاناة وما تأثرت به سمعته او مكانته الاجتماعية او الوظيفية.

2- يقدر التعويض المادي على اساس مافاته من كسب وما اصابه من ضرر خلال فترة التوقيف او الحكم.

3- على مجلس القضاء نشر قرارات الحكم بالبراءة والافراج لمن ثبتت براءتهم في صحيفتين يوميتين في الاقليم.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

فەرموو.

بەڕێز عونی كمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

المادة الخامسة:

1- يكون تقدير التعويض الادبي على اساس ماعاناه المتضرر من آلام ومعاناة وما تأثرت به سمعته او مكانته الاجتماعية او الوظيفية.

2- يقدر التعويض المادي على اساس مافاته من كسب وما اصابه من ضرر خلال فترة الحجز أو التوقيف او الحكم.

3- على مجلس القضاء نشر قرارات الحكم بالبراءة والافراج لمن ثبتت براءتهم أو افرجت عنهم في صحيفتين يوميتين في الاقليم.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

فەرموو.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بڕگەی سێیەم سێ بارە دەخوێنمەوە:

3- على مجلس القضاء نشر قرارات الحكم بالبراءة والافراج لمن ثبتت براءته أو افرجت عنه في صحيفتين يوميتين في الاقليم.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

تکایە ئاخیر جار بیخوێننەوە، بۆ ئەوەی بیدەینە دەنگدان بەو شێوەیەی کە صیاغەتان کرد.

بەڕێز د.ڕۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الخامسة:

1- يكون تقدير التعويض الادبي على اساس ماعاناه المتضرر من آلام ومعاناة وما تأثرت به سمعته او مكانته الاجتماعية او الوظيفية.

2- يقدر التعويض المادي على اساس مافاته من كسب وما اصابه من ضرر خلال فترة الحجز أو التوقيف او الحكم.

3- على مجلس القضاء نشر قرارات الحكم بالبراءة أو الافراج لمن ثبتت براءته أو افرجت عنه في صحيفتين يوميتين في الاقليم.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، ئێستا دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەکۆی دەنگ پەسند کرا، بۆ ماددەی شەش کەرەم بکە.

بەڕێز د.ئاراس حسین محمود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة السادسة:

لوزير المالية اضافة لوظيفته حق الرجوع على المشتكي او المخبر او الشاهد المتسبب لواقعة التوقيف او الحكم غير القانونية بما دفعه من تعويض اذا ثبت كيدية الشكوى او الاخبار الكاذب اوشهادة الزور.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەکوردیش کەرەم بکەن.

بەڕێز سالار محمود مراد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی شەشەم:

وەزیری دارایی لە پاڵ فرمانەکەیەوە مافی ئەوەی هەیە بگەڕێتەوە سەر شکایەتکار، یان خەبەردەر، یاخود شاهێد کە بوونەتە هۆی گرتنەکە، یان حوکمە نایاساییەکە لە بارەی قەرەبووکردنەوەی کە داویەتی، ئەگەر ساغ بووەوە کە شکایەتەکە فێڵە، یان خەبەردانەکە درۆیە، یانە شایەدییەکە ناحەقە.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

سوپاس، بەڕێزان، کێ دەیەوێت قسە بکات؟ ئەم بەڕێزانەی ناویان تۆمار کردووە، دەیانەوێت قسە بکەن، ڕێزداران (عمر عبدالرحمن، برهان رشید، پەروین عبدالرحمن، سیوەیل عثمان، سەرهەنگ فەرەج، کاردۆ محمد، ڤیان عبدالرحیم)، کەسی تر هەیە بیەوێت قسە بکات؟ کەرەم بکە.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من دەقاو دەق لەگەڵ ماددەکەم، بەڵام یەك شت ئیزافە بکرێت، لەبەر ئەوەی لە ماددەی پێنج باس لەتەعویز کرا بۆ فەترەی حجز، بە واتا دەبێت بۆ حاڵەتی رجوعیش (لواقعة الحجز والتوقیف)ی بۆ ئیزافە بکرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار بورهان کەرەم بکە.

بەڕێز برهان رشید حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تەئیدی ئەو ڕەئیەی کاك عومەر دەکەم، پێش من ئەو قسەی کرد ئەو حجزەی بۆ ئیزافە بکرێت.

دووەم/ ئەوەیە (کیدیة الشکوی) نووسراوە لە دێری دووەمدا، زۆر جار ئیتیهامیش کەیدی هەیە، نەك هەر شەکوا، ئیتیهامی کەیدی، هەروەها تۆ کە حەصرت کردووە بە ئیخباری کازب و شەهادەی زور، حەقە یەمینی کازیبە لە ماددەی (258)و، تەزلیلی قەزاش بۆی ئیزافە بکرێت، یەمینی کازیبەو تەزلیلی قەزا، کە هەر لەو مەوادانە لە پاڵیان هەڵواسراوە، ئیتیهامی کەیدیشی بۆ ئیزافە بکرێت، من زۆر سوپاستان دەکەم.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار پەروین کەرەم بکە.

بەڕێز پەروین عبدالرحمن عبداللە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من نازانم وەزیری مالیە چ پەیوەندییەکی بەوە هەیە کە ئیجرائات لەگەڵ کەسی موخبیر بکات، چونکە ئەمە ئیشی دادگایە، پێویستە دادگا لەکاتی ئاشکرا بوونی خەبەری کازیب خۆی هەستێت ئیجرائات لەگەڵ کەسی موخبیر بکات، چونکە کە دەعوا رەفع دەکرێت هەر بۆلایەنی مەحکەمەو قەزایە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار سیوەیل کەرەم بکە.

بەڕێز سیوەیل عثمان احمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

قسەکانی من کاك عومەر کردی، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار سەرهەنگ کەرەم بکە.

بەڕێز سەرهەنگ فرج محمد:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

تێبینیەکانی من گوترا، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار کاردۆ کەرەم بکە.

بەڕێز کاردۆ محمد پیرداود:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەرپرسیارەتەکە بگرێتە ئەستۆ، ئێستا لێرە وەزیری دارایی لەپاڵ فرمانەکەی مافی ئەوەی بگەڕێتەوە، حکومەت مافی ئەوەی هەیە، یەعنی وەزیری دارایی هی پارەکەیە بەڕاستی، ئەمە بەرپرسیاریەتی قانونییە، یەعنی حکومەت مافی ئەوەیە بچێتەوە سەر ئەو شکایەتکارییە، یان خەبەردارییە، یان شاهێد، یان هەر کەسێك کە دەبێتە هۆی گرتنی ئەو ئینسانە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار ڤیان کەرەم بکە.

بەڕێز ڤیان عبدالرحیم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆر سوپاس، قسەکانی من کاك کاردۆ کردی.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، لیژنەی یاسایی کەرەم بکە.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەنیسبەت کەیدیەتی شەکواو ئەخباری ئەکازیب و شەهادەی زور، ئەمانەی هەمووی دەستەواژەی موتەرادیفی یەکن بەڕاستی، ئینجا من نازانم ئیتیهام بە کەیدیەت هەر داخیلی زیمنی شەکوایەکە نابێتن، شەکوا کەیدیەکە، یاخود تەزلیلی قەزا داخیلی ئەخبار کازیبە نابێتەوە، من پێموایە ئەوانە هەموو دەستەواژەنەو لە خۆشمان نەهێناوە، لەگەڵ برادەرانی مەحکەمەی تەمییز راوێژمان کردووەو، لە قوانینی موماسیلیش ئەم دەستەواژانە هاتووە، ئێمەش پێمان باش بوو، لەبەر ئەوەی دەستەواژەی شاملن.

بەنیسبەت حکومەت، ئێمە ئەوەمان موناقەشە کرد، لێرە تەصویتمان بۆ کرد، دەڵێت حکومەت مومەسیلی وەزارەتی مالییە، یەعنی تەبیعاتەکە وەزارەتی مالیە تەداخول دەکات، زۆر تەبیعییە وەزارەتی مالیە (نیابة عن الحکومة واضافة لوظیفتە) ببێتە خەصم لەجیاتی حکومەت، بۆ ئەوەی ببێتە مایەی ئەوەی هەم خەصم بێت لە دەعوا، هەمیش تەبیعاتی تەعویزەکە دەفع بکاتن، ئەوە تەسهیلاتە بۆ هاوولاتی، بەلاّم لەبەر ئەوەی هەم جیهەتی دەعوا شەخصێکە، هەم لایەنی دەفعی تەعویزەکەش دەکات، عەینی لایەنە، بۆیە ئێمە پێمان باش بوو ئەم دەستەواژەیە بەو شێوەیە دابڕێژرێتەوە.

بەنیسبەت حجز ئێمە داخیلیمان کردووە، ئێستا داخیلی دەکەین، ئەوەش راستە، ئەو برادەرانەی کە ئیشارەتیان پێدا، ئەوە بوو مولاحەزەکان.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێز کاك فرسەتیش موداخەلەیەکی هەیە لەسەر ئەو مەوزوعە، کەرەم بکە.

بەڕێز فرست احمد عبداللە:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هی من هەر بۆ روون کردنەوەیە، ناحیەی خصومە لە ئیقامەی دەعوا، هەر کە گوتیان حکومەت، ناوی هیچ جیهەتێکی تری نەهێنا، یەعنی وەزارەتی مالیە، جا چ ناوی وەزارەتی مالیە لە قانونەکە هات، یان نەهات، ئەگەر گوتیان حکومەت، یەعنی وەزارەتی مالیە، ناحیەی خصومە بوو لە ئیقامەی دەعوا، نەبوو شتی تر، بەلاّم ئەگەر ناوی لەلایەنێکی حکومی هێنا، دەعواکە لەسەر ئەو لایەنانە ئیقامە دەکەین، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ئێستا ئاخیر صیاغەتان بخوێننەوە، بۆ ئەوەی بدەینە دەنگدانەوە.

بەڕێز عونی کمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة السادسة:

لوزير المالية اضافة لوظيفته حق الرجوع على المشتكي او المخبر او الشاهد المتسبب لواقعة الحجز أو التوقيف او الحكم غير القانونية بما دفعه من تعويض اذا ثبت كيدية الشكوى او الاخبار الكاذب اوشهادة الزور.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێزان، ئێستا گوێتان لێ بوو، نوقتەی نیزامی كاك بورهان كەرەم بكە.

بەڕێز برهان رشید حسین:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ببورە، بە داوای لێبوردنی زۆرەوە، لە قانونی عقوباتدا بەسەربەخۆیی ئیخباری كازیب، تەزلیلی قەزا، یەمینی كازیبە باس كراوە، بە رەئی من بۆ موكەمیلەی ماددەكە، با نەبێت بە مەوزوعی ئیحالە لە بەدائەوە بۆ تەحقیق، هەندێكی تر موافەقەی پێویستە، قانونیەكان تێ دەگەن، ئەمەش هەر حەصر بكرێت بەوانە بە رەئی من، سوپاستان دەكەم.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێز كەس تەئیدی نەكردی، ئەگەر لیژنەی یاسایی وەریبگرن، ئیزافەی دەكەین، ئینجا لیژنەی یاسایی رەئیتان دەربارەی ئەو موداخەلەیە.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمە لەگەڵ دەقی ماددەكەین.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێزان، ئێستا دەقی ماددەكە وەكو خوێندرایەوە دەیخەمە دەنگدانەوە، كێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، كێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەكۆی دەنگ پەسند كرا، بۆ ماددەی تر كەرەم بكەن.

بەڕێز صباح بیت الله شكری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

المادة السابعة:

اذا وجد مجلس قضاء اقليم كوردستان من المعلومات المتوفرة لديها، او بناء على توصية من رئيس محكمة استئناف المنطقة، او رئيس محكمة الجنايات المختصة بأن خطأ في الاجراءات القضائية، او خطأ صادرا من قاض ادى الى توقيف متهم دون وجه حق، او الحكم عليه دون مسوغ قانوني، فعليه احالة القاضي المذكور الى لجنة شؤون القضاة وفق قانون السلطة القضائية في اقليم كوردستان رقم (23) لسنة 2007.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، بەكوردیش كەرەم بكەن.

بەڕێز د.رۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەی حەوتەم:

ئەگەر ئەنجومەنی دادوەریی هەرێمی کوردستان، بەپێی ئەو زانیارییانەی کە لەلایەتی، یان لەسەر ڕاسپاردەی سەرۆکی دادگای تێهەڵچوونەوەی ناوچەکە، یان سەرۆکی دادگای تاوانەکانی تایبەتمەند، بینی هەڵەیەك هەیە لە ڕێکارە دادوەریەکان، یان هەڵەیەك لەلایەن دادوەر بۆتە هۆی گرتنی تۆمەتبار، بەبێ حەق، یاخود حوکمدانی بەبێ بەڵگەیەکی یاسایی، دەبێ ئەو دادوەرە ناوبراوە بنێردرێ بۆ لیژنەی کاروباری دادوەران، بەپێی یاسای دەسەڵاتی دادوەریی لە هەرێمی کوردستان ژمارە (23)ی ساڵی 2007.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، کێ دەیەوێت لەسەر ماددەی حەوت قسە بکات دەستی بەرز بکاتەوە؟ ئەم چوار ڕێزدارە ناویان تۆمار کردووە، (زانا ڕەئوف، نەریمان عبدللە، کوێستان محمد، سەرگوڵ ڕضا)، کەسی تر هەیە بیەوێت قسە بکات؟ دکتۆر زانا کەرەم بکە.

بەڕێز د.زانا ڕؤوف حمەکریم:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لەگەڵ دەقی ماددەکەم، بەس پێشنیاز دەکەم دوو بڕگەی تری بۆ ئیزافە بکرێت، ئەگەر بە خاڵ بێت، یان وەکو خۆی بێت، یەعنی دەبێت ئیقرار بکرێت، ڕاستە لەوانە قەزائیش خەتێ بکات بە شاهێد، بەڵام لە هەمان کاتدا ئێمە بەشێکمان لەبیر چووە، ئەویش بریتیە لە عوزوی ئیدیعای عام، لەم حاڵەتدا ئەگەر ئیسپاتی خەتەئی ئەو کرا لەوەیە نەهاتۆتەوە، بڵێین نەچووە سەردانی مەراکزی تەوقیف بکات، یان وەکو پێویست موراجەعەی نەکردووە، ئەگەر ئیهمالی ئەویش هەبوو لەم قەزییە، ئەویش داوا بکرێت وەزارەتی عەدل ئیحالەی ئەو عوزوە بکات، ئەگەر ئیسپات بوو تەقصیری کردووە لە هەندێ حاڵەتدا لە ڕێی وەزارەتی عەدلەوە لیژنەیەکی لەسەر دروست کرد، یان ئینزیباتی بێت، بە هەرچ مانایەك وەزارەتی داد هەیە.

دوو/ پێشنیاز دەکەم بۆ هاوکاری کردنی لە هەمان کاتیشدا پێشنیاز دەکەم سندوقێك دروست بکرێت بەناوی (صندوق ضحايا ا لخطئ القضائي)، سندوقێك دروست بکرێت بە ناوی قوربانیانی هەڵەی دادوەری، یەعنی قەزائی، ئەگەر سوڵتەی قەزائی لە هەندێ حاڵەتدا لە غەراماتەوە پارەی دەست دەکەوێت، لەوێ ئیداعی بکات، لە هەمان کاتدا سندوقێك دەکرێت هاوکاریەکیش بێت وەزارەتی دارایی، بۆ ئەوەی بتوانێت بۆ هاوکاری کردنی قەرەبوو کردنەوەی ئەو کەسانەی، کە بەپێی ئەم یاسایە مافی وەرگرتنی قەرەبوویان هەیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار نەریمان کەرەم بکە.

بەڕێز نەریمان عبدالله قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من لەگەڵ نەصی ماددەکەم، بەڵام ئێمە چەند جۆرێك محاکمان هەیە بۆ حوکمدان و، تەوقیف و حجز کردنی تۆمەتباران، بۆیە لێرە لە حەلەقەیەکدا یەکێك لە مەحکەمەکان ونە، (محكمة إستئناف المنطقة، او

رئيس محكمة الجنايات، او الجنح)، لەبەر ئەوەی مەحاكمی جونحیش هەنـدێ جار حوکم دەردەکات، بۆیـە لێرە جینایات تایبەتە بە حەقی عام، جونحیش حوکمە موخففەکانی تر دەردەکات، بۆیە مەحکەمەی جونحیش پێویستە لێرە ئیزافەی بکەین، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار کوێستان کەرەم بکە.

بەڕێز کوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئێمە لە زۆربەی ماددەکانی پێشوو لەگەڵ تەوقیف مەحجوزیشمان دانا، بۆیە بە ڕەئی من لە دێری سێیەم، کە دەڵێت (ادى الى حجز أو توقيف متهم)ی بۆ زیاد بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار سەرگوڵ کەرەم بکە.

بەڕێز سەرگوڵ رضا حسن:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ئەم ماددەیە ماددەیەکی زۆر گرنگە، بەڵام ئێمە دەبێت ئەوەمان لەبیر بێت، ئەو تەوصیەی لەم ماددەیە باس کراوە، رئیسی مەحکەمەی ئیستئناف، یان رەئیسی جینایات، ئەوان تەوصیە بکەن بەوەی کە خەتەئێکی قەزائی روویداوە، زۆر جار ئەگەر ئەمە خۆیان بوون خەتەئەکەیان کرد بوو، من لێرە پێم باشە دەوری داواکاری گشتی ئێمە لە یاد نەکەین، کە ئەوان لە محاکمدا رۆڵی ئەوەیان هەیە چاودێری قەرارەکانی حاکمەکان بکەن، یان مەحاکم بکەن، ئەگەر غەڵەتی تیا بێت، زۆر جار بەپێی قانونی ئیدیعای عام، ئەوان بۆیان هەیە تەعن بکەن، یان ئەو قەرارانە تەمییز بکەن، بەڵام با لێرەش هەر مەجالێکیان هەبێت، ئەوانیش تەوصیە بن بە مەجلیسی قەزا بەو مەعلوماتەی کە هەیانە، لە قەرارێك، یان لە شوێنێك، ئەگەر غەڵەتی هەبێت لەسەر ئەساسی ئەو مەعلوماتەی ئەوان با ئیجرائات بکرێت لەگەڵ حاکمەکە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار کاك فرسەت روون کردنەوەی هەیە، کەرەم بکە.

بەڕێز فرست احمد عبدالله/ سکرتێری پەرلەمان:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

برادەرێك پرسیاری کرد بۆ مەحکەمەی جونحی تێدا نەبێت، رەئیسی مەحکەمەی ئیستئناف مەسئوولی مەجموعەی مەحاکمی مەنتیقەکەیە، رەئیسی مەحکەمەی جینایاتیش هەروا مەسئوولە لە مەجموعەی مەحاکم، بەڵام حاکمی جونح هەر مەسئوولی خۆیەتی، خۆ بەخۆی تەقریر لەسەر خۆی نانووسێت، چونکە حاکمێکی مونفەریدە، بە تەنیا ئیش دەکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، لیژنەی یاسایی.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

بەنیسبەت مەحكەمەی جونح كاك فرسەت ئیشارەتی پێدا، ئێمەش هەر هەمان رەئیمان هەیە، مەحكەمەی جونح عادەتەن حاكمێك بەڕێوەی دەبات، مەعقولیش نییە مەنتیقش نییە لەسەرخۆی بنووسی، بەلاٚم مەحكەمەی جینایات سێ حاكم بەڕێوەی دەبات، مەحكەمەی ئیستئناف سێ حاكم بەڕێوەی دەبات، ئەوانە مەسئوولن لە مەحاكیمەكانی دیكە، ئەمە خاڵێك.

خاڵی دووەم/ بەنیسبەت ئیدیعای عام، ئەگەر هاتو موقەصیر بوو، ئیدیعای عام هەر تەماشا، یان هەر ئیشتیراك لەو مەسەلانە ناكات، یان لەو لیژنەیە، یان لەو مەحكەمەیە ناكات، لە هەموو بەشەكانی مەحاكم ئەوەی پەیوەندی هەیە بە حەقی عام ئیشتیراكی تێ دەكات، قانونێكی تایبەتیشی هەیە، ئەگەر هاتو موقەصیر بوو، بەگوێرەی قانونەكە تەعامول دەكرێت، بەهەمان شێوەش بەنیسبەت سوڵتەی قەزائی، بەلاٚم ئێمە لەبەر ئەوەی مەسائیلی قەزائیمان داخیلی ئێرە كرد، گوتمان لەناو قانونەكە وەبیرهێنانەوەیەك هەبێت، كە تەئسیر بكاتن، تەئسیری خۆی هەبێت و، لەناو قانونەكە رەنگدانەوەی هەبێت، بزانن كە قەرارات دەردەكەن، دەبێت قەرارەكان ئەو مەسەلانە بێننە پێش، بۆ ئەوەی تووشی هەڵەیەكی فاحیش نەبن، ئیلا قانونی سوڵتەی قەزائی قانونێكی موتەكامیلە، لیژنەی كاروباری حوكامی تێدایە، حەقی عقوباتی ئینزیباتی هەیە، حەقی عقوباتی تریشی هەیە، كە عیلاقەی بە عقوبەی ئیدارییەوە هەیە، دەتوانێت بیداتن، بەلاٚم ئەوە كە زەقمان كردۆتەوە لێرە، بەڕاستی وەبیرهێنانەوەیە، كە قانونەكە گرنگی خۆی هەیە، بۆیە لێرە زەقمان كردۆتەوە.

بەنیسبەت حجز، ئەوە كوێستان خان گوتی حجز تەوقیف نییە، مەحكمەش نایكات، ئەو حجزانەیە كە جیهاتی ئیداری دەیكەن، بۆیە داخیلی كاروباری قەزامان نەكردووە، بەڕاستی مەسەلەكە بەو شێوەیە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

باسی سندوق كرا، وەك پێشنیار وەریدەگرن؟

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ئێمە ئەو مەوزوعەمان موناقەشە كرد لە هەرسێ لیژنە، زۆربەی زۆری لەگەڵ سندوق نییە، باشە من ئینتیزار بكەم مەسەلەن تەخصیصاتی سوڵتەی قەزا وەربگرم، كە لە وەزارەتی مالیە وەردەگرێت، یان موباشەرەتەن لە وەزارەتی مالیە وەربگرم، بە تەئكید موباشەرەتەن لە وەزارەتی مالیە وەردەگرم، ئەوە سەهلترەو سووكتریشە بۆ هاوولاٚتی، بۆیە ئێمە لەگەڵ سندوقەكە نینە، هەندێ ولاٚت هەیە، ناڵێم نییە،

وەزارەتی عەدل وەریگرتووە، جیهەتی قەزائی وەریگرتووە، بەلاَم ئێمە ئەو سیستەمەمان پێ باش بوو، کە وەزارەتی مالیە وەریبگرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، ئێستا ئاخیر صیاغە بخوێننەوە، بۆ ئەوەی بیدەینە دەنگدان، کەرەم بکە نوقتەی نیزامییە.

بەڕێز برهان رشید حسین:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

دەربارەی ماددەی حەوت، ئێمە لە قانوندا شتێکمان هەیە پێی دەڵێن (الشکوی من القضاة)، هەروەها لە قانونی تەنزیمی قەزائی، کە قانونی مەجلیسی قەزایە، بابێك هەیە بۆ شەکوا لە حاکمەکان و لیژنەی ئینزیباتیان هەیە، ئایا ئەمە تەناقوز دروست ناکات؟ سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

لیژنەی یاسایی.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

هیچ تەناقوزێك نییە، (شکوی من الحکام) هەیە، هەمان عقوباتی ئینزیباتیش ماقی ئەوەی هەیە هەمان عقوباتی ئینزیباتی بدات، ماقی ئەوەی هەیە هەمان عقوباتی ئیداریشی بدات، هەمان لیژنەی شەکوا لە قوزاتە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

ئێستا ئاخیر صیاغە بخوێننەوە، بۆ ئەوەی بدەینە دەنگدانەوە، کەرەم بکەن.

بەڕێز د.رۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة السابعة:

اذا وجد مجلس قضاء اقليم كوردستان من المعلومات المتوفرة لديها، او بناء على توصية من رئيس محكمة استئناف المنطقة، او رئيس محكمة الجنايات المختصة بأن خطأ في الاجراءات القضائية، او خطأ صادرا من قاض ادى الى توقيف متهم دون وجه حق، او الحكم عليه دون مسوغ قانوني، فعليه احالة القاضي المذكور الى لجنة شؤون القضاة وفق قانون السلطة القضائية في اقليم كوردستان رقم (23) لسنة 2007.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، ئێستا دەیخەینە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەکۆی دەنگ پەسند کرا، بۆ ماددەی هەشت تکایە.

بەڕێز صباح بيت الله شكرى:

بەڕێز سەرۆكى پەرلەمان.

المادة الثامنة:

لرئيس مجلس قضاء اقليم كوردستان اصدار التعليمات اللازمة لتسهيل تنفيذ احكام هذا القانون.

بەڕێز سەرۆكى پەرلەمان:

بەكورديش كەرەم بكەن.

بەڕێز د.رۆژان عبدالقادر دزەيى:

بەڕێز سەرۆكى پەرلەمان.

ماددەى هەشتەم:

سەرۆكى ئەنجومەنى دادوەريى هەرێمى كوردستان بۆى هەيە، ڕێنمايى پێويست بۆ كارئاسانى جێبەجێ كردنى حوكمەكانى ئەم ياسايە دەربچوێنێ.

بەڕێز سەرۆكى پەرلەمان:

بەڕێزانن كەس دەيەوێت قسە بكات لەسەر ئەو ماددەيە؟ نييە، بەڕێزان، ئێستا دەيخەينە دەنگدانەوە، كێ لەگەڵدايە دەستى بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، كێ لەگەڵدا نييە دەستى بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەكۆى دەنگ پەسند كرا، بۆ ماددەى نۆ تكايە.

بەڕێز صباح بيت الله شكرى:

بەڕێز سەرۆكى پەرلەمان.

المادة التاسعة:

تطبق احكام القانون المدني قانون المرافعات المدنية والاثبات بما لا يتعارض مع احكام هذا القانون.

بەڕێز سەرۆكى پەرلەمان:

بەكورديش كەرەم بكەن.

بەڕێز د.رۆژان عبدالقادر دزەيى:

بەڕێز سەرۆكى پەرلەمان.

ماددەى نۆيەم:

حوكمەكانى ياساى شارستانى و ياساى داد بينى شارستانى سەلماندن جێ بەجێ دەكرێت، بەجۆرێك كە لەگەڵ حوكمەكانى ئەم ياسايە ناكۆك نەبن.

بەڕێز سەرۆكى پەرلەمان:

بەڕێزان، كەس موداخەلەى هەيە لەسەر ئەو ماددەيە؟ نييە، ئێستا دەيخەينە دەنگدانەوە، كێ لەگەڵدايە دەستى بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، كێ لەگەڵدا نييە دەستى بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەكۆى دەنگ پەسند كرا، بۆ ماددەى دە تكايە.

بەڕێز صباح بیت الله شكری:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

المادة العاشرة:

على مجلس الوزراء والجهات ذات العلاقة تنفيذ احكام هذا القانون.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەكوردیش كەرەم بكەن.

بەڕێز د.رۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

ماددەی دەیەم:

پێویستە لەسەر ئەنجومەنی وەزیران و لایەنە پەیوەندیدارەكان حوكمەكانی ئەم یاسایە جێبەجێ بكەن.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێزان، ئێستا دەیخەینە دەنگدانەوە، كێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، كێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەكۆی دەنگ پەسند كرا، پێش ماددەی یازدە، ماددەی سێ و چوار كە دەنگدانمان لەسەری راگرت، تكایە صیاغەكەی بخوێننەوە، بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگدانەوە، كەرەم بكەن.

بەڕێز عونی كمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

المادة الثالثة:

اولاً: تشكل لجنة في محاكم الاستئناف الواردة في المادة (14) من قانون السلطة القضائية رقم (23) لسنة 2007 للرئيس محكمة الاستئناف وعضوية قاضيين من قضاتها لكل محكمة من محاكم الاستئناف للنظر في طلبات التعويض وتكون قراراتها قابلة للطعن امام الهيئة العامة لمحكمة التمييز.

ثانياً: تختص محاكم إستئناف محل اقامة طالب التعويض او محل الحجز أو التوقيف او الحكم بالنظر في طلبات التعويض.

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان:

بەڕێزان، وەكو خوێندرایەوە، ئێستا دەیخەینە دەنگدانەوە، كێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، كێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، شەش كەس لەگەڵدا نییە، بەزۆرینەی دەنگ پەسند كرا، بۆ ماددەی چوارەم تكایە.

بەڕێز عونی كمال سعید بەزاز:

بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان.

المادة الرابعة:

يكون طلب التعويض وفق الضوابط الآتية:

1- تقدم طلبات التعويض ا لى اللجنة المشكلة في محاكم الاستئناف وتتحمل الحكومة تبعات التعويض بعد اكتساب قرار اللجان الدرجة البتات.

2- لا تسمع طلبات التعويض بموجب هذا القانون بعد مضي سنة واحدة على اكتساب قرار الافراج او الحكم بالبراءة درجة البتات.

3- ينتقل حق التعويض عند وفاة صاحب الحق الى الزوج والاولاد والوالدين فقط.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، ئێستا دەیخەینە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەکۆی دەنگ پەسند کرا، بۆ ماددەی یازدە تکایە.

بەڕێز صباح بيت الله شكرى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

المادة الحادية عشرة:

ينفذ هذا القانون اعتبارا من تاريخ نشره في الجريدة الرسمية (وقائع كوردستان).

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەکوردیش کەرەم بکەن.

بەڕێز د.رۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

ماددەی یازدەم:

ئەم یاسایە لە رۆژی بلاْوکردنەوەی لە ڕۆژنامەی فەرمی (وەقایعی کوردستان) جێبەجێ دەکرێ.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، کەس موداخەلەی هەیە؟ نییە، ئێستا دەیخەینە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەزۆرینەی دەنگ پەسند کرا، دوو کەس لەگەڵدا نییە، ئەسباب موجیبە تکایە.

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

الاسباب الموجبة

من اولى الضمانات التي يتطلبها مبدأ سيادة القانون وحماية حقوق المواطنين المحافظة على الحرية الشخصية، ولما كان الاصل ان الانسان برىء حتى تثبت ادانته بمحاكمة عادلة توفر له فيها كافة الضمانات لممارسة حق الدفاع، ولما كان التوقيف اجراء قد تقتضيه الضرورة او يوجبه القانون في بعض الجرائم ولما كان استعمال هذا الحق منوطا بالقضاة وبغية معالجة حالات تعويض المحجوزين والموقوفين والمحكومين دون سند قانوني، ودفعا

لكل تجاوز على حريته واستمرار عيشه بكرامة، ولرفع الحيف عن المتضرر، وبغية التعويض عما لحقته من الاضرار المادية والادبية من جراء هذا التجاوز على حريته، فقد شرع هذا القانون.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

بەڕێزان، کێ دەیەوێت موداخەلە بکات؟ بەڕێزان، ئەم ڕێزدارانە ناویان تۆمار کردووە، (سۆزان شهاب، هاژە سلیمان، احمد وەرتێ، دانا سعید، نەریمان عبدالله)، کەسی تر دەیەوێت قسە بکات؟ (عبدالسلام بەرواری) ئیزافەم کرد، سۆزان خان کەرەم بکە.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من یەك تەصحیحی لوغەویە، لە ریزی ئەخیردا، کە دەڵێت (وبغیة التعویض عما لحقته من الاضرار المادیة والادبیة)، (لحقته)، نابێت لەوێ دابنرێت، بەس (لحقته)، چونکە باسی ئینسان دەکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار هاژە کەرەم بکە.

بەڕێز هاژە سلیمان مصطفى:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

بەڕاستی خۆی ئەو یاسایە بۆ ئەوە دانراوە، کە ئەو کەسانەی مافەکانیان پێشێل کراوە، مافەکانیان بۆ بگەڕێتەوە، ئێمە لە لیژنەی مافی مرۆڤ هۆکارە پێویستیەکانمان وا دانا بوو، ئەگەر وا دابنرێت، (لە پێناو چەسپاندنی بنەماکانی مافی مرۆڤ و گێڕانەوەی ژیانێکی شایستە، بۆ ئەو کەسانەی بەبێ پاساوی یاسایی زیندانی کراون، تووشی زیانی ماددی و مەعنەوی بوون، بۆ ئەوەی کەرامەتی مرۆڤ بە تەواوەتی پارێزراو بێت، ئەم یاسایە دەرچووێنرا)، کە زۆر کورت و موختەسەرە، وابزانم ئامانجەکەشی دیارە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار دکتۆر احمد کەرەم بکە.

بەڕێز د.احمد ابراهیم علی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

من دوو تێبینیم هەیە لە ئەسباب موجیبە، یەکەمیان/ (ولما كان الاصل ان الانسان برئ)، وابزانم ئەسڵ ئەوەیە (ان المتهم برئ حتى تثبت ادانته).

دووەم/ تێبینیەکی لوغەوییە، دوایی دەڵێت (وبغية معالجة حالات التعويض والموقوفين والمحكومين دون سند قانوني، ودفعا لكل تجاوز على حريته)، لەبەر ئەوەی دەگەڕێتەوە بۆ ئەو مەوقوفین و مەحکومین، کە جەمعە، باشتر وایە بڵێین (لكل تجاوز على حريتهم واستمرار عيشهم بكرامة.........)، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، ڕێزدار دانا سەعید کەرەم بکە.

بەڕێز د.دانا سعید صۆفی:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش هەمان تێبینیەکەی دکتۆر احمدم هەیە، من پێموایە بە هەڵە هاتووە، کە دەڵێت (انسان بريء)، مەبەست ئەوەیە تۆمەتبار بەریئە تا تاوانەکەی ئیسپات دەبێت، تەنیا ئەوە بوو، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار نەریمان کەرەم بکە.

بەڕێز نەریمان عبدالله قادر:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

منیش هەمان تێبینیم هەبوو کە کاک دکتۆر احمدو دانا کردیان، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزدار عبدالسلام کەرەم بکە.

بەڕێز عبدالسلام مصطفی صدیق:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

سوپاس، قسەکەم کرا.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

زۆر سوپاس، رێزداران، لیژنەی یاسایی ئەو موداخەلانەی لەسەر ئەسباب موجیبە کرا، کامەی وەردەگرن؟

بەڕێز شێروان ناصح حەیدەری:

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان.

زۆربەی زۆری موداخەلەکان لەسەر کەلیمەی (الانسان) بوو، دوو، یان سێ موداخەلە بوو، خۆی هەردوو وشە ئێمە تەماشامان کرد بەڕاستی لە مەصادر، هەردوو وشە ئیستیعمال کراوە، ئەسڵ لە ئینسان، ئینسانیش هەر بەریئە، حاڵەتی ئیتیهام حاڵەتێکی ئیستیسنائیە، لە هەندێك حاڵەتیش وشەی موتەهەم ئیستیعمال کراوە، بەڵام ئێمە پێمانوایە ئینسان ئەعەم ترەو زیاترە بەڕاستی، ئەسڵ لە ئینسان خۆی بەرائەتە بەڕاستی، نەك ئەسڵ تەنها لە موتەهەم، ئەوانی تر مەحجوزینە هینێکمان بۆ هات ئیزافەمان کردووە، ئەوانی تر مولاحەزەیەکی وا نەبوو، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی پەرلەمان:

باشە، ئاخیر صیاغە بخوێننەوە، بۆ ئەوەی بیخەینە دەنگدانەوە، ئەسباب موجیبە لەگەڵ گشت پرۆژە یاساکە.